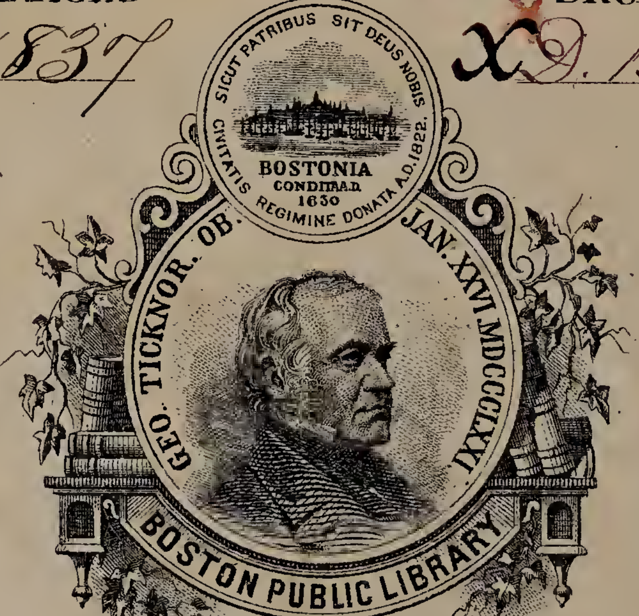
George Ticknor.

SUUM CUIQUE.

Accessions
114837

Shelf No.
X D. 150.50

BEQUEATHED BY

George Ticknor.

Recd. Apr. 26th 1871.

TREASURE ROOM

Has a map f. 9 b. 102.
[illegible] in the [illegible] [illegible] 20 b.

This is an extremely rare [illegible]
[illegible] book.

ROMANÆ ECCLESIÆ TVTELA,

HÆRETICÆ PRAVITATIS PERNICIES,

s

...BEM SVMMITTENT GESTIS TVA SIGNA PHILIPPE,
...I RERVM DOMINVM MVNDVS VBIQVE VOCAT.

XD. 150. 50

AD CATHOLICVM, PARITER ET INVICTISSIMVM PHILIPPVM DEI GRATIA HISPANIARUM Regem, de fœliciſsima ſereniſsimi Ferdinandi Principis natiuitate, epigrammatum liber.

DEQVE SANCTISSIMI PII Quinti Romanæ Eccleſiæ Pontificis ſummi, rebus, & affectibus erga Philippum Regem Chriſtianiſſimum, Liber vnus.

AVSTRIAS CARMEN, DE EXCELLENTISSIMI DOMINI. D. IOANNIS ab Auſtria, Caroli Quinti filij, ac Philippi inuictiſſimi fratris, re benè geſta, in victoria mirabili eiuſdem Philippi aduerſus perfidos Turcas parta, Ad Illuſtriſſimum, pariter & Reuerendiſſimum. D. D. Petrum à Deza Præſidem, ac pro Philippo militiæ præfectũ. Per Magiſtrum Ioannem Latinum Garnatæ ſtudioſæ adoleſcentiæ moderatorem, Libri duo.

CVM REGIÆ MAIESTATIS PRIVILEGIO.
GARNATÆ,
Ex officina Hugonis de Mena.
Anno. 1573.
Proſtant in ædibus Ioannis Diaz, Bibliopolæ, in vico ſanctæ Mariæ.

D. 150.50

11437
G.T.

es dela lib.ª dela Mrd de olmedo

EL REY.

POR quanto por parte de vos el Maeſtro Iuã Latino Cathedratico de Grammatica en la Vniuerſidad de Granada nós fue hecha relacion, que vos auiades compueſto vn libro en verſo Latino, que trataua del naſcimiẽto del Sereniſsimo Principe don Fernando nueſtro muy caro, y muy amado hijo, y de las coſas del nueſtro muy ſancto padre Pio Papa Quinto: y dela victoria que Dios nueſtro ſeñor fue ſeruido de nos dar contra los enemigos de nueſtra Sancta Fe Catholica: el qual era muy vtil, y muy prouechoſo para todas las profeſsiones: ſuplicandonos os mandaſſemos dar licencia para lo poder imprimir, y priuilegio por veynte años, o como la nueſtra merced fueſſe, loqual viſto por los de nueſtro conſejo, y como por ſu mandado ſe hizieron las diligencias, que la pregmatica por nos hecha ſobre la impreſsion delos libros diſpone, Por os hazer bien y merced fue acordado, que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula enla dicha razon, Y por la preſente vos damos licencia, y facultad, para que por tiempo de ocho años primeros ſiguientes que corran, y ſe quenten deſde el dia dela data deſta nueſtra carta, vos, o la perſona que vueſtro poder ouiere, podais imprimir, e vender el dicho libro, que deſuſo ſe haze mencion. Y por la preſente damos licencia y facultad, a qualquier impreſſor de eſtos nueſtros Reynos, que vos nombraredes para que por eſta vez lo pueda imprimir, con que deſpues de impreſſo antes que ſe venda, lo traygais al nueſtro conſejo, porque ſe corrija con el original que va ru-

bricado,y firmado al cabo de Pedro del Marmol nueſtro eſcriuano de camara,de los q̃ reſiden enel nueſtro conſejo,y ſe os taſſe el precio,que por cada volumen vuieredes de auer. Y mandamos que durante el dicho tiempo,perſona alguna ſin nueſtra licencia, no lo pueda imprimir,ni vender,ſo pena que aquel que lo imprimiere o vendiere,aya perdido,y pierda todos,y qualeſquier libros,y moldes que del truxere, o vendiere en eſtos nueſtros Reynos,Y mandamos a los del nueſtro conſejo preſidẽtes,y oydores de las nueſtras audiencias,alcaldes,alguaziles de la nueſtra caſa,y corte,y chancillerias ,y a todos los corregidores,aſiſtentes,gouernadores,alcaldes mayores,y ordinarios,y otros juezes,y juſticias qualeſquier de todas las ciudades, villas,y lugares delos nueſtros Reynos,y ſeñorios,aßi a los que agora ſon,como a los que ſeran de aqui adelante que vos guarden,y cumplan eſta nueſtra cedula,y merced,que aßi vos hazemos,y contra el tenor,y forma della vos no vayan,paſſen,ni conſientan yr,ni paſſar, por alguna manera,ſo pena de la nueſtra merced,y de diez mil marauedis para la nueſtra camara. Fecha en ſant Lorenço el real, a treynta dias del mes de Octubre de mil y quinientos y ſetenta y dos años.

YO EL REY.

Por mandado de ſu Mageſtad.

Antonio de Eraſſo.

VARIA POETAE ELOGIA.

testimonios de loor.

Eorum, qui fecêre virtutes, merita tanta habentur, quantum ea potuêre extollere præclara ingenia.

Dicere res grandes noſtro dat Muſa Poetæ.

HIC DICTIS FACTA EXÆQVANTVR.

DISCIPVLI IN LAVDEM MAGISTRI SVI DISTICHA.

Auſtriadam vates grandem canis ore rotundo,
Hiſpanos claros Docte Latine facis.

ALIVD.

Armis deleuit Turcas ſi fortibus ille,
Grandiloquus tollet voce Poeta virum.

ALIVD.

Auſtriadæ magni laudat fortuna Poetam
Proſpera, regnare in vatibus ipſa facit.

ALIVD.

Turcas Auſtriades vicit, Parthoſq; ſuperbos,
Scriptores vinces arte Latine noua.

DOCTISSIMO

MAGISTRO IOANNI
Latino Licentiatus Alphonſus
Perez beneficiatus ad diuæ
Scholaſticæ Garnatæ,
S.P.D.

PERLEGI EPIGRAM*mata inuictiſsimo Regi Philippo, in quo Chriſtianiſmus inclinatus recũbit, dicata: quæ nimirum ſingularem artificem demonſtrant, & vbiq; ſui ſimilem repræſentant, deinde doctiſsimum poema de parta victoria nauali ab excellentiſsimo principe. D. Domino Ioanne ab Auſtria aduerſus trucem Turcarum gentem: Sapiunt carmina, & ſpirant aureum Vergilij ſeculum, oſtenduntq; ſatis, quam altiſsimè in tuum pectus tanti Poetæ amor deſcenderit, quem ſic exprimis, vt ad viuum referas. Perfudiſti ingẽti gaudio animum meum hac de re: vt iam exteræ nationes obgannire nobis deſinant, & ſuos poetas etiam vſq; ad nauſeam oſtentare. Ergo omnibus numeris abſolutum opus eximio Præſidi Garnatẽſi. D. Domino Petro à Deça, quẽ Patrem Patriæ iure appellare poſsis,*

in lucẽ fauſto omine prodeat: Docti Adoreis celebrẽt, manibus eruditorum ſemper verſetur, in Gymnaſijs iuuenibus enarretur, ediſcatur, relegatur, ametur. Egregiumpoema, præter ſtyli elegantiam, myrothecã ſacræ ſcripturæ, vnde plurima cadunt, redolet: Catholica ſunt omnia, & ad genuinam ſanctæ Eccleſiæ normam, ad amuſsim exacta.

Garnatæ, Kalendis Iulij, anno à partu Virgineo Milleſimo, Quingẽteſimo, Septuageſimo Secundo.

Vale Muſarũ decus.

BACCHALAVRI

BERNARDINI DE VIL-Landrando Theologi in Doctiſsimi magiſtri Ioannis Latini Garnatæ ſtudioſæ adoleſcentiæ moderatoris laudem Epigramma.

DVM regis fratrem memoras miſiſſe Philippi
Sub iuga iam Parthos, atq; fugâſſe feros. — Victoria.
Solennes pompas, arcus, ludosq; ſuperbos,
Principis & nati dum memoranda canis:
Annam reginam partu gaudere beato, — Partus fœlix.
Pontificis magni dum pia verba refers:
Mæonium reddis vatem, redoleſq; Maronem,
Romanæ es linguæ gloria ſumma tuis:
Garnatam decoras, quæ te eſt ſortita magiſtrum, — Vbi cathedrã moderatur primariam.
Ingenij præbes grandia ſigna tui.
Cenſores videre pium, doctumq; poema, — Multorum ſubijt iudicium,
Carpet quis merito nunc opus egregium?
Victorem Auſtriadam, reſtat, formidinis expers
Edas in lucem, docte Latine, tuum.
Nam variæ gentes exoptant, vndiq; reges — Commune multorumdeſideriũ
Hærentes cupiunt geſta videre ducis.
Non eſt quod timeas, liber hinc benè tutus abibit,
Proſpera contingent regia dicta tibi. — Bonis auibus.

DE REBVS ILLVSTRISSIMO. D. DOMINO Petro à Deza præſidi, ac militiæ præfecto per Philippum commiſsis ad lectorem Epigramma magiſtro Ioanne Latino autore.

QVI ſummam regni commiſit iure Philippus,
Quemq; caput Bæthis fecit, vt arma regat:
Cuiq; duces parent, arces, cuſtodia, miles,
Nomine nunc cuius claſsica pulſa ſonant.
Qui præſes iuſſu moderantis regna Philippi
Exegit Mauros ſedibus, vrbe, domo:
Qui Chriſto inuiſos alienas quærere terras
Impulit hæreticos, impia membra procul:
Cuius Iudæos ſoliti terrere priores
Regnis Hiſpanis, orbe fugare pij:
Illuſtris bellum iuſsit perſcribere Deza
Vates Auſtriadæ regia geſta mari.
Nam fidus regis meditatur grandia: princeps
Floreat, & frater carmine doctiloquo.

Philippus Dezam regno præfecit.

Ex præſcripto Regis.

Maiores Dezæ Iudæorum exactores.

Affectus Dezæ erga Philippum vehemẽs.

NON HVMANIS VIRIBVS PVGNASSE EXcellentiſsimum. D. Dominum Ioannem ab Auſtria, nec aliter facere potuiſſe probat epigramma, Autore magiſtro Ioanne Latino.

Cælitus dux bonus pendebat.

Exhortabatur Pontifex Pius Quintus.

Diuinis verbis audaciam concepit iuuenis.

Quia Chriſtus dux claſsis catholicæ.

Superbis reſiſtit Deus.

Non penes Dominum Ioannē congreſſus.

COnfiſus cœli mira virtute Ioannes
Pugnauit, Chriſti nomine victor adeſt.
Addidit & ſtimulos iuueni ſanctiſsimus ille
Quintus in orbe Pius, gloria Pontificum.
Auſtriades motus diuino carmine patris
Contempſit Turcas, perfida monſtra mari.
Res fuerat Domini, Chriſtus pugnârat in vndis,
Iſq; ſuam claſſem duxerat omnipotens.
Non erat humanis neruis vincendus & hoſtis,
Sola ſuperba nimis deſtruit arma Deus.
Deniq; non potuit iuuenis non tendere contra,
Regia quem cœli miſerat ipſa ſuum.

Saxonium quondam, Solimanum Carolus armis,
Queîs niſi diuinis vicerat Hæreticos? *Sic Carolus parens victor.*
Câtholicus Mauros, Iſabellaq; dia virago
Deleuit: regnum ſic peperêre ſuis. *Sic reges catholici in brachio Dei vicerunt.*
Ecclêſiæ tutor rerum potieris vbiq;,
Hoc hoſtes vinces fratre Philippe tuos, *Pollicetur ſemper victoriam.*
Quem Chriſtus ſemper tutatur, Virgo per altum,
Virgo ſtella maris, ducit in arma Deus. *His ducibus quid non ſuperabit?*

DOCTISSIMO

ANTONIO GRATIANO

Aldereto, Magiſter Ioannes Latinus S. D.

IN victiſſimo Philippo, Gratiane doctiſſime, qui à ſecretis aſtas ad nutus aptiſſimus, quiq; Græcis, ac Latinis literis imbutus bonam, magnamq; ſcientiarum partem tenes, Epigrammata Catholico tuo Philippo dicata en tibi magiſter Latinus Garnatæ adoleſcentiæ moderator mittit: Auſtriadis carmen Illuſtriſſimo Domino. D. Petro à Deza tibi cariſſimo dicatum itidem committit: Vt corrigas, ac lynceis, & amicis oculis candidus lector orat percurras.

AD EVNDEM
ANTONIVM GRATIANVM
Alderetum doctiſſimum Epigramma.

IVdicis argutum me nunc delectat acumen,
Scripturo Critici, rector vbiq; placet.
Cenſores nūquàm refuget mea Muſa, camœnis
Optabit rigidos ſemper habere ſuis.
Obſcuri quanuis, volumus ſub luce videri,
Antoni, claræ cedimus ecce tuæ.
Tempora nulla mihi dantur, nec verſibus horæ:
Obſtrepit ingenio garrula turba meo.
Si præcepta damus, (nôſti quam plena laboris)
Vix reuocat ſenſus cantor Apollo meos.

Poetæ officium & modeſtia.

Ad doctos accedit, vt doctior abeat.

Labor aſsiduus.

Carmina otiū deſiderant.

Inter tot ſtrepitus, curas, artiſq; labores,
Quis compos mentis tunc valet eſſe ſuæ?
Excutimus pueris nodoſas muneris artes,
Prægrande hoc ſaxum voluimus aßidui.
Sic malè tornatos verſus ſi condimus vllos,
Incudi rurſus reddimus, ecce, tuæ.
Si mala condidimus caſtiges candide lector,
Ingenij ſiquidem craſſa Minerua mei.
Vir bonus, & ſapiens iudex tu verſibus eſto,
Me mea delectant ſcripta notanda malè:
Nedum noſtra, vides, nauali hæc condita bello
Carmina, quæ Auſtriadam ſunt paritura ducem.
Nunc ad Ariſtarchi conſcendant iudicis aures,
Ne nugæ vati ſeria damna ferant.

Bis poſita Crambe mors.

Antonio caſtiganda doctißimo.

Omnes aliena meliùs iudicãt, ac vidẽt, quàm ſua.

Seculis mirabilem.

Mihi alter.

AD DOMINVM D. LOYSIVM MANRIQVE ILluſtriſsimum virum Philippi regis Eleemoſynarium epigramma per magiſtrum Ioannem Latinum Garnatæ adoleſcentiæ moderatorem.

MAnricque, ô proles generis virtutibus aucta,
Ad votũ regis qui pia geſta facis.
In quo Câtholici mẽs inclinata recũbit, — Eleemoſynari⁹ Philippi.
Pauperibus ſæuam dum leuat illa famem.
Per te nunc redimit miſeratus damna Philippus
Regnorum, ſolus quæ videt eſſe Deus.
Occíditq; pius populorum crimina donis, — Peccata eleemoſynis redimẽda, ,ieiunijs, oratiõe, pœnitẽtia.
Regia, quæ reddas, dans ſua pauperibus.
Nauigat in portu ſanctè, (tua cura) Philippus,
Dum tibi committit munera grata Deo. — Charitas ex animo.
Fallere quem poterit plenum tibi numine pectus?
Fœcundum Chriſto concutis ad miſeros.
Hinc te iam clarum reddet pietate Philippus,
Manricque vt dotes curia læta ſciat.
Pauperiem ſi docte velis extollere grandem, — A munere.
Vatibus auxilium regius ipſe feras.
Hunc regi illuſtri commendes ore Latinum, — Petitio iuſta.
Auſtriadæ fratris qui noua geſta canit.
Vt iam Mœcenas viſus ſis eſſe poetis, — Quo nihil magnificentius.
Manricque & viuas regibus ipſe diu.

AD LECTOREM PIVM.

CATHOLICI ATQVE INVICTISSIMI Philippi ſtemmata.

Omnibꝰ grata. ECce tibi occurrunt, lector, mirā-da Philippi

Vtpote Catholica. Regis terrarum ſtemmata in orbe timor.

Quæ ſola Ecclêſæ venerantur numine patrem,

Victricia ſemper. Sanctam tutantur per pia iura Fidem.

Hæreticos, Mauros, Turcas, victoſq; Tyrannos

Sub iuga nunc mittunt, paret vbiq; mare.

Fernandus victurus Deo. Fernandum Chriſtus, ſceptrum, nomenq́; Philippi

Seruat, quò victor ſeruiat ille Deo.

DEFENSOR
FIDEI.

AD CATHOLICUM & inuictiſſimum REGEM PHILIPPUM Elegia.

Per magiſtrum Ioannem Latinum.

A conſequentibus.

AVtorem res magna petit, naſciq; poeta
Debuerat fratri, Summe Philippe, tuo.
Vnicus eſt victor, ſcriptorem quæritat vnum,
Res noua vult vatem Regibus eſſe nouum.

Ab orbe condito inauditum.

Auribus alme tuis non hæc victoria Ponto eſt
Audita, hic ſcriptor nec fuit orbe ſatus,

Nigris parentibus catholicus floruit Dei miſericordia.

Æthiopum terris venit, qui geſta Latinus
Auſtriadæ mira carminis arte canat.
Is genibus flexis orat te, inuicte Philippe,
Cantator fratris poßit vt eſſe tui.

Dominus Ioannes ab Auſtria dux rarus.

Nam ſi nobilitant Auſtrîdæ bella poetam,
Phœnicem Auſtriadam, quòd niger, ille facit.

A ſimili.

Terribilis claßis gentes motura Philippi,
Orbi portentum tunc erit Auſtriades.
Prodigioſa viros turbabit fama poetæ,

Voluentes faſtis hæc monumenta tuis.
Aurora hunc peperit, Reges Arabumq; beatos,
Primitias gentûm quos dedit illa Deo.
Quòd ſi noſtra tuis facies Rex nigra miniſtris
Diſplicet, Æthiopum non placet alba viris.
Illîc Auroram, ſordet, qui viſerit albus,
Suntq; duces nigri, Rex quoq; fuſcus adeſt.
Candâce Regina genus, nigrumq; miniſtrum
Vel curru Chriſto miſerat illa ſuum:
Legerat ille genus non enarrabile Chriſti,
Auſtriadæ pugnas non canet iſte tui?
Obuius Æthiopem Chriſtum docet ore Philippus,
Diſcipulum Chriſtus mittit ad Æthiopem:
Non temerè Æthiopi cœlo datus ergo Philippus,
Ne Æthiopi iuſta hæc fortè Philippe neges.
Quid quod & Auſtriades exactor gentis iniquæ
Garnatæ vatem viderat eſſe ſuum.
Et dixit, fratri narrabo mira Philippo
De te, qui ſcriptor diceris eſſe nouus.
Conſueuere pij reges miranda tenere
Aulis, oſtentum regibus vt facerent.
Secula regnantûm, nigrum Romana poteſtas
Inuideat vatem iure Philippe tibi.
Filius eccleſiæ viues Auguſte Philippe,

Hiſtoria mirabilis.

Gentium primitiæ Magi ab Oriente.

Vbi tota cohors nigra.

Generationem eius quis enarrabit?

In actis Apoſtolorum Hiſtoria nota.

Argumentorũ nerui.

Dominus Ioannes ab Auſtria Garnatæ poetã nouit, & ad ſe familiariter admiſit.

Mos Regum.

Ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt.

Si pateant cunctis ad pia vota fores.
Nec rerum eſt Dominus, qui non admiſerit omnes,
Gentem ne excludat Regia fortè meam.
Dignetur Regnis hominem donare Philippus,
Scriptorem fratris iam velit eſſe ſui.
SI CHRISTVS vitæ fuſcos non deſpicit autor,
Câtholicus vatem reſpice iure tuum.
Ludicra, nec leuia hæc ſcribuntur geſta poetæ,
Roma ducem ſimilem non tulit Auſtriadæ.

Materia operis

Candidus hîc lector curſus, puppesq; tuorum,
Victorem nôrit, fluctibus Auſtriadam.
Deuictos Turcas cernet, claſſemq; ſuperbam,
Et Parthos fratrem vincere magnanimum.
Conſilium pelagi, regis nauale Tyranni
Imperium fractum, captaq; ſigna ſciet.
Omnia quæ Latio ſcribit ſermone Latinus,
Verſibus & veris, arma duceſq; canit.

Petitio honeſta

Regnatura diu maieſtas ſumma Philippi,
Scripta typis cudi hæc imperet ipſa nouis:
Vt viuat carmen geſtorum fratris in orbe,
Poſteritasq; legat Regia facta viri.
Qui nunc eſt nobis belli ſpes altera ponto,
Auſpicijs nomen tollet ad aſtra tuum.

Dotes Regiæ.

Eſt cultor Christi magnus, Matriſq; beatæ

Virginis, Ecelêſæ tutor, ad arma pius,
Magnanimus, fortis, fœlix, ductorq; benignus,
Cui labor aßiduus Martis, honorq; placet.
Et miles pugnat, ceptis ſit Cæſar in armis,
Prudens conſilio creſcit, & ingenio.
Dum natus princeps paulatim ſurgit in hoſtes,
Conficiet frater grandia bella tibi.
Fernandusq; tuus, ſpes noſtri, & gloria ſêcli
Res gerere, & Martem diſcet amare ſuum.
Virtute & patrem referens nil linquet inauſum,
Sub iuga Turcarum mittet & imperium:
Sub te iam Chriſti reddet pietate ſepulchrum,
Regibus & fato debita regna tuis.
Hæc tibi certa ſuo promittit carmine cornix,
Fœlix cuncta benè, & proſpera, dixit, erunt.

D. Domini Ioã nis ab Auſtria dotes mirabiles, et Catholicæ.

Pugnat, & ducit exercitum Cæſar alter.

Prĩceps magnus futurus patris ſimilis.

Chriſtianorum deſiderium.

Alluſio ad cornicẽ Tarpeiam

AD CATHOLICVM, ET INVICTISSIMVM REGEM PHILIPPVM, DE victoria parta in perfidos Turcas epigramma.

Gratulatur Poeta Philippo inuictiſsimo proſperam, ac fœlicem victoriã.

Optata acceſsit, ſęclis labentibus ætas,
Voluitur hæc præſens gloria dicta venit:
Quæ tibi promiſſa eſt cœleſti lege, Philippe,
Temporibus currit ſorte dicata tuis.

Vna fides, vnus Pontifex ſummus Eccleſiæ caput.

Vnus cum paſtor, terris grex omnibus vnus,
Vnaq; Chriſticolas ſeruet amore fides.
Cœlum principio curſus oſtendere finem
Viſum, q̃; tendat mens tua ſancta Deo.

Philippus Monarcha futurus

Nuntiat inprimis triſti ſolatia mundo,
Vnius nutu regia cuncta fore.
Rex vnus populis, enſis verſandus & vnus,

Archayſmus, non enim fit Ecthlipſis, Sẽper iuſta bella Philippus gerit.

Vnum idemq; caput, gentibus imperium.
Orbis terrarum ſentit tua iura ſeorſum,
Solius en regnum ſperat vbiq; tuum:
Quod tibi nunc iuſto peperiſti Marte, Philippe,
Armis rex ſummus regna ſubacta tenes.

Ratio a maiori

Nam cui commiſit Chriſtus ſua bella gerenda,
Vexillumq; dedit, & pia caſtra Deus:

Tempus Catholicis exoptatũ.

Iam voluenda dies reddetur numine fœlix,
Quæ victo terras addat in orbe mari.

PRINCEPS VT AQVILA.

Turcarum victrix ſurgit Regina per orbem
COELITVS

REX VNICVS ORBIS.

VNVM IMPERIVM, ENSIS

SANA
Nunc Aquila, Hiſpanis deuolat aſtra ſuper.
Sic princeps victor cœleſti Marte timendus
Ecclêſæ Chriſti proferet imperium:
Câtholico hunc ſiquidem peperit Regina Philippo,
Câtholica Hiſpanis edidit.

AD EVNDEM CATHOLICVM, ET inuictiſsimum Philippum.

Reges curæ nō ſinunt, quibus populi commiſsi ſunt, vt paſtoribus.

Quo nihil poetæ fœlicius potuit contingere.

A poſsibili.

Vrbis & ciuiū gaudia.

Natalis principis dies ſit ſolēnis.

QVamuis iura feras crbi Sacrate Philippe,
Curas pauliſper regia mens fugiat:
Principis hæc nati dium eſt epigrammata nobis
Condere grata tibi, Rexq; parensq; legas:
Quæ prætor iuſsit componi, vt digna Philippi
Nato (ſi faueat docta Minerua) forent:
Queîs Garnata ſuos referat per compita ludos,
Et ciues lætos cantet Apollo iocis.
Nunc natalicia hoc celebrentur carmine, muſis
Nati Fernandi ſurgat honore dies.

AD EVNDEM CAtholicum et inuictiſſimum

PHILIPPVM.

ORbis agit gentes, conſurgunt barbara regna,

Mūdi tumultꝰ terra mariq;.

Bella mouent hoſtes, perſonat ære tuba.
Inuertit Mars ipſe viros, Neptunus & vndas,
Tranquillos animos vix furor eſſe ſinit.
Turbetur mundus, regnabis Summe Philippe,

Quod iure optimo Regum eſt Chriſtianorũ.

Terrarum Domino en redditur imperium.
Hæreticus perdet, ſub te, ſua dogmata, Chriſtum

Hoc det Philippo Deus omnipotens.

Admittet victus legibus, alme, tuis.
Si perſtare velit deceptus nomine ſectæ,
Nunc ferri pœnas ignibus hoſtis habet.

Philippus vindex, & ſanctũ Officium.

Indicio eſt princeps natus fœlicibus annis
Fernandus, princeps, qui bona cuncta feret.

Princeps bonorũ ſeminarium

AD REGINAM *ANNAM PHILIPPI CONiugem Epigramma.*

AFFATVR GARNATA.

A Deo datus.

PRinceps nũc fato regnis conceſſus auitis
Regina, en partũ iam leuat, Anna, tuum.

Mulier mulieri propria refert

Expreſſit Saluatoris illud, mulier cum parit.

Parturiens largos quamuis ſis paſſa dolores,
Immemorem princeps natus in orbe facit.

Garnatæ vehemens deſideriũ.

Principis ipſa tui mater, coniuxq; Philippi,
Regina Hiſpanis vixeris alma diu.

Vt quondam Romani.

Tu regem facias hunc pulchra prole parentem,
Natorum natos Regia mater alas.

Regij matrimonij fructus.

Et Dominos orbis videas rerumq; potitos,
Vt rex coniugio floreat, Anna, tuo.

AD SVMMVM PONTIFICEM EPIgramma.

ECcléſæ ductor natus tibi ſancte per orbem,
Atq; tuis victor nunc pater auſpicijs:
Fernanduſq; nepos Fernandi, & Marte Philippi
Eriget Hiſpanos, Catholicoſq; ſuos:
Pontificesq; tuos Romana in ſede locatus
Orari cernes gentibus ipſe pijs.
Clauigero cœli viuet tibi ſacra poteſtas,
Seruatura fidem principis arma diu.
Vt Chriſtus patrem cœli, terræq; potentem
Orauit; Petri ſtaret vbiq; fides:
Câtholici reges ſic viuent: tempore in omni
Parebunt ſcitis regia cuncta tuis.

Reges catholici defenſores.

Series Regum catholicorum.

Regibus erunt inhonore sẽper.

Claues regni cœlorum ſummo Põtifici à Deo datæ.

Chriſti oratio.

Reges Catholici ſummo Pontifici morigeri.

AD MILITIAM Epigramma.

Principe nato ferueat opus bellicum, ardeant Hiſpani.

Miles nunc ſurgat veteranus victor in orbe,
Tyroneſq; ſuos tympana pulſa vocent.
Signa canant, Aquilæ crepitantes claſsica reddant,
Terribili ſonitu clangat vbiq; tuba.

Cauſæ non leues impellunt.

Fernandus princeps rerum potietur, ad arma
Concitat en natus pectora ſæua virûm:

Princeps noua gaudia tulit.

Hactenus Hiſpanus mœſtus viuebat vbiq;,
Principe ſed nato regna ſubacta tenet:

Res geret fœliciter.

Pugnabit fœlix ſemper, victorq; redibit
Principis auſpicijs, Marte, Philippe, tuo:

Nomen Ferdinandi perturbat, nedum virtus, & arma Philippi.

Nomine Fernandus, terret virtute Philippus
Hæreticos, Turcas principis arma fugant.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSImum .D. Dominum à Spinoſa Cardinalem Saguntinum pro Philippo Hiſpaniæ, ac Regnorum omnium præſidem epigramma.

OFficij ſancti princeps, Spinoſa, beatum
Hiſpanis vnum relligione caput.
Electumq; genus, Regalis honore ſacerdos, Paulinum.
De ſorte & Chriſti diceris eſſe pater.
Præſes coniunctus pietatis amore Philippo, Philippo mens ſana in corpore ſano.
Iuſtitia vt populis munera iuſta dares.
Quin etiam Patri ſancto celebratus in vrbe,
Collegis Petri iure dicatus ades.
Regnantiq; tua fœlici ſorte Philippo Cardinalium collegio.
Proſpera contingunt omnia geſta mari.
Auſpicijsq; tuis Auſtrides victor in armis,
Turcarum claſſem vicit, & arma, duces.
Auſpice te princeps Fernandus natus in orbe,

Præter cætera fuit in hoc fœliciſsimus.

Vt tua mirentur tempora fauſta viri:
Et te ſuſpiciat mirum virtute Philippus,
Dum cuncta ad votum cedere cepta videt.
Poſteritasq; legat Spinoſam regibus aptum,
Pontificem fato cœlitus eſſe pium.

Petitio iuſta.

Principis iſta typis excudi carmina veris
Mandes, quæ natum gentibus arte canunt.
Ecclêſæ princeps orat te, clare, Latinus
Scripturo faueas geſta ſuperba ducum.

A decoro.

Clarum clara decent, vateſq; attollere Regum eſt,
Vt virtus creſcat, munus in orbe tuum.
Deprimere excelſos, humileſq; extollere diuum,

A ſimili.

Diuis conſimilis ſi facis eſſe potes.
Diſsimilem quamuis dederit ſors nigra poetam,

Ab his quæ à natura, nec laudamur, nec vituperamur.

Ingenijs poterunt ſcripta placere bonis.
Nec laudanda pijs, nec ſunt damnanda peritis,
Natura in terris quæ dedit vna viro.

IN TVRCAM DE VICTORIA PHILIPPI dolentem epigramma.

TVrca dolens vinci fremit horridus ore minaci,
Impius armari Martia bella iubet.
Ferre citas naues, dare vela, impellere remos,
Atq; ſe qui Hiſpanos imperat armigeros.
Inuideat ſemper victori fata Philippo,
Rumpatur mœrens triſtibus augurijs:
Confuſus noſtris cedat fœlicibus auſis,
Victores pelago, nouerit eſſe viros.
Iam claſſes noſtras dominari in prælia ponti,
Hiſpanas noſcat vincere poſſe ſuas.
Nam puer hic natus princeps ſpes vna ſuorum,
Vincendi Hiſpanis firmat in orbe fidem.

De ſe ſuppliciũ ſumens ſeipſum excruciat.

Turcæ augures, & ſortes conſulũt, à quibus ſæpè falluntur.

Hiſpani maris Domini.

Princeps Ferdinandus Hiſpaniæ columen.

AD HISPANIAM Epigramma.

Quia princeps natus eſt regnis.

VERTice iam cœlum ferias Hiſpania ſummo,
Victores quando nunc habitura duces.
Turca tremit victus, Baſſan, vis barbara, Parthi,
Orbis concutitur, gens furibunda timet.

Vincere Chriſtianorum propriũ

Quondam victores indigno nomine dicti
Exhorrent vinci viribus ecce tuis.
Namq; pater ſummus, Veneti, noſterq; Philippus
In Chriſto iuncti vincere cuncta valent.

Ligati in Chriſto Catholici.

Quid quod læta tuæ current hinc ſecula vitæ
Aurea, queîs princeps fons fluit omnigenus.

IN SVPERBVM TVRCAM BELLVM REdintegrantem epigramma.

COnſpirent gentes, inſurgat Turca tyrannus,
Iungat nunc Parthos, arma ſuperba paret,
Commoueat reges, vrbes, auriq; talentis
Sollicitus populos concitet innumeros:
Inſtruat oblongas per fluctus ire triremes,
Inſtauret claſſem viribus ille ſuis:
Piratasq; duces, nautas, armetq; phalanges,
Rectores regni conſulat ore graues:
Claſsis noſtra ſui currens virtute Philippi
Baſſanes, naues, obruet omne genus.
Fœlix Auſtriades fratris mirabile, victor,
Regnare in Turcas, nomen, & arma facit.
Addit opem natus princeps victurus in æuum,
Qui Chriſto gentes nomine iunget aui.

Tyranni cura, ſollicitudo, theſauri, potentia, conſilium aduerſus catholicos poſthac nil efficient, quia natus princeps.

Ingentem ſolitus inſtruere.

Qui ſecum ſpiritus fert arma.

Famam Philippi frater extendit.

Ad principem tãquã ad Aſylum gentes confluent.

EPIGRAMMA
IN ARCV REGALI AD
forum Bibalramla, vbi viator interrogat, Garnata ipſa reſpondens inducitur.

VIATOR.

Miratur vrbis gaudia.

EXultas Garnata nimis malè ſana videris,
Deſipis ipſa tuis cur furis auſpicijs?
Ducunturq; chori pueris, caſtiſq; puellis,

Omnis ætas cõgaudet.

Lætantur patres, immemor ipſa tui?
Saltantes Satyros miror, nudoſq; Lupercos,

Vt Luperci Romuli natale celebrabant.

Tantos Roma potens non dedit illa iocos.
Agmina iam Troiæ, Troianoſq; ordine curſus

Ludus Troianus vulgo juego de cañas.

Suſpicio, ciues, magna theatra virûm.
Diſcurruntq; pares, bini, retroq; feruntur,
Conuertuntq; vias, fingitur arte fuga.

Orbes impediunt curuos, verſiq; recurrunt
Infenſi telis, fictaq; pugna placet.
Alterni terga hinc vertunt, hinc pectora reddunt,
Hinc pariter facta pace reguntur equi,
Quis furor iſte ducum? quæ mentem inſania verſat?
Quæ fortuna viros mutat amica tuos?

Ars mira.
In laberynthi modum.
Hypotipoſis.
In loco deſipere dulce eſt.

GARNATA RESPONDET.

Garnata gaudia diſsimulare non poteſt.

Inſanire libet, pulchra eſt inſania, genti
Commouit mentes ductor in orbe datus.
Turcarum claßis, virtus, gens barbara, Baſſan
Hiſpanis victus, gloria ſumma Deo.

A decoro.
Narratio.
Qui bonorū eſt autor.

VIATOR.

Dic mihi quid maius poteris iam dicere victrix?

GARNATA.

Ventis ſecundis nauigatio.
Philippi deſiderium.
Turcis mirabile.

Fœlices curſus accipe ni properas.
Floruit ingenti, fœlici & Marte Ioannes,
Victorem fratrem rex videt eſſe ſuum.

VIATOR.

Quia rem ad votum Philippi benè geſſit.

Fortunati ambo, fortuna excelſa Ioannis,
Quiduê aliud vultus pandere geſtit ouans?

GARNATA.

Hiſpanæ gentis ſpes altera.
Multũ in principe fuerat poſitum.
Victoria principi naſcituro parata.

Filius en princeps hæres in regna Philippo

VIATOR.

Conceſſus: Noſtri nunc memor ipſe Deus.

GARNATA.

Quis vel grauis præ gaudio non geſtiet, ac ſupercilĩu ponet?

Regnorum columen natum, victosq; rebelles,
Victoresq; duces cernimus armigeros.
Hiſpanæ gentis ſortem, fatumq; ſuperbum
Qui videat prudens, ſobrius eſſe poteſt?

VIATOR.

Non poterunt grates Hiſpani ſoluere dignas,
Quicumq; in terris nunc pia thura cremant.

Coram Deo quis non erit ſibi conſcius?

IN EODEM ARCV ALIVD vbi erant Regis Stemmata.

Hactenus fulgebant, nunc verò fulminant.

STemmata nunc fulgent victoris celſa Philippi,
Impia fraterno ſanguine victa iacent.
Deſtructa eſt vis magna ducum, fractusq; Tyrãnus
Audaces nautas perdidit, arma, rates.
Signa, viri, tabulæ, Turcarum gaza per vndas,
Diſiecta eſt claßis, barbara gens animo.
Roſtratæ periêre mari, captæq; carinæ,
Viribus Hiſpanis fuſa ſuperba manus.
Turcis omnipotens iratus iure ſuperbis,
Câtholicis palmam reddidit ipſe ſuis.
Hiſpanæ vt princeps venturus gloria genti,
Victor iam naſci protinus incipiat.

Quia Caroli quinti ſanguis feruebat.

Clades magna Turcarum.

Vergilianum.

Redintegratæ vires Hiſpanis.

Princeps natus victoriæ tempore, vt vel infans victor in orbem prodeat.

IN FRONTISPICIO ARCVS ALIVD, VBI *proſpera valetudo principem alloquitur.*

Gratia, valetudo contingat abundè.

PRinceps, fœlices, qui te genuêre parentes,
Gratia cui Regum cœlitus ipſa datur.

Apoſtrophe ad Hiſpaniã.

Læta triumphales ducas Hiſpania currus,
Principe iam nato, quem dedit alma fides.
Maieſtas, ſpes vna ducum, tibi nata poteſtas
Hiſpanæ gentis, gloria ſurgit aui.

Catholicus Fernandus.

Fernandus princeps creſcit, tua cura Philippe,
Redditur Hiſpanis Martis in arma Deus.

IN FRONTISPICIO ARCVS ALIVD ad ſiniſtram Philippo.

BELLONÆ VATICINIVM.

IN manibus cor, alme, tuum Rex, ſũmus habebat,
Optanti natum cũ dedit ipſe Deus.
Infans en princeps turbat vagitibus orbem,
En ſtupet ad lachrymas impia turba ducum.
Reddentem voces vrbes, Regeſq; timebunt,
Cum terram certo fixerit ille pede:
Imberbis iuuenis clarus virtute, Philippe,
Sub iuga iam Parthos, Hæreticoſq; trahet.
At firmata virum cum iam durauerit ætas,
Tunc rerum Dominus viuet ad aſtra ſenex.

Ira in pueris laudabilis, Platonis ſententia.

Cum ætate bonorum incrementum.

IN PARTE INFERIORI COlumnæ dextræ aderat Vulcanus depictus fabrefaciens arma cum Cyclopibus, quos viator interrogat.

VIATOR.

DIcite Cyclopes ceptos incude labores,
Vulcanus maſſam cui Deus arte rotat?
Hoc fulmen belli vibratur gentibus vnum,
Principibus mundi terror, vbiq; viris.
Protectorq; fide Fernandus ſurgit Apollo,
Turcarum peſtis cœlitus ipſa datur.
Maurorum ſectam princeps delebit iniquam,
Hæreticos hoſtes tollet ab orbe pius.

Cyclopes. Carolus Quintus, Philippus duo, princeps tertium fulmen belli in Hæreticos.

Princeps ſupremam manū imponet Hæreticis Mauriſq;.

SVPRA CAPVT VVLCANI INSCRIPTVM ERAT.

Arma Achilli Hiſpano principi, ferrum Vulcanus exacuit, quo pereant hoſtes.

Principis arma ſui Vulcanus fabricat igni,
Infracta vt mundo fulminis inſtar eant.

MARS PHILIPPO IN altera parte ſic referebat.

Mars minor Marte pricipe.

ARmari Mars ipſe iubet in prælia Martem,
Aduerſus Turcas, hæreticoſq; Deus.
Romanoſq; Remus, ciues, fratriſq; coronam
Principis eſſe cupit, Magne Philippe tui.
Roma caput mundi nato, populuſq; Quirini,
Seruiat ipſa tuo Martia turba ducum.
Iam venit Aſſirius, Parthus, nunc Tartarus, Indus,
Hunc Regem poſcit barbara progenies.
Vt pro Rege datum Romana potentia, Regem
Accipiat fato iam meliore ſuum.

Verus Romulus princeps.

Vt Romani rerum domini.

Rex melior prīceps Romanis.

AD DEXTRAM ALIVD, VBI MAGISTRATVS VRBEM ALLOQVITVR.

MAGISTRATVS.

Princeps Hiſpaniæ fœlicitatis copia exuberans.
Fernãdus Catholicus.

FErnandus fœlix princeps, Garnata, vocatus,
Hic tibi fortunæ proſpera fata feret.
Câtholicus ſurget Fernandus fortior ipſo,

Regnum Garnatæ.

Qui Bætis regnum iunxerat imperio.

Vt Philippus pater claſſe Catholica maris intima tutus penetrauit.

Maurorum gentem ſubiget Fernandus, vt ille,
Oceanumq; premet, Caſpia regna tuus.
Ægæum forti penetrabit remige victor,
Turcarum claſſes deſtruet, arma, viros.

Solis Regibus mœnia patent.

Gaudeat vrbs nato, rumpantur mœnia Rege,
Perſoluant grates templa colenda Deo.

Gratiæ Deo agẽdæ inprimis
A ſimili.

Fernandus fatis concedens viuit in aſtris,
Fernandus princeps redditus ecce tibi.

In altero arcu erat depicta Matrona potens cum puero, cui vaticinabatur referens.

SOBRIE, PIE, ET IVSTE REGNABIS. *Secularia abnegabit deſideria.*

Iuxta Matronā, quæ erat Sobrietas, inerat Bacchus inuitans puerum ad lautè bibendum.

INSCRIPTIO.

BIBE, FOELIX GAVDE.

In eodem arcu inſcriptio altera, Bacchi verba.

Nato principe deſipere dulce eſt, potare, & ſpargere flores decet, vinum vel ſenes ſaltare compellit. *Si non modicè ſumptū fuerit.*

IN FRONTISPICIO ſupra caput Bacchi.

Victuro Bacchus celebrat ſua dona puello, *Principi nato.*
Sobrietas grandes vix tenet alma viros.

Inducitur Bacchus inuitans omnes ad potum, & ſe excuſat, quod ebrietatis accuſetur à prætereuntibus. *Sobrietas obſtare gaudijs non valet.*

BACCHVS.

Satyri, Fauni, ſiluani ruſtici gratulantur Philippo principem natum.

VIctori Bacchus celebrat ſua dona Philippo,
Principe cui nato ruſtica turba fauet.
Sileni in numerum, Satyri, Fauniq; canentes,
Gratanteſq; Deo dulcia vina bibunt.
Accipit hos Bacchus cantu, potanſq; ſubindè
Excuſat captos ebrius ipſe Deus.

Princeps lætificat mentes.

Non turbant mentes, inquit, nunc munera vini,
At numen maius commouet ecce puer.

Præ gaudio ebrietas.

Vt vinum princeps populos agitatq;, viroſq;,
Peruertunt animos gaudia ſumma graues:
Pectora nam princeps populis vel operta recludit,

Firmat ſpem princeps.

Spes noſtras princeps iam iubet eſſe ratas:
Diſſoluit curas princeps, triſteſq; repellit,
Dat bona nunc princeps, pauperiemq; fugat.

Ingenioſe dicta

Quin etiam princeps facundas addocet artes,
Perſpectos princeps reddidit ipſe viros.
Potus ad arma veni, quisquis nunc vincere geſtis,
Principis auſpicijs pocula noſtra bibas.

Princeps animos excitat ad prælia.

Deniq; ſi ciuis Bacchum condemnat iniquus,
Fallitur, en princeps natus ad arma vocat.

Inſidens equo euaginato enſe iam inde à puero Eccleſiæ tutor videbatur.

In arcu alio vbi Cæſar, & Achilles reuinctis manibus aſtabant, aderat effigies principis pueri cum hac inſcriptione. E regione.

Cæſar Romanus, Græcus vincendus Achilles
Principis auſpicijs, terra ſubacta quibus.

CONCORDIÆ PARENTEM BEATVM DICEBAT.

Regnorum princeps pax ipſa in magna, Philippe,
Naſcitur, vna tibi mentis, & alma quies.

Datum optimũ a patre luminũ

IN ARCV AD PORTAM ECCLESIÆ DIVÆ MARIÆ.

FERDINANDO *HISPANIARVM PRINCIPI NATO, SEMPER VICTVRO, SPEI VNICÆ, FIDEI CATHOLICÆ PROTECTORI, ANIMORVM PACI, CHRISTIANÆ CONCORDIÆ, REGNORVM FATO FOELICISSIMO.*

Victoria, ſpes, fides, protectio, pax, cõcordia, fœlicitas Hiſpaniæ bona in principe nato patris ſimili.

Regnorũ omnibus incommodis principis obſtitit natiuitas.

SVPRA CAPVT PRINCIPIS INSCRIPTIO HÆC.

Iure optimo. *Cauſa Philippi pietas.*

Cœlitus ecce mihi mundi conceſſa poteſtas,
Câtholicus gentes nam domat ipſe pater.

PRINCEPS AD PEDES HABEBAT SPHERAM MVNDI.

HIC ORBIS FABRE FACTVS ADERAT.

Elegans alluſio ad Iouis incunabula.

Octo Choribantes principem ſaltantes defendebant, qui tympana pulſantes etiam ſignificabant has ætates omnes aduerſus Saturnum pugnare, qui vectus curru principem ſequebatur.

SATVRNVM, CHORIBANTES, PRINCEPS VECTVS CVRRV ANTEIBAT.

AETATES PRINCIPIS OMNES fœlices.

INFANTIA.

Saturnus quamuis pugnet, falcemq; reuoluat,
Infans en princeps viuet ad arma diu.

Qui filios ſuos deuorabat.

PVERITIA.

Hic puer optatus ſurget per prælia victor,
Saturni morſus non timet ipſe Dei.

Prīceps in omni ætate fœlix, ac voti compos futurus inuito Saturno.

ADOLESCENTIA.

Imberbis creſcēt clarus, ſapienſq; docebit
Munera, quæ linguæ docta Minerua dabit.

Sapientia cum eloquentia principem decet.

IVVENTVS.

Regum mos antiquus gẽtium multitudinem conciliandi.

Iam iuuenis bello promptus ductare phalanges
Aſciſcet populos ductor, & arma, duces.

ÆTAS VIRILIS.

Principi Ferdinando parebũt omnes.

Tunc vir per campos pugnabit Marte ſecundo,
Imperio gentes iam trahet ipſe ſuo.

SENECTVS.

Rex pacificus populis futurus.

Maturuſq; ſenex rerum potietur in orbe,
Secura regnum pace tenebit ouans.

DECREPITVS.

Exemplo Caroli Quinti aui, qui renuntians ſeculo ſemet ipſum abnegauit, idem cruce ſua ſublata Chriſtũ eſt ſequutus.

Grandæuus ceptrum mundi tum linquet habenas,
Et ſeptus tectis ſeruiet ille Deo.
Carolus vt Quintus regum, Dominusq; potentûm,
Terrarum curas tempſit, & imperium.

LAVS DEO.

AD CATHOLICVM, PARITER ET INVICTISSIMVM PHILIPPVM DEI GRATIA HISPANIARVM REGEM, DE

rebus, & affectibus Pij Quinti ſummi Pontificis erga eundem, ſanctiſsimis, Liber vnus, per magiſtrum Ioannem Latinũ-Garnatæ adoleſcẽtiæ moderatorem.

ELEGIA, QVA *SANCTISSIMVS PIVS QVINTVS ADBELLVM NAuale in perfidos Turcas Philippum Regem incendit.*

PIVS DIVINA *PROVIDENTIA PAPA QVINTVS* CATHOLICO PHILIPPO *Dei gratia Hiſpaniarum Regi, in Chriſto Filio cariſsimo ſalutem, & ſanctam benedictionem viuens dixit.*

ROmanæ vires, poſt Chriſtum noſtra poteſtas,
In Turcas vindex nate Philippe mihi.
Câtholicus regnans noſtras defendere partes,
Et colere es ſolitus ſanctiùs ipſe Fidem.
En ego, cui Chriſtus paſcendos tradidit agnos,
Paſce & oues, dixit, paſtor amore meas.

Philippus fidei defenſor.

In omnes Chriſti hoſtes.

Summus Pontifex paſtor bonus.

Paſtoris officium

Si lupus inſidias pecori, ſi inſtruxerit artes,
Quò fugiet cuſtos, ſi bonus eſſe cupit?

Expreßit Chriſti verba.

Cognoſcoq; meas, & nunc cognoſcor ab illis,
Et te tutorem viribus eſſe ſcio.

Philippus armis tutatur.

Carolus inuictus telis pugnauit in hoſtes,
Ecclêſæ ductor perdidit hæreticos.

Ducem Saxoni um cũ alijs.

Non minor eſt virtus bello tibi, Nate Philippe,
Excitat audacem patris in arma Deus.

Aduocatũ habemus apud Patrem.

In cœlis Chriſtum patronum, ſancta, tenemus,
Qui noſtra ad Patrem reddere iura ſolet.

Summus Pontifex oratione, Rex Philippus armis pugnat.

Ad te confugimus, pugnas pro regibus vnus,
At nos vt vincas, fundimus ore preces.

Filius patris æmulus.

Æmula virtutis genitoris gloria Quinti
Impellit mentem, Nate Philippe, tuam.
Regibus Hiſpanis innatum eſt cernere Chriſtum,
Quos pietate ſua protinus ille regit:

Fidei protectionẽ omnibus anteponit Philippus.

Vt primum regni cœleſtis munera quærant,
Præponantq; fidem rebus vbiq; ſuis.
Hoc patris ſimilem mirantur nomine gentes,

Philippus Hæreticis eſt timori horribili.

Hæreticis terror ſolus in orbe vales.

Hæreticæ prauitatis depulſor.

Tu mihi nunc prauæ depulſor es vndiq; ſectæ,
Protectorq; fide diceris eſſe mihi.

Officij Sancti cultor tu maximus extas,
Regnum tu purgas ignibus ipſe tuum.
Quòd patres ſeruas extant tibi regna, Philippe,
Per quos Câtholica hoc regnat in orbe Fides.
Per quos inquiris viſentes regna, tuiſq;
E dicis caueant, proſpiciantq; ſibi.
Ne qua inter ſanctas, peregrina hînc dogmata leges,
Hæretici ſpargant artibus ore nouis.
Lædere vicini pecoris contagia poſſunt,
Nedum migrantes, qui & noua ſæpè ferunt.
Ecce fremens tendit non ſiccas ſanguine fauces,
Quærens quem rabido deuoret ore lupus.
Hæreticus Chriſti inſidiari perſtat ouili,
Seruantiq; gregem ſpargere fraude mihi.
Illarumq; vicem doleo, quot miſerit Orco,
Quas Chriſtus fuſo ſanguine duxit oues.
Ne ſuccum pecori, nec lac ſubducere & agnis*
Ecclêſæ matris perfidus ille queat:
Peruigil eſſe volo vel grandis nomine Chriſti,
Ne noceat pecori liuida turba pio.
Nunc ouibus noſtris (quando hæc te cura remordet,)
Ne lupus officiat conſule nate priùs.

Officium Sanctum colit Philippus.
Per inquiſitores.
Philippi ſollicitudo, & mandatum per regna.
Hærent facile quæ turpia ſunt
Cõmertia cum Hæreticis vitanda.
Lutherus nefãdus inhians.
Charitas Sũmi Pontificis.
* *Doctrinam catholicam.*
Paſtoris boni cura
Vigilandum dies, noctesq; Catholicis.
Hæreticus.

Vulnus immedicabile reſcidendū, ne pars syncera trahatur. In primis ſectam ſcindamus falce malignam,
Ne ſuperent fruges ſemina iacta pias.
Sulcis lecta ſuo commiſit nomine Chriſtus,
Inimicus homo ſeminauit zizaniam. Nunc vrenda filix naſcitur hæreſibus.
Latranteſq; canes mittantur, ſæpè Moloſſi
Hæreticos lacerent dentibus, ore lupos.
Concionatores. Theologi doctiſſimi. Doctores ſacri reſonent per pulpita, Chriſtum
Clament, ne ceſſent ciuibus arma dare.
Arma noſtra ſpiritualia sūt. Spiritus arma dabit conſcripta in cordibus altis,
Ne valeat mentes vertere victa caro.
Temporis incō moda. Aſpicis Ecclêſæ contractæ regna per orbem,
Turca furens animis vt premat iſte ſuis.
Exoptat Philippū Monarchā. Hanc rerum Dominam ſub te, ô mihi care Philippe,
Pontificis vota ad Chriſtum. Cernam: Longæuo reddere Chriſte vales.
Non timeo ventos, terret non vnda, procellæ,
Quia maria, & venti Chriſto obediunt. Voluantur fluctus, quod fremat inde mare:
Nam quamuis Petri iactetur cymba per altum,
Procellas vincens nunq̄; naufragium faciet. Excuſſus nunquam puppe magiſter erit.
Quæ Chriſti verbis ſaxo fundata per vndas
Decurret ſtabili nauis amore, Fide.
Oraui pro te.
Orbis tumultus. Aſt Aſiæ hinc terrent hoſtes, vrgetq; Tyrannus,
Vix noſtræ Europæ regna tenere uides.

Aphrica ſæpè mouet bellum,pontuſq; ſubindè,
Italiæ motus quis feret aßiduos?
Pannonia hoc damnum,captiuaq; Græcia ſenſit,
Vix tutus noſtris ſedibus eſſe queo.
Nec nos obniti contra,nec ſtare valemus,
Hoſtis non æquus viribus ille meis.
Nec tu Nate vales ſolus pugnare,Philippe,
Illo,at ſi mecum,fortior eſſe potes,
En res ipſa vocat,rapienda occaſio nobis,
Præcincti ad bellum poſſumus eſſe ſimul.
Iunctas Ecclêſæ dextras,fœduſq; peractum
Cum Patre,& Nato,Spiritus ipſe liget.
En pugnare pares animis,opibuſq; parati,
Incipe Nate prior,commodus ipſe ſequar.
Câtholici auxilium promittunt vndiq; multi:
Exurgens cauſam iudicat ipſe Deus.
Adiuuat hinc carus Venetûm dux vectus in hoſtẽ,
Submittunt claſſes ad tua iura duces:
Roſtrataſq; tenent naues ad bella paratas,
Tormentis plenas,militibuſq; ferunt.
Centenis plures deducent inde triremes,
Quæ promptæ ſemper fluctibus eſſe ſolent.

Mauri.
In Prouerbiũ abierunt.
A poßibili.
Humanis ſuperior.
Ligati in Chriſto Turcis ſuperiores.
Ad ligandos Catholicos ſuadet.
Vergilianum.
Catholicorum par clarißimũ.
Exurge Domine,iudica cauſã tuam.
A facili.
Catholicum ſequuntur Regẽ.
Habent Veneneti ex parato ad manum.

Qui auxilio fu turi.

Illyrici venient iuncti,mixtiq; Liburni,
Pugnabuntq; tuis ſi regis auſpicijs.

Vltròibunt ſub Philippo.

Claßibus adiunctis non par concurrere Turca,
Virtus noſtra ſimul valdior ire poteſt.

Cum ligatis ſu perior futurus.

Sic tuus Auſtriades regnabit fluctibus vnus,
Quem Turcæ audaces,gens fera victa timent.

D. Dominus Ioannes ab Au ſtria in Turcas [illegible]atus.

Regius hic frater fœlix tibi ſorte creatus
Turcarum curſus comprimet hoſtis. Age:

Homo non ſe-parabit.

Si nos vnâ Fides Chriſti coniungit in vnum,
Diſiunget nullus,quos iugat ipſe Deus.

SVMMVS PONTIFEX QVINTVS PIVS *in Morte, ſuprema quæ dixerit Philippo verba ſanctißima, Hexametris verſibus ſcribuntur, autore magiſtro Ioanne Latino.*

IVſtitiæ tutor, depulſorq; hæreſis vnus Philippi partes.
Regnas, terrarum dominus venturus ad aſtra:
Nam rem Romanam defendis, Nate Philippe, Cauſa.
Ecclêſæ ſanctæ dux nunc ad bella paratus Nã Philippus audit quid Deus per Eccleſiã loquatur.
Sub iuga iam mittes Reges, Turcasq; ſuperbos.
Pugnat enim Chriſtus tecum cœleſtibus armis,
Vt vincas fœlix, rerum potieris vbiq;. Epiphonema.
Non licuit viua voce hæc tibi dicere ad aurem, Viua vox habet energiam.
Vt pater eſt ſolitus nato deponere caro:
Multaq; noſtra Fides vellet committere ſoli,
Vt traherem voces imo has de pectore veras: Ad inflãmandum.

Charitas benigna condolet.

Dumq; vicem doleo regum, qui noſtra grauantur
Mandata audire: En noſtros tibi pandere ſenſus

Quãdo id quod vis non potes, velis quod poſſis.

Non poſſum, lachrymis excuſsis iuſſa parentis
Mittimus ex animo, qui te dilexerat antè,
Quàm Chriſtus Petri me indignum in ſede locâſſet.

Modeſtia.

Auribus optabam mira inſtillare piorum

Intercludit corpora, animos verò non.

Sacramenta tuis, pontus ſed diuidit ambos,
Quos mens vna tenet coniunctos nomine Chriſti.

Philippus ſummis Pontificibus ſubditus.

At docilis quando ſanctis tu patribus extas,
Perlege ſcripta manu, quæ condita mente tenebis,

In regia Philippi obſeruatio.

Poſteritaſq; domi regalis voluet in æuum
Principibus dictanda viris, qui ſacra ſequuntur

Chriſti memoria.

Teſtamenta Fide, quæ Chriſtus tradidit, idem
Ecclêſæq; ſuæ ſeruari in ſecula iuſsit.

Mortalē ſe fatetur.

Noſtra hæc ſumma dies, non eluctabile tempus,
Curriculum vitæ conceſſum viximus: Ecce

Oportuit Chriſtum pati, nedũ homines.

Conſequimur Chriſtum pro nobis plurima paſſum:
En morior Quintus, viues tu Nate Philippe,
Imperiumq; tuum, Chriſtus nam regnat in illo,

Via, veritas & vita.

Qui vita eſt nobis: Reges regnatis in ipſo,
Reges mortales naſcuntur, regna peribunt,
Ille manet ſolus, qui fecit cuncta potenter

EX NIHILO, dixit fiant, & facta fuerunt:
Reges caſtigans mores, & crimina nouit, — *Deus regibus timendus.*
Pectora qui regum rimatur, claudere mentem
Quis poterit Domino ſcrutanti viſcera, ſenſus? — *Cogitationes nouit: qui donat, & aufert.*
Regnantûmq; vices, fortunas verſat in horas:
Is dare præcipites, is nunc ſubmittere viuos — *Chriſti poteſtas.*
In barathrum reges poterit, mundiq; Tyrannos:
Imperium rurſus, vitam, regnumq; beatum
Ille ſuis præbet, pacemq;, ut viuere poſſint, — *Pax viuis Chriſtus.*
Tranquillam ſedem, tum vitæ gaudia donat.
Iudiciumq; ſuum regi tibi reddit amico,
Corq; tenet, manibuſq; regit, qui cuncta gubernat, — *Deus iudicium tuum regi da.*
Regibus vt viuas cunctis exempla daturus, — *Cor regis in manu Dei.*
Perdiſcantq; Fidem populi ſeruare (beatos
Quæ facit in cœlis) abs te, præcepta ſalutis — *Philippus regũ exemplar, & exemplum.*
Perdocti reges doceant retinere miniſtros:
Ecce timor Domini dabitur ſapientia regi: — *Timor Domini, Sapiẽtiæ initium.*
Ille timendus erit nobis, quando omnia nato,
Inq; manus mundum, cœlumq;, & Tartara Chriſto — *Omnia in manus Chriſto tradita.*
Tradidit ipſe pater ſummi regnator Olympi:
Arbitrioq; ſuo moderabitur omnia Chriſtus
Iudex venturus viuis, & lumine caſſis. — *Tunc voluntas eius fiet.*

Pij Quinti modeſtia.

Ille Pius Quintus quondam qui nomine dictus,
Indignus famulus, qui ſeruus inutilis orbi,
Diſcedo ad Chriſtum, vitam qui reddit amicis,
Et regnum Patris iuſtis tenet ille paratum.

Quod Chriſtus veritas pollicetur.

Non moror hoc regnum, qui iam cœleſtia quæro,
Quò nunc, Nate, vocor, fœlix tu in regna futurus:
Illic te cernam poſt tempora longa, Philippe,
Per Chriſtum Dominum regnantem ſecula viuûm,

In terra viuentium.

Qui Deus æternus cum Patre, & Spiritus ille
Sanctus monſtrabit viuorum nomina, diui,
Cernenteſq; Deum quid non vidêre beati?
Optatus Domini conſpectus cuncta reſignat,
Ad votumq; Deus tunc ipſe videbitur illis.

In Deo omnia beati vident.

Illas nunc ſedes affectat Quintus in horas,
Quas Dominus rector fatorum deſtinat alte.
Rex ductor reſtas Hiſpanæ gentis in armis,
Rex fidus Chriſti partes, præceptaq;, veram
Defendeſq; Fidem, pietas vt ſurgat ad aſtra:
Chriſtus agit tecum mundo dum vita manebit,
Sêclis expletis ad finem venerit ætas.

Regnum cælorum.

Philippus protector fidei, & propugnaculũ.

Nobiſcum eſt vſq; ad conſumationem ſeculi.

Si regnare cupis, terras, pontumq; tenere,
Ecclêſæ Chriſti protector maximus eſto:

Qui donat, & aufert regna.

Ille ſalus viuis, ſeclî tu gloria noſtri,
Iuſtitiæ cultor conſtans, moderator, amicus
Pacis, amor, populiſq; caput, ſpes vnica noſtris:
Câtholicũs regnãs, ſeruator fœderis alti,
Quod Chriſtus pepigit ſaluator iure miniſtris
Diuino, Regeſq; dedit defendere cauſam
Ecclêſæ iuſtam, mundus quam perdere tendit:
Hæreticus nugis armatus barbara regna
Concitat, heu miſeras gentes turbatq; ſuperbus,
Vt Patrem fugiant, cui iuſta, & ſumma poteſtas:
Cui Dominus viuus mandauit noſtra benignus
Seruaret, menteſq; pias deduceret ad ſe.
Paſce & oues, dixitq;, meas, paſtorq; fugabis
Inſidiasq;, lupoſq; malos vitabis amore:
Si me ductor amas, paſcens ne ſuccus * *iniquè*
Subduci poſſit, curabis vocibus agnis,
Sibilus ad caulas reſonabis, fiſtula dulcis
Adducet mœſtos, ſpecula dum dicis ab alta.
Quærenti Domino Petrus reſponderat aptè:
CHRISTVS es ille Dei viui, tu Filius, Orbem,
Veniſti, vt ſaluum faceres regnator Olympi:
Terq; rogat Dominus, Petre an me diligis? ipſe

Chriſtus Eccleſiæ ſalus, Eccleſia mater filijs.
Philippi dotes Regiæ, & Catholicæ.
Mũdus hoſtis.
Hæretici delirant toto errãtes cœlo, & tota via.
Summus Pontifex caput.
Hæreticos arcebis procul abiges
* *Doctrinã Chriſtianã intelligit.*
Vt oues paſtor ſaxi de vertice: ſic Pontifex in medio Eccleſiæ ſpeculatur.
Nõ caro, nec ſanguis reuelauit.
Petre amas me?

Tu nôſti Domine hæc, retulit, tibi nota, Magiſter
Me tu ô Petrus amas? agnos tu paſce meos: iam
Scrutans corda. *Tu ſcis ipſe mea hæc, reddit, nam corda recludis:*
Reddidit ille, meos agnos tu paſce per orbem.
Hæc Chriſtus Petro paſtori dixerat olim:
Tu partes Petri defendes, Nate Philippe,
Neſandus Lutherus. *Atq; lupum flammis ſubmittes ductor iniquum,*
Qui ſocijs mentis vanam nunc congregat iram,
Qui magiſter improbus ægrotos animos turpia docet. *Lutherus in populos ſæuit per dogmata fœdus.*
Impugnet mundi princeps, pelagiq; procella
Strideat, & velum iactetur viribus altè,
Eccleſia Catholica tempeſtates omnes vincet. *At nauis Chriſti fluctus ſuperabit, & alto*
Naufragium nunq̃; faciet, ſed victor ab vndis
Ad portum remis tutum, veliſq; ſubibit
Petrus, quem fuſo defendit ſanguine Chriſtus:
Chriſti oratio. *Orârat quondam Patrem, ne deſerat ipſos*
Alma fides populos, quos Petrus iure gubernat,
Eccléſæq; caput, princeps, qui numine Chriſti
Câtholicoſq; gregem Romanum paſcit, amicus
Reges Hiſpanos moderatur: Nate Philippe,
Quos vnicè amabat ob Philippũ Catholicum. *Si benè quid meritus de Hiſpanis Quintus in orbe,*
Communeſq; mouent populi, ſi pignora ſacra,

Sacramenta Dei,ſi tangunt numina mentes,
Si nos vera Fides,ſi Chriſtus iungit in vnum,
Coniungas Reges ad ſancta hæc fœdera noſtros,
Ad Chriſtum vertas,ſerues vt regna piorum:
Nunc precor alme,tuos facias pietate regentis,
In Chriſto viuant cuncti per regia ſidi,
Sub te conuerſi Chriſti præcepta ſequantur:
Hoc mihi ſi dederis,fœlix in morte futurus
Diſcedam ad ſuperos,veniet mihi fama tuorum.
Tu potes vnanimes ſeruare ad fœdera Chriſti
Hiſpanos,Venetos,Italos tu reddere ſanctos,
Quos Pater,& Natus,quos Spiritus ille ligauit
Aduerſus Turcas,& Chriſti nominis hoſtes:
Et potes ipſe duces,Regeſq; in fœdere viuo
Iam retinere Dei,ſub te pia ſigna ſequentur
Gentes conuerſæ,mundus venerabitur,idem
Suſcipiet nomen,famam,regnumq; Philippi,
Donum cui Chriſtus conceſsit maximus, ipſis
Regibus Hiſpanis conceſſa eſt gratia,diui
Fernandi portas tecum pia munera Regis,
Quæ Iſabella dedit Hiſpanis,iura piorum,
Officij Sancti Patres,queîs impia curæ:Hi

Cauſæ nō leues.

Vt ligarētur Catholicè in Turcas,& Hæreticos.

Pij Quinti deſiderium.

A poſsibili.

Amplificat optata.

Philippus hoc pro virili parte conatur efficere.

Secundū Deum Regibus Catholicis officiū Sanctum acceptum referendumeſt.

Officium Sanctum regnorũ tutela.

Dum ſteterint validi durabunt regna Philippo:
Impia doctores inquirant dogmata, iuſtè,
Secretòq; ſciant vitas, & crimina diſcant,

Officij Sancti partes.

Aduèrſus Chriſtum, ſi quis meditabitur amens
Diſcere quid læuum, quod mens ſibi conſcia recti
Abneget, ipſa Fides, reges, iudexq; futurus
Caſtigent mores, periuraq; pectora vertant

Scopus noſter, quò tendũt omnia.

Ad Chriſtum Dominum, ſaluos qui fecerat, idem
Legibus his ſanctis poteris conuertere prauos,
(Seruiat vt Chriſto gens noſtra,) & perdere peſtem

Quæ ĩuicta sũt.

Armis Hiſpanis, poteris coniungere gentes,
Aduerſas reuocare, pias & reddere, fœlix,

** Paulinũ Regale ſacerdotium in bello maximè neceſſariũ.*

Qui tecum Chriſti portas ad bella* miniſtros,
Electumq; genus, comitantur iura, ſacerdos,
Sacramenta Dei: Crux Chriſti ducet in hoſtes:

Omnia Chriſti cruci ſubiecta.

Quid non illa poteſt? quid non ſuperabis in illa?
Quam mundus, cœlum, reges, & Tartarus ingens,

Crux Chriſti in qua gloriari oportet ſolum.

Infera gens horret, ſuperi venerantur amicam?
Cruxq; tuis geſtis ventura eſt gloria rebus,

Crux firmiſsimum regnorum fundamẽtũ, & ſtatus fœlix.

Hac vinces, rex magne, tui iam nominis hoſtes,
Hac regnum ſtabit, regnabis magnus in illa,
In Cruce tu es dominus, Cruce nũc tua magna poteſtas,

Maieſtasq; tua hæc victrix dominabitur orbi:
Rerum ſumma Crucis veniet tuo nomine, quando
In Cruce iam mundum complebit fama Philippi: *Pius Quintus Cruci deditus.*
In Cruce conſurges: Crux te iam tollet ad aſtra,
Signa, ducesq; tuos: Viues in pace Philippe,
Quam Deus ipſe dabit regi, virtusq; regenti *Vnde omnia expectanda bona regibus.*
Cœlitus adueniet, lux ipſa, & gratia regnis,
Et Chriſtus Dominus moderabitur omnia tecum.
Fernandus princeps ſacra de ſtirpe colendus *Princeps quid facturus in regnis.*
Nomen aui referens, Fernandus viribus ingens
Hiſpanum tollet nomen per ſecula victor
Neſtoreos ſuperans annos, victurus & ille *Superſtes futurus.*
In regnis tecum, fatis ſpes altera regni
Bella geret, quando iam te longæua ſenectus *Quinti Caroli exemplum mirum pietatis Catholicæ.*
Detineat ſanctum referentem numina patris,
Qui mundi faſtus, regniq; reliquit habenas:
Quinti cana fides ſub te regnabit in orbe, *Caroli Quinti fides Catholica*
Princeps ille tuo ductabit more phalanges,
Hiſpani, proceresq;, duces, & regna ſequentur,
Auſpicijsq; tuis reges, populosq; ſubactos *Mittendæ ſub iugum ſunt poteſtates.*
Dicet fama tibi, vincenda & cuncta Philippe.

Victoria Philippi.
Princeps patris virtute geſturus cuncta.
Fœlicia principis Ferdinandi ſecula.
Rebelles ſub iugum mittentur.
Fides, Spes, Charitas vel hoſtes vincunt,
Regis charitas conciliabit.
Anadyploſis.
Vſq; ad cõſumationem ſeculi nobiſcum futurus.
Catholicam Fidẽ ſummus pontifex docebit cũ vicarijs.

Sub iuga iam Parthus, iam noſtris inuidus armis
Maurus, tum gentes ibunt ſuperante Philippo:
Celſos Fernandus regali more triumphos
Victor aget princeps, patris comitantibus armis
Captiuos ducet reges, poſt terga reuinctis
Tunc manibus, Maurus diſcinctus iura ſequetur,
Nominis Hiſpani, victoris & arma Philippi.
Aurea pugnanti venient iam ſecula noſtris,
Romaniſq; ſimul, Venetis, ductore Philippo,
Conuerſis animis Chriſto parebit, & armis
Aſpera gens, mundus victricia ſigna timebit.
Iuſtitia, & Spes magna, Fides, amor omnia vincet:
Regnantis pietas coniunctos ducet & hoſtes,
Hoſtes (dum Chriſtum regnantem viderit ætas,)
Tunc animos verſi conuertent, rege magiſtro
Accipient mentemq; piam, præcepta ſubindè
Ecclêſæ Chriſti repetent, quæ ſancta per orbem
Germanos, Italoſq;, pater Galloſq; docebit,
Vt Chriſtus ſanctis habitet ſic mentibus vnus:
Summus Romanæ Ecclêſæ miſeratus iniquam
Sortem multorum veniam concedere iuſtè

Digneturq; pater clemens, qui parcere nouit
Tentatus quondam, lacrymis & fleuit amarè
Petrus, quem Dominus reſpexit vinctus amicè,
Petrum conuerſum referet pietate parentis,
Qui partes, Chriſtiq; vices, & iura miniſtrat,
Reſpiciat ſimilis faſſas ſua crimina mentes,
In regniſq; pijs Chriſtus celebretur, ametur
Imperet, & pœnas det, quiſquis numina ſancta
Læſerit, aut fando vertat præcepta malignus,
Quæ Chriſtus Dominus dederit ſeruanda miniſtris:
Hi patrem obſeruent ſanctum, qui numine Chriſti
Semper agit cauſam moderator, iure ſacerdos
Diuino, regumq; caput, quem ſemper adorant,
Cui genibus parent ſubmiſſi, iure minores,
Qui claues regni cœlorum continet vnus,
Qui ſoluit, menteſq; ligat, ſanctuſq; reſoluit,
Clauiger & cœli portas virtute reſignat:
Sacramenta pius miſeris concedet amore,
Ille animos hominum ſoluet tum nomine Chriſti,
Crimina iam faſſos mandabit ritè ſacerdos
Pœniteat miſeros ſi quando, regna recludet

Habemus pontificē qui ſciat compati.

Summus pontifex Patrem refert.

Affectus Pij Quinti.

Verbo, & opere viuendum Catholicis.

Summus pontifex colendus regibus.

Sacerdotibus ſoluendi, & ligandi poteſtas à Chriſto data.

Oris confeſſio ad ſalutem.

Optimus pœnitētiæ portus mutatio conſilij.

Pœnitentia cui nomen Cicero non dedit.

Cœlorum, cunctis dabitur tunc gloria, iuſtos
Quos Metanæa facit per Chriſti ſanguinis vſum,
Æternò vt viuant Chriſti ſub lege beati,
Hæc vnus, rex magne, dabis pia munera Quinto,
Iam longum valeas, viuas ad regna Philippe:

Hæc cura, & ſollicitudo.

Ligatos ſub duce & claſſe Catholica

Claſſem commendo, Venetos, Italosq; Liburnos,
Romanosq; meos coniunctos ſanguine Chriſti,
Auſtriadamq; tuum Turcas ſuperare ſuperbos
Mittas magnanimum, & claſſes ductare per altum.

Concluſio.

Hæc ſunt, regnator, quæ det tua magna poteſtas,
Vt Quintus placida viuens in morte quieſcam.

Benedictio artificioſa, & facilis.

Deſignans q; crucem Chriſti de more ſacerdos,
Vlna protenta benedixit voce Philippo:
Te Pater, & Natus, ſanctus te Spiritus, idem
Vnus & ipſe Deus trinus tua geſta ſecundet.

Petra autem erat Chriſtus.

Ad lapidem viuum dum pugnas mente recurre,
Quadratusq; lapis Chriſtus te proteget ipſe,

Quæ orat ſemper horis canonicis & nunq; deficiet.

Ecclêſæ matris precibus tua bella beabit:
TE MATER ſemper Virgo comitetur in vndis,
Virgo ſtella maris, Virgo cœlumq; ſerenet

Catholicè ter virgo dicitur.

Currenti Auſtriadæ, puppes, nautasq; gubernet,

Vt claſsis victrix, Chriſti virtute ligata
Hiſpanos portus, Italosq;, has littoris oras,
Illyricoſq; ſinus penetrans, arcesq; marinas
Percurrat ſemper ſuperatis Marte Tyrannis,
Et pontus pateat longè, lateq;. Philippe
Terrarum Dominus regnes per ſecula lætus,
Eccleſiæ tutor ſanctæ, Chriſtiq; miniſter.

Summi pontificis affectus.
Claſſem exoptat incolumẽ.
Nihil obſtet, quò ſit ſuperior.
Mirus amor erga Philippum.
Epilogus.

DE REBVS ET AFFECTIBVS PII QVINTI MORS CATHOLICA DESCRIBITVR, ET ROMÆ

tumultus ſoliti in huiuſmodi occaſione depinguntur, vbi varios etiã lector videbit hominũ affectus, vel hos mites, vel illos concitatos.

Rerum geſtarũ ſumma.
POſtquam res cladis Turcarũ, Marte Philippi
Deuictos Parthos, direptas milite naues,
Superborum cõfuſio.
Baſſanemq; ſuum truncum vidiſſe ſuperbos,
Captiuam gentem, deluſum ſorte Tyrannum
Accepit Quintus ſummus pietate ſacerdos,
Pio Quĩto optata.
Romanos, Venetos, Hiſpanos claſſe Philippi
Coniunctos pelago curſus, fœlicia cuncta
Dei voluntas. fiebat.
Geſsiſſe, & tutos portus tenuiſſe carinas:
Chriſtus ducem ſuum ſeruauit.
Victorem Auſtriadã (quẽ Chriſtus ducere pergat,)
Incolumem Martis grandem vitâſſe furorem:

Cœlitus à Domino pendebat, ſemper in horis
Peruigil, aßiduis precibus, lachrymiſq; petebat,
Vt fauſta ad votum gererentur bella Philippo,
Qui cauſam Chriſti ſolus defendat in orbe,
Soluſq; ipſe Fidem venerans ad cuncta timeret
Pontifices ſanctos, regnum pietate gubernet.
Viribus effractis, confectus vilibus herbis,
Ieiunuſq; pater perſtans, iam languidus, ille
Pane famem, lymphiſq; ſitim, morbumq; leuabat,
Tempore præcipuè, quo Chriſtus paſſus, in illis
Multa quaterdenis ſolitus vitare diebus:
Deducenſq; cibum tenues exquirere menſas,
Orando ſemper nunq; defecit, amicam
Commendans Domino claſſem, fratremq; Philippi.
Conſumptus tandem morbo, cui grandior ætas,
Continuum menſem lotium vix pellere quibat,
Duriùs atq; ſeni rabioſus calculus almum
Vrebat corpus: medici ſuadere parabant,
Molliter vt ferret blanda Syringe lauari:
Moribus incenſus ſanctis, victuſq; pudore
Maluit (heu) corpus frangi, quàm ferre pudenda,

Chriſtianè viuendi ratio.
Affectus mirus.
Quantū in rege Catholico ſit poſitum, vide.
Vera de Philippo.
Accedebāt ad ſenectutem hæc Temporis, loci, & perſonæ habenda eſt ratio.
Orare ſemper oportet, & nūquam deficere.
Senectus ipſa morbus eſt.
Relligio fert multa.
Anima corpori præponenda.

Homo anima totus Platonicis habetur.

Vel morte oſtendens generoſum pectus, honeſtum
Vt daret exemplum cunctis pietate ſequendum.
Correptuſq; pater largo, duroq; dolore
Linquitur ex animo, prorſuſq; periſſe putatur,

Acceſsio febris

Accedens febris, morbuſq; inſtabat acutus,
Faucibus adhæſit vox intercluſa loquenti.
Horæ nam ſpatio verbum non reddidit vllum:

Sparſi rumores

Exoritur clamor Quintum cognomine dictum
Conceſsiſſe ſuis fatis, cœlumq; petiſſe.

Curialium diligentia.

Curritur in partes varias, regumq; miniſtris
Legati coguntur equos mutare ſubindè.
Redditus aſt animus patri ſolatia cunctis

Omnes reſpirarunt.

Attulit, & viſus rigida vel mente teneri:
Reſpiranſq; ſenex reddebat ſigna ſalutis,
Lætitiam ſimulans compreſsit corde dolorem,

Viuida virtus.

Contemnenſq; dedit viuentis gaudia genti,
Præ ſe ſæpè ferens animoſa inſignia vitæ.

Senectus viridis.

Admiſit cunctos ad ſe, vt de more ſolebat:

Pius, & Catholicus mos.

Oſcula iamq; pedi dantes lætantur, & orant,
Sanctus ne Quintus linquat pia munera Chriſti:
Alternis ille hæc reſpondit Quintus honeſtè:

Pontificem ſanctum det vobis Chriſtus, amici,
Viuite concordes, vt Chriſtus ſeruet in vnum,
Iſq; regat claſſem vobis pietate ligatam,
Vt victos hoſtes videatis rege Philippo.
Agnis ille Dei benedixit ſanctus, & illos
Nomine tum triadis ſignauit: protinus vrbem,
Ædes atq; pedes viſit, ſeptemq; ſacella:
Hoc iter & fecit, longum quò dicere poſſet
Patribus ipſe vale, in templiſq; videret amicos:
Vſq; Sebâſtanum à Paulo ſic vênit anhelus,
Sculponîs plantas indutus venerat illûc,
Quindecimo ſpatio ſtadiorum ex vrbe relicto,
Sed tamen interea morbus creſcebat, in horas
Ægreſcenſq; pater iamiam ſuccumbere viſus.
Inſcia tunc rerum famulorum turba per aulam
Sacratam flebant diſciſſa veſte miniſtri:
Quiq; ſeni in tabulis humile inſtrauêre cubile,
Clauſaq; ſunt triſti Romana palatia luctu.
Protinus inſtructi bello tunc arma parârunt
Fidi cuſtodes, ſacrum ſeruare receſſum:
Armatuſq; ferox aderat per cuncta ſatelles,

Vt diligatis vos inuicèm.

Affectus erga Philippum.

Summus pontifex hos benedicit duntaxat.

Pro Sebaſtianum,

Synereſis.

Vulgò alpargates.

Paraſangæ dimidium.

Quem amabāt vnicè.

Parcè, ac duritèr viuebat.

De more fit Romæ.

Stipatores.

Carcer apertus. *Ferrati poſtes, portæ patuêre refractæ*
Omnibus, & vinclis ruptis ſubiêre latrones,
Fures, raptores, inimici currere ad arces,
Pronus ad rapto viuendum. *Impius hûc ibat miles, prædamq; parabat,*
Pronaq; diſcurrit plebs mixta, & vulgus in aurum:
Currebant cupidi, qui tunc ad bella parati
Apoſtrophe. *Tantùm non damnum magnũ tibi, Roma, dediſſent.*
Continuò voces auditæ viuere Quintum,
Redditur & clamor, rurſus tunc arma repreſſit.
Natura vltimũ edit conatũ *Aſt hæc nota ſalus morituris vltima venit.*
Tunc claſſem repetens Chriſti virtute ligatam,
In his amor omnis, hos animo, oculiſq; videbat. *Romanoſq; ſuos, Italos, Venetoſq; Philippum*
Sæpiùs & referens, Auſtridam ducere puppes
In Turcas ſæuos, & Chriſti nominis hoſtes.
Tempus circa quod. *Spiritus ille Deo mandatus ritè quieuit.*
Cui quarto Nonas compleuit tempora Maius,
Paulinum. *Tempore quo Quintus fœlix conceſſit ad aſtra:*
Nunc in terris per ſpeculum, in ænigmate, tunc facie ad faciem Deum videbimus Chriſtiani. *Vt carum Chriſtum fœlici morte videret,*
Quemq; Fide in terris cernebat ſæpè ſacerdos,
Oreq; conficiens diuinum corpus amabat,
Iam facie ad faciemq; videt, Quintuſq; beatus
Cum ſanctis regnans viuit per ſecula lætus.

DE OBITV SANCTISSIMI PII QVINTI ROMANÆ ECCLESIÆ PONtificis elegia, per magiſtrum Ioannē Latinū Garnatæ adoleſcentiæ moderatorem, vbi omnes ferè habitantium Romæ affectus exactè deſcribūtur.

CHriſticolæ mœrent reges, dominiq; potentes, *Communis triſtitia.*
Orbis Câtholicus, nunc pia regna dolent.
Illachrymant vrbes, Romana palatia deflent,
Hiſpani affectus ſigna dedêre pij. *Catholici.*
Præ ſe lugubres vultus iam ferre videntur,
Oſtendunt dictis triſtia corda viri:
Templaq; ſanctorum deplorant, iure ſacerdos *Apta tempori canebantur.*
Mœſta perq; choros carmina voce refert.

Funebria.

Triſtia cantores modulantur funera linguis,
Organa cuncta ſilent, tibia nulla canit:

Antiquorum mos, quòd cornua rauca queruntur.

Tendunt per calles nigra cum veſte manipli,
Longæui proceres, regia turba ducum:
Cornua perq; vias Romanas rauca queruntur,

Dea funerum.

Et pompas ducit ſic Libitina ſuas.

Bella imminentia timebãt ciues.

Fletus vbiq;, dolor, conſurgit Martis imago,
Pallor in ore viris, matribus vmbra ſedet.

Alludit ad antiquorum portenta.

Quodq; magis ciues mouit, non ſigna, nec aſtra
Viſa, nec è cœlo fulgura miſſa Ioue.
Terruit aut gentes ferali carmine bubo,

Chriſtus nos ab his omnibus vanis ſuperſtitionibus exonerauit.

Latrâruntue canes ad monumenta ducum:
Nec vox audita eſt per lucos mœſta ſilentes,
Ardere aut viſus fortè cometa polis.
Non Sol (vt ſolitus) miſeratus funera regum,

Alluſio.

Obſcurus nitidum texit ab orbe caput.

Vt in morte Cæſaris dicitur ſtella viſa.

Aureus at ridens clariſsima lumina Romæ,
Lucentem & Lunam frater Apollo tulit.

Hyperbole.

Pugnabant vigiles animis expellere lucem,

Lucis perpetuæ ſigna.

Phœbus ſed mœſtos non ſinit eſſe viros.

Gaudiaq; in cœlis orbes ſenſiſſe putares,
Sic facies ſtellis gratior extiterat.

Pium Quintū viuere præ ſe ſe rebant.

Quid ſibi ſigna volunt? quis fulgor redditur orbi?
Romanus quærit, hoſpes vbiq; refert:
Terrenam, Quinto, requiem qui fugerat, ecce
Æternis voluit ſedibus eſſe Deus.

Quia ſeculi cō tempſerat requiem, æternā donauit ei Dominus.

Protinus omnipotens qui nutu cuncta gubernas,
Câtholicæ ſedi proſpice Sancte, tuæ.
Cernere erat Romæ peregrinas dicere gentes,
Quintum laudantes nomine quasq; Pium.

Peregrini.

Tunc dedit hūc Dominus, Dominus nunc abſtulit idē,
Sit benedictum eius nomen in orbe pio.

Exemplar patiētiæ, quæ dixit Iob.

Nunc Deus vna ſalus reſtas, qui mittere ſanctum
Afflictis patrem ciuibus inde potes.

Apoſtrophe.
Cui omnia poſſibilia.

Quiq; ſacerdotes caſti, pia turba palatî
Hortantur Romam poſcere pontificem.

Sacerdotes.

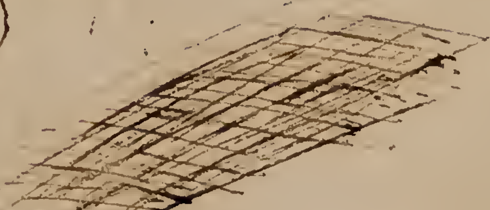
Fauſtum, Roma, tibi ſignant cœleſtia curſum,
Ventura ad votum cuncta gerenda tuum.

Omnia bene erunt.

Lux noua non temerè hæc oculis affulſit ab alto,
Romanis quæ animis nubila diſcutiat.

Sol humani animi nubila diſcutit.

Al Señor

Vbi nūc ſumus pontifex caput. Roma caput mundi quondam, lux clara refulſit,
Vt caput Eccleſiæ cœlitus ipſa petas.
Mundus in maligno. Ardet enim mundus, ſectis poſituſq; malignis,
Fallat vt incautos peruigil arte viros.
Expreßit illud Saluatoris. Noctes, atq; dies diſcurrit vertere mentes
Mens mala, ſollicitant inſcia corda lupi.
Qui veniūt ad vos in veſtimētis ouiū, intrinſecus ſunt lupi rapaces. Nunc ouibus ſimiles, ſpecioſi, & pelle decori,
Raptores pecoris dogmata fœda docent.
Introrſum turpes viuunt, vt fallere poßint,
Aurea vel Chriſti vellera veſte gerunt.
Occaſione duntaxat opus eſt improbitati. Dum conſulta patres peragunt, dumq; omnia pendēt,
Hoſtis iam rabido quæritat ore pecus.
Nemo tollet. Sitq; ouibus cuſtos (quamuis diſpergere nullus
Doctores. Poſsit, quos Chriſtus iunxerit ipſe Deus.
Doctores inſtant, fiat, legisq; periti
Collegis ſtimulos addere tum properant.
Iamq; moras nullus tendat producere longas,
Rapiēda occaſio. Temporis articulum nam rapuiſſe decet.
Tempus longa pijs non dat ſolennia rebus,
In mora periculū Nec mora, nec requies vlla futura viris.

Nam Petri in terris ſtat nunc arx orba parente,
Paſtorem Chriſtus nominet ipſe gregi.
Sanctificet mentes, ſurgatq; Vicarius idem,
Inceptis grauibus qui velit eſſe caput.
Vt Venetus pergat Romanus, claſſe Philippus
Câtholica in Turcas currat, & Auſtriades.
Spiritus & ſanctus ſumat iam corda regenda,
Qui tunc collegas iura beata docet.
Vt quōdam ſanctis collegam ſorte beatum
Miſit, ſic vnum ſeligat inde Deus.
Romani (mirum) collegæ à cardine Petri
Iurârunt Quinti iuſſa liganda patris.
Ternaq; ſeruârunt vexilla immiſſa per vndas
Ecclêſæ, vt ſancto iunxerat ore Pius.
Scripſêre Auſtriadæ ſic vellet pergere claſſe,
Vt Quintus iunxit fluctibus eſſe ratam.
Nomine nam Chriſti coniunctam nouimus vnam,
Quam Pater, & ſanctus Spiritus ipſe ligat.
Quid maius templis optas tibi Roma referri?
Quàm iungat patres ad tua vota Deus?

Dominus qui nouit corda.

Qui docet omnia.

Cecidit ſors ſuper Mathiam.

Cardinales.

Tria vexilla ligata.

Literæ datæ ad Dominum Ioānem, vt pergat Catholicam claſſem ducere.

Contemplãtes. Contemplatores, quos cœli gloria tangit,
Orantûm palmam iure dedêre Pio:
Qui mundo præſens, abſens tunc vixerat, æquè
In carne, & extra carnẽ viuens. Cœleſtisq; volens regna futura bonis.
Atq; animo peregrè Paradiſi gaudia vitæ,
Paulinum. Cernebatq; Fide præmia danda pijs.
Cupio diſſolui, & eſſe cũ Chriſto. Et Dominum quærens nocteſq;, dieſq; volebat
Diſſolui, & Chriſto viuus adeſſe ſuo.
Non hic in terris manſuram regibus vrbem
Sed futuram inquirimus. Dixerat: At cœlis regna futura pijs.
Mortalis viuens vixit victurus in æuum,
Regreſsio elegãs Pro vita vitam viuit ad aſtra nouam.
Eſtote prudẽtes ſicut ſerpentes, & ſimplices, ſicut columbæ. Aurea vita ſeni, mores, ſapientia, virtus,
Prudens vt ſerpens, mente columba fuit.
Contemplans animus cœlo, ſine corpore raptus
Viſus, & in terris angelus eſſe viris.
Romanæ matronæ. Romulides, cernas, alternis dicere ſancta,
Quæ fecit Quintus ſummus in orbe pater.
At viduæ Quintum repetebant: mœſta puellis,
Omnia tuta timent amantes. Virginibusq; timens iam pia mater ait,

Turpibus excluſis luſtrâſti, vt, ciuibus vrbem,
Reſpondent iuſſis oppida cuncta pijs.
Vt, mores ſanctos docuiſti, Quinte, viritim
Viſentes Romam qui coluere tuam.
Quæ te Sancte pater tacitum matrona relinquet?
Si vitam debet iuſtiùs ipſa tibi?
Nec meminiſſe tui mœrentem iure pigebit,
Cuſtodis viuit dum memor illa ſui.
Clamantes, videas, patrem, patremq; vocantes,
Crinibus & paſſis reddere Quinte pater:
Atq; iterum rauco referentes carmine patrem,
Percutiunt pugnis pectora rupta ſuis.
Noſtra puellarum cuſtos, qui iura pudoris
Seruâſti rigidus, Quinte, & honeſte pater.
Virginibus Romæ vitam, pueriſq; colebas
Mores incolumes, cenſor vbiq; Fide.
Iam matrona potens, omnis ſacrata ſacerdos
Cœleſti dotes laudat ab arce datas.
Sanctus vbi Eccléſæ dux? nunc vbi nauita, rector,
Oratorq; Dei, paſtor vbiq; gregis?

Romam ab omni malorũ ſentina purgauit.
Peregrini vrbis pudicitiam mirabantur.

Beneficij memores.

Fœminarum affectus.
Benè & pudicè docuit, & educauit ingenia.
Nam pudor vita eſt virginũ.
Relligioſæ.
Pij Quinti mores cœlitus dati videbantur.

F

Inquiſitor maximus.

Officij ſancti quis tutor? & hoſtibus arma
Intulit? & docuit fidus amare Fidem?

In cineres abeant.

Hæreticos quis lege lupos? gentemq; malignam
Combuſsit flammis? terruit ore duces?

Ciuium Romanorum de pōtifice ſermones.

Paſtoris ductus narrant per compita ciues,
Exoptant alium moribus eſſe pium.

Omnis Pij Quīti vitæ ſumma, atq; cōpendiū.

Curriculum vitæ ſanctum, curamq;, labores,
Câtholicos mores, regia geſta notant.

Magnanimitas ſancta.

Pontificis veri functus pietate ſacerdos,
Quiq; animo reges vicit, & officio:

Paſtor bonus.

Ceſsit ab orbe Pius fatis cognomine Quintus,
Ecclêſæ paſtor dictus in arce bonus.

Deſideriū Pij Quinti.

Quiq; ſuperba mari ſpeculatus regna Tyranni
Optauit neruos frangere mille modis.

Tādem longæuus victores catholicos vidit.

Sollicituſq; pater votis, opibuſq; paratis
Optati compos viſus in orbe ſui.

Alter ex optabatur.

Cui Chriſte hac ſimilem Romana in ſede locari,
Câtholicis patrem regibus eſſe velis:

Duces, & nautas det.

Qui rem Romanam, ductu tua fœdera ſeruet,
Victricem claſſem ducat, amore liget.

Ductores cepti belli, claſsiſq; magiſtri
Magnanimum patrem terq;, quaterq; vocant. Solertia Chriſtiana.
Solertemq; virum laudant, ad Martia natum,
Aduerſus Turcas pectora ſuſpiciunt.
Quamuis claſſe lupum venientem pergere vidit, Mercenarius fugit, cuius proprię oues non ſunt.
Deſertor Chriſti non fuit ille gregis.
Aſt animam poſuit pro ouium diſcrimine promptam,
Sæpius atq; caput traderet ille neci. Non dubitaret capitis adire diſcrimen.
Ieiunus flexis genibus, manibusq; ſupinis
Orando Turcas perdidit arte noua.
Et miles fractus bellandi membra labore Oratione, & ieiunio victor.
Cuncta refert Quinto prælia victa mari.
Heu iacet ille pater belli naualis in hoſtem
Autor, Chriſticolas mouit ad arma ſenex. Qui Diuinitùs viciſſe putabatur.
Romanoſq; ſuos, Italos, Venetoſq;, Philippum
Nomine tunc Chriſti iunxit amore ſui.
Præſcius & dixit, venturi, currite fortes, Velut numine afflatus.
Vincendos Turcas iam dabit ipſe Deus.
Audaces nautas animoſus miſit in hoſtem,
Orauit Chriſtum puppibus eſſe ducem. Chriſtus dux Chriſtianorum

Fœdere quas iunctas concordi claſſe ligauit,
Romanæ Eccleſæ ſigna ſequenda dedit.
Qui verbo Domini Turcas ſuperare ſuperbos
Poſſet vt Auſtriades fecit, vt arma, duces.
Parthorum claſſem Baſſanes, ſigna Tyranni,
Rectores ponto funderet armipotens.
Veridici tandem cecinerunt carmina vates,
Digna ſuo Quinto verba futura Pio.
Aduentum memores exhorrent iudicis illum,
Tempora dum docti noſtra tremenda docent.
At cum mira polis dederit vertigine Lunæ,
In Sole, & ſtellis ſigna mouenda Deus:
Cum terras, mundi gentes preſſura fatiget,
Securas mentes terreat illa dies:
Cum tuba terribilem ſonitum clangore per auras
Reddiderit, SVRGANT corpora iudicio:
Omnia conſurgent detectis oſſa ſepulchris,
Corpora, tum manes, iunctaq; turba virûm:
Cum ducibus reges trepidabunt, regna, potentes,
Nec genus his aderit, ſed pia vita Deo.

Omni gladio ancipiti penetrabilior.
Oratione, & ieiunijs fuit conſequutus.
Vates.
Verè timendum.
Dies Domini, quando Chriſti fiet voluntas.
In ſono tubæ.
Terra, mariq; oſſa arida conſurgent.
Potētiſsimi quōdam reges nudo latere palpitabunt.
Hieronymus.

Paſtoris corpus corruptum pondere terræ
Tunc agile exurget, tunc leue perpetuò.
Angeliciſq; choris comitatus rector Olympi,
Nubibus & viſus Filius ipſe Dei:
Viuorum iudex veniet, tum lumine caſsûm,
Orbem dum pauidum iudicat ipſe ſuum:
Cumq; vocet iuſti, benedicti, patris amici
Accipite en vobis regna parata diu:
Qui veſtem nudis, potum ſitientibus almum,
Pauperibusq; cibos, ſacraq; iura dedit:
Tunc ſtabit paſtor Quintuſq; Piuſq; beatus,
Tunc referet partes ordine quaſq; ſuas.
Corpus cui ſanctum, ſanctus conſurgere debet,
Cuiq; animus iuſtus, mens erit æqua deo.
Ecclêſæ in ſumma referebat verba ſacerdos,
Qui Chriſti fido perdocet ore fidem.
Inſanis quanquàm nauis iactetur ab vndis,
Clauum nauclerus mittere nemo poteſt.
Oraui, dixit, pro te tunc Chriſtus in orbe,
Ne tua deficeret, Petre, colenda fides.

In nubibus cœli.

Chriſtus viuorũ, & mortuorum iudex.

Benigna Saluatoris vox iuſtis audienda.

Quod vni ex iſtis feciſtis, mihi feciſtis.

Et animæ, & corporis ſanctitas.

Concionatores.

Eccleſiæ nauis naufragiũ non faciet.

Chriſti ſaluatoris oratio.

Orabat hoc aſſidue.
Datus eſt Gregorius decimus tertius pater ſanctiſſimus.
Corona iuſtitiæ

Fœlix morte pater numeratus ciuis Olympo
Ecclêſæ vt detur paſtor in vrbe petit.
En Deus omnipotens conceſſit iuſta volenti,
Ecclêſæq; caput iam dedit ipſe ſuæ.
Præmia digna ſuis factis ſanctiſsimus idem
Cernet cum ſanctis tunc ſibi iure dari.
Princeps ecclêſæ viuit iuſtiſſimus aſtris,
Paſtoriq; bono iuſta corona data eſt.

AD PHILIPPVM APOSTROPHE.

Pontifices ſanctos videas Sacrate Philippe,
Eccleſiæ viuas tutor in orbe Dei.
Annam reginam fœcundam regia proles
Matrem cognoſcat, tempora longa, ſuam.
Fernandumq; virum dominantem regibus orbis
Securus cernas ſedibus ipſe tuis.

Erga reges Hiſpanos Poetæ deſideria feruētiſſima.

Quidquid in terris optari poteſt catholicis.

LAVS DEO.

ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSImum. D. Dominum Petrum à Deza præſidem, ac pro Philippo militiæ præfectum magiſter Ioannes Latinus alloquitur.

Quę vnice Deza optabat deſcribi.

Ecce tibi Auſtriades prodit iam, Deza, legendus,
Qui victor pelagi dicitur eſſe ducum.
Turcarum cladem nauali Marte videbit
Orbis depictam regibus eſſe tuis.

Qui res geſtas Philippi canerent.

Qui cunctas validis incendis viribus artes,
Vt vates ſurgant, omnia docta moues.
Auſtriadam miro qui cantet carmine grandem,
Duxiſti Auroræ gentibus Æthiopem.

A cõſequẽtibꝰ.

Vt qui geſta legant Auſtrîdæ mira per orbem,
Mirentur dotes vatis, & ingenium.

E re natum. Philippi tẽporibus prodigium quidem, ſed catholicũ viſum, eſt.

Temporibuſq; ſciant fato hunc ceciſſe Philippo,
Vt Chriſtus primum ceperat Æthiopem.
Secula, ſi faſtos contendas voluere, ſolis
Regibus Hiſpanis dat pia monſtra Deus.

AD ILLVSTRISSIMVM PARITER ET REVERENDISSIMVM

Dominũ. D. Petrum a Deza præſidem ac pro Philippo militiæ præfectum, de excellentiſsimi Domini. D. Ioannis ab Auſtria Imperatoris Caroli Quinti filij, & Philippi inuictiſsimi fratris Victoria in perfidos Turcas.

Per magiſtrũ Ioannẽ Latinũ Garnatæ ſtudioſæ adoleſcẽtiæ moderatorem.

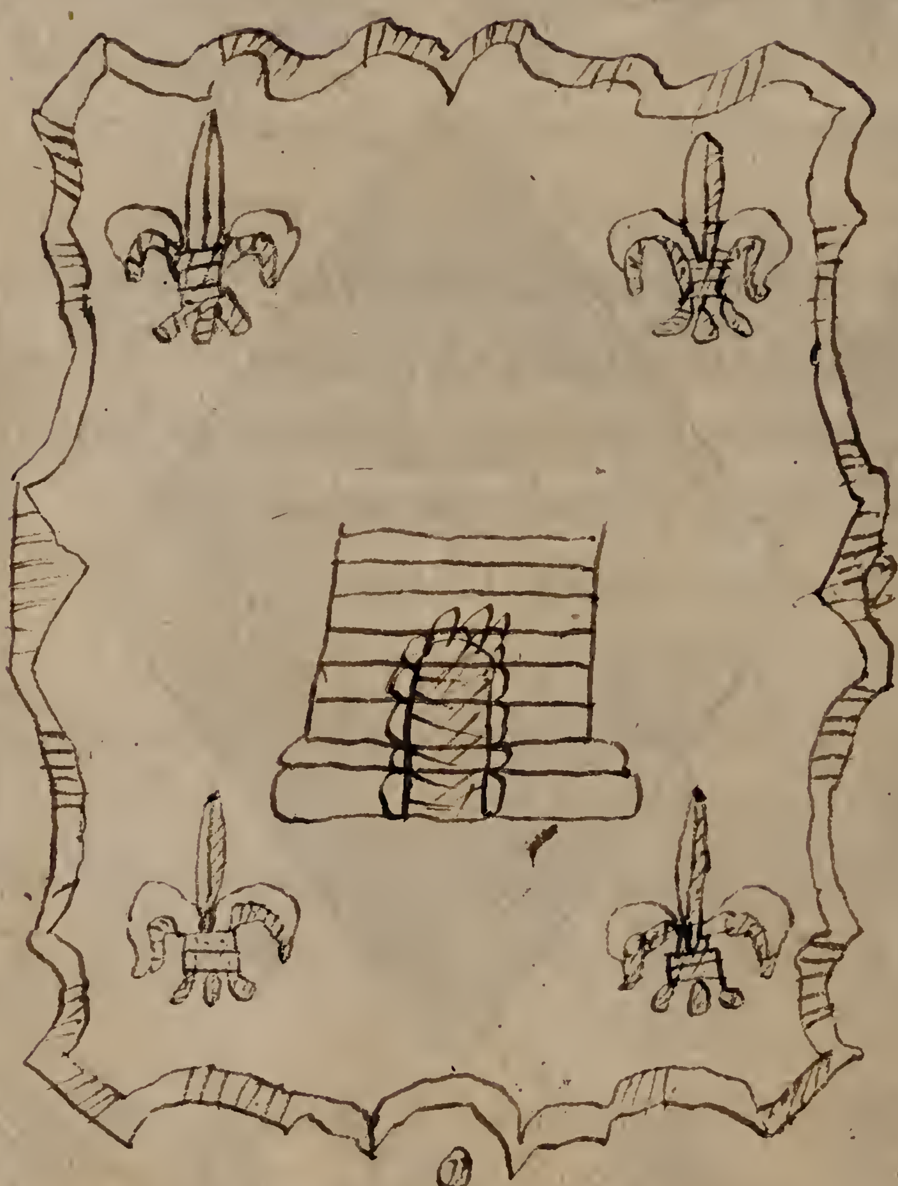
AVSTRIADIS LIBRI DVO.

Ductricia præſunt ad nutus Philippi.

Præſidis, atq; ducis, Deza, hæc tibi ſigna coruſcant:

Quod ſidus regi viuis vbiq; tuo.

DEza grauis meritis, pietate in-
ſignis auita,
Cui dotes animi reddit natu
ra benignè,
Clarus ab officiis, & Regis mu
nere præſes,
Garnatæ miſſus fato, ciuilia iu-
(ra
Vt regere imperio, ciues, regnumq́; tueri,
Vrbibus vt poſſes æquas concedere partes,
Patratus patriæ noſtris celebratus in oris,
Militibusq́; pater gratus, tutorq́; bonorum,
Excellens ductor, Bætis tutela per orbem
Diceris eſſe tuis, conſultus iuris in hoſtem:
Quem columen gentis noſtræ, regniq́; ſalutem
Alma fides fecit, virtus ſibi conſcia recti
Præſidium regale dedit tibi ſorte regendum,
Ingens vt pietas, noſtris dum præſidet armis,
Afflictos ciues, vrbem, tua iura Philippe,
Solerti ingenio tutans ſeruaret ab hoſte.
Peruigil ipſe diu cognoſti cuncta parari,
Hæreticosq́; dolos, fraudes, Maurosq́; moueri,
Artes, inſidias, ſimulatas ordine technas,
Antiquum fœdus, pactum, cædesq́; piorum,
Secretum Mauris tunc alta mente repoſtum
Iudicio mentis valuiſti cernere princeps:
Magnanimus pondus belli, motusq́; recentes
Maurorum portans vitaſti in commoda regni,
Incolumen populum ſeruans, vrbemq́; tumultu,

Exordiũ à Dezæ in Re.pub. muneribus.

Præſidis ſingularis affectus pietatis.

Maurorum mirabiles inſidiæ.

Mira Dezæ ſolertia.

Hæc Auſtridæ fratri à Philippo aula deſtinata.

Hoſpitio fratrem cœpiſti ad bella Philippi:
Quem domus iſta fori,regali ſplendida luxu,
Et lautis dapibus pauit,grandemq́; cohortem
Larga manus tenuit menſis,opibusq́; paratis:

Propoſitio.

Audi geſta tui iam dantis vela Ioannis,
Perlege victorem,quo non fœlicior alter
In bellum veniens Hiſpanos duxit ad arma.
Quod ſi geſta cupis Regum percurrere Deza,
Si vacat annales noſtræ cognoſcere gentis,
Contuleris ſi forte duces,ſi bella per orbem
Proſpera,ſi voluas fœlicis fata Ioannis,
Hector,Romanus Cæſar,tum Græcus Achilles,
Fœlix ſic nullus pugnauit:ad Actia bella
Auguſtum fugiens ſordet Cleopatra carinis.

Nota pugna Auguſti aduerſus Marcũ Antonium & Cleopatram Aegypti Reginam.

Non audita retro faſtis victoria mundi,
Exoptata diu noſtris iam regibus vna
Chriſticolis,fatis Auſtridæ en parta Philippo.
Res geſtæ vt pelago,memorandus in orbe Ioannes,
Quas ſtrages dederit victor,quæ corpora ponto
Obruerit,naues captas quot traxerit inde,
Turcas,Baſſanes,Parthos,quos miſerit Orco
Carolides fratris deducens arma Philippi,
Pontificis ſancti puppes,Venetosq́; viriles,
Vnus quos Chriſtus coniunxit fœdere ſacro,
Vt referant vnum patrem,natumq; , potentem
Spiritus vt Sanctus iam iunctos ſeruet in vnum,
Accipias vates orat,ſupplexque Latinus
En petit,vt grandi tu princeps mente reuoluas,

Quæ nunquam ſeclis poterit delere vetuſtas:
Quamuis ſuſtineas Auguſta negotia ſolus.
Aſpiret cœptis vt noſtris rector Olympi, Inuocatio.
Et verus mentem dictis incendat Apollo
Iuſtitiæ Sol natus homo de virgine Ieſus,
Catholicæ Muſæ faueant Hiſpana canenti,
Verſibus vt plenum pietatis condere carmen
Nunc valeam lotus Parnaſi in gurgite Sancto,
Romanæ Eccleſæ, dono virtutis aquarum:
Virginis auſpicijs narrabo, & nomine Chriſti.
Viderat exactos Mauros Garnata rebelles, Narratio.
Hæreticumq; malum, manifeſtæ crimina gentis,
Extinctumq; genus, penitusq; ex vrbe reuulſum,
Supplicium iuſte Regem ſumpſiſſe Philippum:
Conſilijsq; tuis, fœlici & nomine Deza,
Conſtantiq; fide Chriſto dum feruis, ab vrbe
Iam Chriſti populos gentem vitaſſe nefandam,
Miranturq; duces fatum viciſſe malignos,
Vrbem qui noſtram flammis incendere, & arcem,
Aggreſſi prorſus Chriſtos abſumere cunctos.
Vrbs Garnata Deo grates dum ſoluere templis
Deſtinat: ipſe viros dum iungit carmine lætos
Dum pompas, ducitq; choros, precibusq; fatigat
Chriſticolas Petrus Guerrero paſtor ad aras, Garnatenſis
Moribus, & vita, doctrinis clarus in orbe, Pontifex
Relligio cui ſumma viro, ſanctusq; receſſus
Orandi populos arcebat lege pericłis.
Dum paſtor luſtrat maculatam gentibus vrbem,

Templa Dei ſaxo viui fundata vetuſto,
Ædes ſanctorum, præſentia numina Chriſti
Inuocat, & ciues hortatur viuere ſancte:
Nuntia fama volans iam vulgi impleuerat aures,
Fœlices curſus claßis, iam rem bene geſtam,
Ad votum noſtris veniſſe & proſpera fatis,
Nauali inſtructos pugna, tum Marte ſuperbos
Viciſſe, & fractas ponto ſparſiſſe carinas
Auſtria quem peperit clarum virtute Ioannem:
Parthorumq; duces, ſubmerſas æquore puppes,
Diſiectasq; rates, Turcarum millia capta.
Turcarũ curſus — *Vt iam Turca phalanx inſtructis nauibus ibat,*
Per Graias vrbes captiuam ducere prædam
Ingens quotannis vaſtatio. — *Cœperat, & portus verrens per littora latos,*
(Sæpè Corinthiaci ſpumas ſalis ære ſecabat)
Vulgò Coranto. — *Tercentum longæ roſtris ſtridentibus agmen*
Implerant magnum, ſcindentes æquora naues,
Conſtãtinopolis. — *Quot prius in portu Bizantum viderat ingens,*
A bouis tranſitu pelagus. — *Boſphorus anguſto quas miſit feruidus æſtu:*
In cœlum pini ſurgebant, marmore ſylua,
Arboribusq; frequens fluctus percurrere viſa eſt.
Hiſpanam verſus claſſem, nam iuſſa Tyranni
Vrgebant Turcas Hiſpanos quærere latè,
Tyranni ſuperbia. — *Herculis extremas ſequerentur ad vſque columnas:*
(En tibi quò excellat princeps mens Deza ſuperbi)
Et traherent toto fugientes æquore puppes:
Ni facerent iugulo pænas in morte daturi.
Concuſſiq; metu, ſæui dictisq; Tyranni

Vela dabant Turcæ iam pulſis ordine remis.
Vt mare vel Siculum, luſtrarant Cycladas olim,
Sic Peloponneſi percurrunt littora fluctu,
Naupactum tendunt Epiri claſſe per Iſthmum:
Cum ſubito noſtras cernunt adnare carinas,
Regalem remis ingenti mole ſequentes,
Vexillumq; Crucis celſas volitare ſub auras,

Quondam illis patebant maria
Inſulæ in orbē poſitæ.
Vulgò Morea
Hodie Eſclauonia.
Naupactus vulgò Lepanto.
Iſthmus maris anguſtiæ.

Et niueum ſpargi, fulgere, & ducere curſus,
Saluator mundi tendebat brachia fixus,
Monſtrabatq; latus cunctis adapertile ferro:
Fert titulus fœlix inſcriptum nomen Ieſus,
Hebraicè, vt Græcè, ſcripſit tunc ille Latinè:
Romanæ Eccleſæ mirantur terna per altum
Vexilla, in cœlumq; vndis albeſcere, Matris
Virginis, vt Lunæ, pulchram radiare figuram.
Arma, duces, rictus Aquilarum, Signa Philippi,

Crux Chriſtianorum verū & fœliciſſimum ſignum graphicè deſcibitur.
Tria Romanæ Eccleſiæ ſigna.

Erectoſq; viros,his dantem iura Ioannem
Conſpiciunt, fratrem cognoſcunt eſſe Philippi.
Baſſani miſſus Luchalli regulus Alger,
Dixerat Hiſpanas fratrem vectare carinas.
Turcarum proceres, Baſſan, regniq; phalanges,
Phœbus cum primo ſpargebat lumine fluctus,
Temporis deſcriptio.
Et radijs longè terras luſtrabat apertas,
Vt videre virum fulgenti claſſe per vndas,
Illyricos auſumq; duces ductare ſequendo,
Vrbes Argolicas, portus cognoſcere ſæuos,
Quid ſtruat his cœptis miratur Turca Ioannem,
Auſtrides cum Neptuno confertur.
Qui pelagi Dominus Neptunus viſus adeſſe,
Hiſpanisq; Deus, manibus cui fuſcina Sceptrum
Eſſe videbatur, per fluctus rector aquarum
Ire in conſpectum nulla formidine captus,
Stans celſa in puppi claſſem deducere fœlix,
Auſus qui Turcas, Parthosq; laceſſere Marte,
Deſpiciens nomen magni, Dominiq; Selini,
Obſtupuere animis, confuſi & mente ſuperbi,
Qui fragilem noſtram ſperarant fundere claſſem,
Facturasq; fugam, vt quondam fecere carinas.
Sors mutata viris, mouit quæ aduerſa timorem,
Æqua tuo Auſtriadæ, Turcis contraria, princeps,
Concuſsit Parthos referentes omnia Parcis:
Mauri ſuperſtitioſi nimis.
Quos iuuenis fatum reddebat ab agmine triſtes,
Timidis imaginatio multa fingit.
Regia progenies Quinti, Patrisq; figura,
Carolus oſtenſus terrens, quæ concutit orbem,
Nomine Maieſtas ſuperantis regna Philippi:

Et claſsis coniuncta Deo terrebat in vndis.
Compreſſoq; gradu Lunæ curuantur in arçum — Comparatio.
Cornibus aduerſis, referentes fronte Dianam
Lucentem, primo viſam tunc ſurgere menſe,
Aduerſo faciem niueam ſe oſtendere Sole.
Extenſi pelago tendebant cornua latè,
Ordinibus raris pergebat claſsis in altum,
Pluribus vt viſi terrerent puppibus agmen,
Hiſpanæq; procul trepidarent vndiq; naues, — Turcarum mēs mala & ſtratagema.
Paulatimq; ducem Turcæ de more ſequuti.
Regia puppis erat præſtanti milite plena, — Ductricis nauis egregia deſcriptio.
Fœta armis, ſenæ puppes quam mole tegebant,
Atq; latus geminum ſeruabant agmine tutum,
Ad pugnam Turcas reddebant tempore promptæ,
Si quando in bello miles ſuccumberet, illinc
Adiutor præſto ſaliebat Turca ſatelles,
Auxiliumq; recens capiebat regia bello:
Qua Baſſan vectus ductabat fortia ſecum
Pectora, magnanimos Turcas in bella paratos, — Omnis Selini poteſtas.
Arma, duces, robur populorum, munera, pondus,
Argenti ſaccos, auri tot ferre talenta:
Spes rerum tantas mittebat claſſe Tyrannus, — Animus Tyrāni infenſus.
Vt Græcos, Venetos prorſus deleret in vndis,
Quosq; rebellantes ſenſit virtute Philippi,
Et Patris Sancti monitis contemnere Turcas.
Stabat in arma Phalanx expectans iuſſa regentis, — Obediens militia.
Cornua iam verti mandat, claſſemq; parari,
Et roſtra in noſtros conuerſus rector agebat,

Quas Ponenti nas Turcæ vocant., & timet maxime.

Baſſan dux Turcarum mire depingitur.

Baſſanis filij duo.

Hiſpanas naues tendit ſubmergere Primas,
Inſtruxit puppes, quæ terga & milite forti
Seruarent tuta, & promptos dedit ire maniplos:
In frontem Baſſan, quem vexit regia puppis,
Conuerſus ſtabat medius; pugnamq; regebat.
(Hoc habitu Parthus, viſusq; hac, Deza, figura)
Cui pharetra ex humero, pendebatq; aureus arcus,
Iſq; caput niuea cingens, & tempora vitta:
Pileus inde ruber ſurgebat vertice cano,
Regia cui veſtis talos defluxit ad imos,
Enſem fulmineum dextra verſabat in auras,
Exemplum præſtans Turcis, Parthisq; virile,
Bellator ſummus veniens, quem Turca ſuperbus
Præfecit claſsi geſtorum nomine clarum.
Nam princeps mirus deducere in arma triremes,
Qui miſſus fœlix ductarat ſæpè triumphos,
Et bellum ductor multos iam geſſerat annos,
Iſq; Alli Baſſan ferebatur nomine Turcis,
Præpoſito cunctis Piratis iure Selinus
Cognatam nuptum dederat, geminiq; nepotes
Ardentes iuuenes comitati ad bella parentem,
Qui patris vultus referebant ore minaci,
Monſtrabant facies, ardentia lumina gentis.
Spem claſsis Baſſan, geminos in bella leones,
Inſtituitq; feros aduerſus regna Philippi.
Aſſuetos fluctus teneris contemnere ab annis,
Prælia dura pati, poſſent vt vulnera ferre.
NESCIA mens hominum fati deluſit amantem,

Diſiunxitq; duos natos, & Parca parentem:
Fœlix morte pater, captiuos cernere quando,
Nec valuit tantum viuus tunc ferre dolorem:
Quanuis ſæua diu paſſus, cum claßica ductat,
Quis fratres patri rapiendos diceret vndis?
At fatis cedens viuet dum fama Philippi,
Nec ſpem Turcarum tolli, duciq; triumpho,
Nec vidit claſſem, nomenq; periſſe Tyranni,
Indulſit fortuna duci patriq; pepercit.
Ductores ſeni tutelam claßis agebant,
Fidos rectores dederat per regna Tyrannus,
Horum conſilijs ductabat claßica Baſſan,
Qui puppes noſtras anguſtis faucibus Iſthmi
Opprimere optabat, cautusq; extinguere cunctas,
Dum cohibent proras duro retinacula ferro.
Interea ſortes vrna bis ducere tentat,
Venerat in dubium ſors ipſa, & calculus idem.
Volueret ipſe ducum Baſſan monumenta priorum
Orabant proceres Turcarum, & multa ſuperbi
Exempla ingentes repetebant facta per vndas,
Et claſſis noſtræ ductorem temnere viſi.
Rurſus fata timent Parthi, rerumq; recurſus,
Fortunæq; vices, ſors iam mutabilis angit:
Quòd iuuenis tantam tendat contingere laudem,
Contigerit ſimile exemplum ductoribus olim,
Si forte in terris orant, pelago ve fuiſſet,
Qui iuuenis gentem ſuperaſſet in agmine Turcam?
O demens, dixit, geſtorum ignara iuuentus,

Sex reguli claſſis rectores.

Alli Baßanis cōſilium.

Turcæ et mauri ſortilegi.

Ab rege nō temere iuuenem fratrē miſſum putabant Turcæ.

(*Inter currendum narrabat ductor acerbus*
Aduerſum fatum, quod iam ſibi forte timebat)
Succurrat geſtum iuueni memorabile bellum,
Apta Auſtriadæ cum Scipione collatio. *Annibal vt quondam Romanó victus ab hoſte,*
Poſtquam Romanas vicit, domuitq; phalanges,
Poſt tot res Italas, viduatam & ciuibus vrbem,
Succubuit Pœnus iuuenili ſorte repulſus:
Scipio quem fœlix ſuperauit Marte ſuperbum,
Pœno congreſſus rupit Cornelius Aphros,
Aphrica cui nomen peperit virtute paratum:
Scipio ſic Turcas poterit terrere Philippi
Alter, vt Actiacas bello rapuiſſe carinas
Auguſtus fertur, Romamq; tuliſſe triumphum.
Quidam dicunt Luchalli hæc fuiſſe verba. *Vos tandem iuuenis fatali nomine Turcas*
Concutiat; Caroli natus, fraterq; Philippi eſt,
Laus Phillippi vel Turcis nota *Quos orbis reges exhorrent, Barbara regna hos*
Imperio ſuperanda manent, ſi vincimur ipſi:
Quare agite, & fortes rapiendam fundite claſſem,
Audacem iuuenem ſubuertat Turca virilis.
Iniecit quanq; ſcrupulum ductoribus altum,
Addidit hæc dicens ſtimulos rectoribus acres,
Hinc timor ipſe viros tangit, ſors inde reuoluit,
Virum conſilij dormire nõ oportet. (*Vt te Deza diu torquebant fata Ioannis*
Plurima per noctem voluentem in commoda ponti)
Magnanimosq; duces tentat victoria claſsis,
Aut vinci, aut victos Hiſpanos ſternere latè
Decreuit Baſſan ductor, cunctiq; ſequuntur.
Auſtriades longas animoſus currere naues

Iuſſerat in Turcas, iam fuſo ſole per altum,
Regalis puppis cernens cuſtodia longè,
Ecce duo aduerſo vidiſſe in marmore vela
Nuntiat Auſtriadæ, claſſem ſic ordine totam.
Parthos Auſtriades bello ductare triremes,
Ordine quasq; ſuum Baſſanem ritè ſequutas,
Turcarumq; procul celſas fulgere carinas
Vt vidit, puppes æquatis pergere velis,
Hiſpanosq; ſuos gaudentes cernere Turcas,
Iam cupidos pugnæ, meditantes prælia telis,
Concipit audaces animos, iam vincere geſtit:
Inceditq; virum patris nunc æmula virtus, *Auſtriadæ Regius ſpiritus.*
Regia fama ducis geſtis vulganda per orbem,
Concuſsit iuueni generoſum pectus in armis:
Gloria nunc fratris, regni fortuna, poteſtas,
Vnius in ſortem commiſſa Hiſpania tangit:
In ſe conuerſos oculos, atq; ora videbat,
(En curas hominum, regumq; en dura poteſtas,
Quêis regni cupidis nunquã dat cura quietem)
Italiæ facies, Romæ trepidantis imago,
Attentus Gallus, viſa eſt Germania mota, *Mũdus pendẽs ab euentu.*
Græcia capta ſuos extendere vertice canos,
Oceanusq; procul, peregrini littora mundi,
Hæretici, Mauriq;, arrectis auribus Arctos, *Gentium animus varius.*
Expectant reges, cui iam victoria cedat:
Terribilis claſsis, Parthorum fama per orbem,
Euentus belli varius, res vnica, miles
Degener Hiſpanus Turcis iam viſus ab armis,

Et toties victus. Torquent Baſſanq;, Pialli, &c:
Alli Baſſan Pialliq; duo pi ratæ inſignes.
Hic victor nuper Getulis Syrtibus, ille
Aſſuetus pelago captas deducere claſſes,
Hiſpanæ gentis Parthis ſuſpenſa trophæa
Austriadæ paterna pietas.
Voluebant mentem iuuenili in pectore grandem.
Sed Chriſti auſpicijs, & matris virginis audax
Diuinis auibus vincendum tendit in hoſtem,
Oſtendens vultum placidum, faciemq; virilem,
(Qua tibi ſæpe volens arriſit Regia proles,
Si quid Deza pijs monitis euenerat aptè,
Conſilijſq; tuis non vſus ſæpe dolebat.)
Et frons læta ſuis iam ſpem faciebat amicis.
Quamuis conſilijs nondum maturus ab annis,
Generoſus animus.
Excelſam generis mentem natura mouebat,
Prudenteſq; viros ſuperabat regia virtus:
Nam multi patres ſummis de rebus agebant,
Conſilio & quantum poſſet noua fama regentis,
Variæ ſentētiæ.
Quo prædulce decus iuuenem compellat, & ardor
Multi Auſtriadā incuſabant.
Vincendi Turcas, reddendaq; gloria ſoli. Hæc
Nouerat ingenium prudens, & grandior ætas,
Alij quid ſenſerint.
Experta & quo fata trahant, retrahantq; ſequendū.
Tempus rerum omniū primum
Hi rerum ſummæ cauti per cuncta timebant
In tempus præſens pugnam differre volentes,
Cum maior poſſet nullo diſcrimine claſsis
Vincere captiuam ferro, & ſuperare minorem.
Alij.
Ambabus virtus ſumma eſt nam claſsibus, illi
Virtus in vtraq; claſſe ſumma, iracapitalis
Vltima mors referunt congreſſas diuidet ambas:
Præſtat nunc tempus noſtris exquirere rebus,

Cum faueat claſsi ventura occaſio tantæ,
Omniaq; ad votum facili ratione recurrant.
Hi nihil inuita faciamus ſorte per vndas, — *Alij.*
Cuius pœniteat feciſſe (aduerſa petebant,)
DICERE nam ſtultum eſt terris, vndis ve putaram.
At ſi fortunam volumus tentare fremebant,
Victores, victiq; duces rumpemur, & arma,
Ibunt in dubium claſſes, ductorq; Ioannes,
In quo, poſt Chriſtum, ſpem noſtra Hiſpania ſiſtit:
Æquabit luctus Mars ipſe, & funus vtriſq;,
Europa, atque Aſia hic vires iam perdet in æuum:
Nam quæ gens ibit tanto certamine læta?
Si victis Turcis Hiſpani forte dolemus?
Talia grandæui memorantes dicta viritim
Spes tantas horæ momento tradere nollent.
Quo magis Auſtriadæ mentem diſcrimina tentant,
Hoc minus ille ſilex, cauteſve vt dura mouetur,
Grandibus & conſtans incendit pectora dictis.
ALEA iacta eſt hæc, vincendum, eſtote parati,
Auſtriades cunctis reſpondens addit, in hoſtem
Sumite tela manu fortes, impellite remos,
Quis Chriſti miles dubitat nunc tendere in hoſtes?
Qui videat Turcas, inimicæ & nomina ſectæ?
Rumpite iamq; moras, omnes iam tollite cauſas.
(In cenſuſq; tuus referebat, Deza, Ioannes,
Quid valeat belli rapienda occaſio rebus.)
En voluenda dies votum nunc attulit vltro,
Quod noſtri nunquã valuerunt cernere reges,

Scipionis ſentẽtia, ne cõmittas vt poſtea dicendũ ſit nõ putarã

Induce ſeruando claſsis ſpes omnis.

Neutra acies læta apud Liuium dicitur abijſſe.

Auſtriadæ in periculis adeundis conſtantia.

Auſtriadæ animus catholicus

In occaſiõe multum eſt poſitũ.

Hiſpanæ an pelago poterant ſperare cohortes? — *Obiectionibus omnibus reſpõdet.*
Quod ne aliud tempus? quæ ſors? an gratior vlla
Eſſe poteſt Chriſto ductore, & auſpice Chriſto? — *In cruce victoriam ſperabat Auſtriades.*
Quem ferimus ligno pendentem hic agmine vero?
Quis coluber feriet viroſo dente cohortem? — *Alluſio ad ſerpentem erectũ in deſerto.*
Cernenteſq; crucem poterunt ſperare ſalutem
Victores nautæ, ſaluaſq; videre carinas:
Turcarum peſtis fugiet, pelagoq; retrorſum
Auerſus Baſſan, ſerpens iam fuſus abibit: — *Cum ſerpente Baſſanem confert.*
Diripiet pugnax aurum, veſtemq; iuuentus,
Arma, rates Turcas, tormenta & ferrea, ſigna, — *Spem facit.*
E pelago veniet claßis iam victa Philippo.
Audere eſt opus in Turcas, fert cætera Chriſtus: — *Auſtriadæ in Chriſto fiducia*
Ille dabit curſum, cui parent æquora, venti,
Ille reget claſſem, Turcas ſubmerget, & arma,
Ille & per fluctus Baſſanem fundet iniquum,
Ægypti vt quondam Pharaones merſit in vndas.
Omnipotenſq; ſuo coniunctis nomine vincet.
Dicentis vocem tollunt ad ſydera patres,
Regia dicta notant, pietatis plena verentur, — *Regum pietas cõmẽdatio ſumma apud omnes eſt.*
Concipiunt vires longæuo in pectore grandes,
Exortis lachrymis dominum laudare frequentes
Non ceſſant, claßi qui tantum reddere ſummæ
Ductorem voluit natum fœlicibus annis.
Aſſenſere duces, Andres, Marcuſq; Colona,
Marchio Bazanus commotus honore Philippi
Conſenſit pelago Turcis concurrere pulchrum.
Ex animo cuncti iam faſſi crimina rite — *Chriſtiana pietas.*

Orant ſeruari manibus,genibusq; Ioannem.
Sis memor ipſe Deus noſtri,iuuenemq; gubernes,
Redditur alta viris,Viuat,vox omnibus vna.
In ſequitur clamor nautis,clangorq; tubarum,
Hoſtem iam quærunt animis,& corpore toto.
Audiuere rates ductoris claſsica longe,
Remigium cunctis aptatur nauibus ingens,
Nudatoſq; humeros oſtentat rara iuuentus, — Remigij virtus
Hæc claſsis virtus,hæc vis,hæc,Deza,poteſtas,
Qua naues currunt,fugiunt,pedibuſq; ſequuntur:
Et remis vincit,remis dux regnat in vndis,
Nautarumq; animis ſpes ponto hæc altera fertur.
In tranſtriſq; pares intendunt brachia remis,
Auribus arrectis ſignum expectare videres,
Corda pauor pulſat,menteſq; incendit in hoſtem, — Remigantum animus.
Ira,furorq; nouus conſurgit p[illegible]re Turcas.
Ductores animoſa cohors in puppibus altis
Fulgentes armis trepidos incendere nautas
Incipiunt dictis:vexillum vt quiſq; ſequatur, — Duces exẽplo Auſtriadæ exhortantes.
Pugnet victurus,nam Chriſti nomine vincet:
Terq; , quaterq; viri referentes verba Ioannis,
Ductoris ſimiles cuncti de more regebant.
Sed remex Maurus captus,vinctuſq; catenis, — Captiuis exoptata libertas.
Inter ſpem timidus Turcas dum cernit amicos,
Iratis ducibus mortem ſibi quiſq; timere.
Quos cautus ductor verbis terrere ſuperbis
Incipit,& gladio fulgenti magna minatur: — Cõminatio ducum ſolita.
Proſpice Maure,tuæ remex en conſule vitæ,

Atque fidem noſtris ſeruas ductoribus vnam,
Victore Auſtriada tu liber ſorte futurus:
Quòd ſi mendoſus remum nunc pellere tentas,
Vt Turcis operam des iam victoribus, ipſe
Tardanti ſtricto hoc iugulum mucrone reſoluam,
Proditor & ſalſas ibis iam truncus in vndas.
Inuitus quanuis remum pellebat acerbè,
Et limis oculis Turcas ſpectabat ouantes,
Nota nimis miſeris lunam referentia ſigna,
Parthorum ſeriem regum monſtrantia Turcis,
Impellens dulcis patriæ reminiſcitur agros,
Cui mors, aut ſummo libertas danda periclô.
Auſtriades cernens in Turcas arma parari,
Præcinctoſq; duces, naues, & robora belli,
Emicat è puppi per proram regia proles,
Inſpicit armatam telis fulgere cohortem.
Incedens nauis rectores conſulit omnes,
Et galea tectusq; caput, criſtisq; decorus
Exultat ductor præcinctus flore iuuentæ,
Armatus pectus lorica, & fortibus hamis:
Arripit inde manu telum, quod vibret in hoſtem.
Tunc cymba vectus ſummas perlabitur vndas,
Viſurus puppes agiles, ſtructoſq; magiſtros.
Regum nunc animo ſurgant tibi, Deza, labores,
Auſtriades viſus ſic lintre occurrere Cæſar
Iulius, hunc remex comitatus gurgite quondam
Helleſpontiaco captus vbi Caßius vni.
Leniſiuſq; comes ibat vir fidus Achates,

Deſideratæ patriæ affectus.

Auſtriadæ ī armis pulchritudo.

Auſtriadæ cū Iulio Cæſare collatio.

Aduectus bello generoſa à ſtirpe parentum,
Non opibus parcens cognati Martis amore,
Corduba nam genuit bellantum prodiga mater,
Quæ Mariſcallos victores attulit orbi,
Et ſolita eſt quondam Gonſaluos edere magnos,
Fœliceſq; duces bello,non ære Sueſſas,
Pauperie & claros referentes Marte Camillos.
Conſilijs ibatq; Soto,rebuſq; gerendis,
Quem fratri dederat meditans Auguſta Philippus.
Hoc comite Auſtriades viſebat claſsica lætus:
Nunc has,nunc illas per luſtrans æquore naues
Orabat memores pugnarent nomine Chriſti,
Ne magni faciant Turcas,ſed Marte reſiſtant:
Nam ſi Hiſpana cohors quæſiſſet prælia prima,
Si noſter miles,ſi dux iuiſſet in hoſtem,
Auſoniæ hinc nunq̃; vaſtaret littora Baſſan,
Nec Græci,aut Veneti Parthos, Turcaſve timerent:
Hiſpanus ſemper remeâſſet victor ad arces,
Victrices naues vidiſſet,& arma Philippus,
Hiſpana in Turcas fœlicia ſigna rediſſent,
Et noſtros nunq̃; trepidantes Turca videret.
Audere eſt opus in Turcas,fert cætera Chriſtus:
(Diximus & repetens iterum per cuncta monebo:)
SPIRITVS arma dabit ſanctus,mortalia vincet,
Principium pugnæ cum Chriſto in prælia curro,
Per Chriſtum noſtris veniet victoria læta.
Quare agite, & primi Martem committite mecum,

Loiſius à Corduba Auſtriadæ Achates alter indiuiduus bello.

Auſtriadæ verũ cõſilium ſentẽtiaq;.

Vincimus, En Chriſtus pro nobis aſtat in armis.
Catholicus Chriſti repetebat nomen amicis
Auſtriades, noſtros victores ſæpe vocabat,
Prudẽtia ducis *Magnanimus Turcas perituros nomine tanto*
Dictabat prudens ductor, ventura canendo.
Ad nauem verſus fidos affatur amicos,
Commendatarium maiorem amplectitur, orat,
Huc, huc bellator, iam noſtra huc reſpice fata,
Fœlix Marte ſequi, gentemq; incendere ductu,
Gloria noſtra tibi commiſſa, & vita Philippo,
Tu belli mecum ſortitus magna pericla,
Nunc maiora feres, quæ Mars non nouit & ipſe:
Certatur pelago, concurrit viribus orbis,
Hinc Chriſtus pugnat, illinc Mohumeta ſuperbus,
Ille pius noſtra dux fundet claſſe Tyrannum,
Regali, ductor me ſemper reſpice, puppi
Si quid defuerit, præſto ſis, proſpice claßi,
Vincamus fortes, En Chriſtus vota ſecundat.
Ad quem magnanimus Requeſenes reddidit heros,
(Auguſtis iuueni dictis exagerat iras)
Tu Caroli vinces hodie virtute parentis,
Vincere iam poteris Turcas, quia poſſe videris:
Sors conceſſa tibi hos nunc de bellare ſuperbos,
Vt pelago regnans conſurgat ad aſtra Philippus,
Baſſani iugulum victor mucrone reſolues,
Iam rerum Dominus fœlici hac ſorte futurus,
Diſiectos Parthos, captiuos Marte videbis.
Annuit omnipotens, qui nutu fata gubernat,

Dum Mauros Garnatæregno iuſte exegit ſubactos.

Loiſius dñs à Requeſenes reſpondet.

Spiritus iam victoriam concipiens.

Spem iuuenis magnam vincendi concipit hoſtem,
Et ſæpè in Turcas conuerſus plurima mandat,
Qui mira proras, aptauit & arte carinas,
Scindere præcepit roſtratas ordine naues,
Congreſſus facili miles concurrere Turcis
Vt poſſet plano, & Parthos inuadere ſaltu,
Ne in fluctus iret, pugnæ ſi intenta iuuentus,
Nec caderet ſubito miles, dum pugnat in vndas,
Amplexusq; iterum lachrymis inſtillat amicis,
Commendatq; viro claſſem, nomenq; Philippi.
Tunc ſeſe ad reliquos conuerſus concitat omnes,
Tuſcos, Germanos, Venetos, Italosq;, Liburnos,
Hiſpanosq; ſuos dictis incendit honeſtis.
Eia eſtote viri memores ad cuncta Philippi,
Qui manibus veſtris fratrem commiſit, & armis,
Vos pater vt quondam victores vidit in orbe,
Per vos res Italas vicit, duxitq; triumphos,
Hæreticos vobis ſuperauit fretus ad Albim.
Filius Hiſpanos vos ducto in bella leones,
Imperium pelagi vobis en traditur vnum,
Vobis ſpes grandes, vobis ſua regna Philippus,
Fortunamq; meam, claſſem, tot millia gentis,
Vobis (lecta phalanx) commiſit, ſpargite tela,
Diſcinctos Mauros, imbelles temnite Parthos,
Pro Chriſtiq; fide pugnantes promite vires
Dignas Hiſpanis, rigidasq;, ad prælia natas,
Quæ magno quondam Solimanum Marte fugarũt,
Tunc quas Danubius nouit, fortisq; Vienna,

Induſtria.
De more hominibus præ gaudio lachrymæ ſolitæ.
Oratio Auſtriadæ ad milites, in qua omnes fere Caroli Quinti patris victoriæ recenſentur.
Caroli Quinti memorabilis victoria.
A correlatione argumentum.
Hiſpani gloriæ, & laudis auidi.
Fiducia ingens.
Maurorum ac Turcarum contemptus.
Belli cauſa iuſtiſsima.
Hiſpanis ad pugnã innata virtus.
Solimanus Caro

Quæ aduerſus Turcas propugnat nomine Chriſti,
Argumentum a facili.
Hac vrbe eſt ſolitus pelli, vinciq; Tyrannus,
Tales vos opto, ſenſit quos Turca ſuperbus,
Tuneti expugnatio nobilis, vulgo Tunez.
Et quibus ipſe pater Tunetem cepit ab hoſte,
Et Barbarroſſam Turcam deterruit armis,
Hos ego victurus vobis nunc expeto neruos,
Inuictiſsimi Philippi ingens victoria.
Quos frater victor Quintini admænia duxit.
Aduerſus Turcas, & Chriſti nominis hoſtes
Fortitudinis partes.
Nunc animi creſcant, iræ, nunc pectora, vires,
Solerteſq; duces, generoſi in bella furores,
Hiſpanæ partes antiquæ in bella reſurgant,
A ſpe victoriæ naualis.
Victoreſq; duces Turcæ experiantur in vndis,
Hiſpanum robur pugnaſſe intelligat orbis,
A fama vulganda.
An non ſpes noſtræ vertuntur? gloria gentis
Hic agitur? nomen veſtrum per ſæcula magnum?
Creſcat in arma diu geſtorum fama per orbem,
Romani, & Veneti rerum potiantur amici.
A decoro iure.
In geminans Chriſtum referebat verba ſalutis,
Non alij rerum potituri.
Pontificis ſancti fatum, quod dixerat ingens:
SPIRITVS en ſanctus promiſsit proſpera claſsi
Pij Quinti mẽs victoriæ quaſi præſcia.
Ventura, & victrix rerum dominabitur vndis,
Pugna, nam vinces, victorem numina poſcunt,
Auxiliumq; Deus referet tibi cœlitus ipſe.
Auſtridæ affectus pius.
Dixerat, atque oculis claſſem circunſpicit amplam,
Regius Auſtriades miratus robur, & arma,
Armis Philippus rẽ Chriſtianã defendit sũmus põtifex precibus.
Flet memor, & ſancti Patris, iunctiq; Philippi,
Principibus curæ queis Chriſti gloria ſolis,
Alter Chriſti olas regnans defendat vt armis

Eccleſæq; caput precibus nos ſeruet vt alter,
Præſentes vultus, amborumq; ora veretur,
Qui claſſem iuueni diuino iure ligatam
Ducendam dederant, Venetis, Italisq; timebat,
Hiſpanisq; ſuis, Romanis puppibus vnus
Veliuolum pontum cernens implere carinas,
Innantes populos fluctu decurrere viſas,
Longa vehi vt campis, ferriq; mapalia puppes,
Non ſimiles vndis, Romana potentia vidit;
Æratas proras verrentes æquora remis,
Extenſas pelago longè, latèq; moueri,
Tot celſas naues turritis puppibus ire,
Tanta mole ducum ſpargentia ſigna colores.
Feruebat pelagus ſcaphulis, cymbiſq;, Liburnis,
Seruitioq; leues ſerpebant vndiq; lintres,
Remorum ſonitu renouantes commoda bello,
Augebantq; globos colubris, & lintea velis,
Huc, illuc celeres, videas, occurrere claſſi:
Illis arma dabant, Bacchum his, Vulcania, ſulphur,
Atq; pilas plumbo liquefacto ferre rotundas,
Puppibus inde cibos, collecta viatica reddunt,
Accipiunt Venetos, exponunt littore quoſdam,
Nunc veſtem reuehūt, nunc vectam claſſe miniſtrāt,
Viſi per calles populi decurrere ciues,
Vrbem nam claſsis referebat turribus altam,
Quæ Venetos nutrit medio circundata ponto,
Dux Venetûmq; ſua cum puppi vectus ad arces,
Conſulibus populi comitatus regia mandat,

Philippū ſanctūq; patrē præſentes habebat Auſtriades.

Totius claſſis Catholicæ apparatus.

Deſcriptio elegans.

Poetæ ingeniū.

Elegans & ingenioſa ſimilitudo.

Venetiæ deſcriptio.

Accipit atq; ſinu reſonans tunc Adria patrem
Sic patriæ, Veneti iuncti, ſparſiq; per vndas
Nauigijs paruis dextra, læuaq; ſequuntur,
Templaq; per fluctus in cœlum celſa minantur,
Aſt vrbs ipſa frequens pelago conſurgit aperto,
Ad quam viſurus vector decurrit ab alto,
Et varias merces cymba comportat onuſta,
Impoſitas fluctu turres, nantesq; Liburnas,
Dum mediam remis perſtringit nauta, ſubinde
Miraturq; domos cernentes fluctibus agros:
Haud aliter lintres naues luſtrare videres,
Currentes pelago ad naues deferre magiſtros,
Puppibus & præſto quacunq; eſt copia ſubſunt.
Nauigia hæc iuſsit tutari puppibus altis
Auſtriades, lintrem ne paruam perderet vllam:
A tergo claſsi coniunctas clauſerat omnes,
Tum celſæ naues pergebant milite plenæ,
Armaq; vectabant, haſtas, venabula, pila
Subſidio belli, claſsi, gentiq; futuræ,
Annonam longo reddentes ordine promptam,
Vt ferrent ægros, portentq; obſonia cunctis,
Tempore ſi quando penuria cogat edendi.
Ibat longæuus Venetum dux vectus in hoſtem,
Conſultus iuris, bellator feruidus armis,
Militiæ expertus, vir quin ad vtrumq; paratus,
Seu regere imperio populos, ſeu ducere caſtra,
Nauali inſtructas bello & ductare carinas,
Non ille exhorrens Turcas, non arma, procellas,

Venetiæ mercaturæ in orbe emporium.

Aptat ſimilitudinem.

Auſtriadæ diligentia.

Venierus Venetũ dux longæuus iuris conſultiſsimus.

Ventorum flatus nôrat maturus, & alto,
Murmura ſyluarum nautis quid prodere pergant,
Ortus, occaſus, tacito ſurgentia cœlo
Sydera cuncta, polos geminos, qui inuertice mundi.
Qui pietate grauis, meritiſq; incenderat omnes,
Aduerſus Parthos viridis pugnare ſenectus:
Oderat infenſus Mauros, Turcaſq; Tyrannos.
In frontem ſenas ob longas iuſſerat ire,
Quæ Venetos fortes inſtructæ in bella vehebant,
Claudit vtrinq; latus Venetus, Romanus amicum.
Marchio Bazanus ſeruabat terga Ioanni,
In fronte Auſtriadæ fulgens victoria læta
Addebat cunctis miras in prælia vires:
Qui imperij ſpeciem præ ſe, vultuq; ferebat,
Atq; ducis magni reddebat ſigna Ioannes,
Qui medius pugnam fœlici Marte regebat,
Et ſæpe in claſſem vertebat lumina ductor
Reſpiciens ponto tot celſas ire figuras,
Stemmata ductorum depicta, & nomina gentis.
Commorat mentem tendentes brachia remis
Nudatis tergis vndas ſuperare gigantes,
In numerum largo pellentes ordine puppes.
Lætitia motus ſubriſit ductor honeſtè,
Dum tacitum iuueni tentabant gaudia pectus.
Inter ſpem, curaſq; graues memor ille ſalutis,
Qua pater ingentes pugnando vicerat hoſtes,
Carolus ille potens pietatis cultor in armis
Ducat vos Chriſtus dixit, ſeruetq; per altum,

Sex triremes potiſsimæ quas galeacas vulgo appellant.

Romani Germani Hiſpani, Veneti, Itali, Auſtriadã ſeq̃bantur in claſſe, principes & viri Illuſtres quamplurimi.

Remiges validi

Chriſtus ſalus noſtra.

Caroli patris exẽplum ſequitur Auſtriades

Iam Chriſto refert victoriam. Pugnet pro vobis, qui ſolus vincere ſciuit.
Tunc genibus flexis ſic Chriſti numen adorat.
Auſtriadæ oratio ad Chriſtũ. Da pater infandas Turcarum perdere naues,
Vincamus Turcas virtute, atq; omine vero,
Nomine nanq; tuo pugnat Hiſpania ſancto:
Cui genua & flectunt Orcus, Barathrũq; profundũ,
In nomine Ieſu omne genu flectitur. Terrarumq; globus, parent cui ſydera cœli:
Hoc vincat miles, quem crux tua vera per altum
Deduxit fretum fuſo tibi ſanguine, Parthos
Fundat noſtra manus, Turcas Hiſpania victrix
Arma, viros, rapiatq; duces, referatq; triumphum.
Concipit hic ſubito mira virtute vigorem,
Regia vis animo iuuenili ſurgit in hoſtem.
Vt ſi ſenſiſſet præſentia numina cœli,
Impulſam claſſem iuſsit concurrere Turcis.
Conſulto Hiſpanis Venetos adiungit in hoſtem,
Auſtriadæ ſolertia. Virtus amborum geminata vt fortior iret.
Aduerſus Parthos fertur cita gurgite nauis.
Remigium dictis incendit tendere neruos,
Libertas cunctis mandatur voce regentis,
Iam fratres, comiteſq; vocat, iam munera donat,
Inſurgunt, rurſuſq; ſedent, fera brachia tendunt,
Sudantes riuis non ceſſant pergere contra,
Annixi remis incumbunt, ictibus vndas
Tum quatiunt vaſtis, gemuit ſub pondere puppis,
Et tabulata virûm crepuerunt mota labore.
Ductrici ante alias certat concurrere princeps,
Hanc petere, & pugnans decreuit vincere (ſi fas)

Conſilio ductus patrum, procerumq; Ioannes,
Nam ſi Marte Deus concedat rumpere noſtro,
Baſſanemq; ſuum videat gens barbara fractum, Conſiliũ mirũ.
Atq; caput victum, Parthum ſine nomine truncum,
Succumbet claßis nobis, vireſq; remittet,
Diſperſas noſtræ rapient, fundentq; carinas,
Victores Venetos Hiſpanos Marte Philippi
Catholicam claſſem victricem Roma videbit,
Et victos Turcas orbis mirabitur omnis.
Fœlici currit iam fato regia puppis,
In Turcasq; leuem fert pontus, & impetus illam
Impulit in fluctus remis, pelagoq; volantem.
Tunc prohibet princeps velocem currere puppim,
Expectans comitum naues, tardaſq; triremes.
Conſultò ductor ſpatioſo pergere curſu,
Et paribus remis ſulcos ſcindebat aquarum,
Oſtentanſq; crucis fulgentia ſigna per vndas,
Pontificis munus, quod nuper miſerat almum,
Illo fretus aquas ſpumoſas ære ſecabat,
Illius impulſu Turcarum tempſerat arma,
Illud, dum currit, voluebat mente ſubinde.
It pariter Marcus Romana à ſtirpe Colona, De Colonis opinio duplex.
An gens illa virûm memorentur voce coloni,
Quæ Romæ poſitis dicta eſt degente columnis, Agrippina Colonia vide Tacitum.
Ex Agrippina an lata hæc cognomina Romam,
Vulnere crudelis nati quæ occiſa Neronis, Neronis Impietas.
Hinc nomen Marco an permanſit in vrbe Colona?
(Suſpice ductorem pietatis lumine princeps)
Qui ſancti patris coniunctus munere venit,

Conſilio vt claſſem, Romana & duceret arma:
Vir magnus bello, tollit quem gloria Romæ.
Baſſanis cura. Dum Baſſan noſtram venientem tendere claſſem
In ſe conuerſam cernit, totamq; moueri,
In trepidam Turcã petere, & iam temnere Parthos,
Auſtriadæ inceptum laudabat Turca virile,
Quòd prudens fauces, anguſtaq; littora liquit,
Catholicam temnens claſſem pirata ſuperbus
Ad rem collatum bellum non credidit iri.
Multa mouens auidum reputârat ſæpe Ioannem
Excelſæ famæ, dixit, cupidumq; per vndas
Baſſan auſtria dã iuuentute laſciuientẽ pelago conſiderat. Audacis curſus, animumq; ad regia natum,
Flagrantem bello, Martiſq; cupidine captum,
Ignarumq; maris iuuenem dum iudicat, inquit,
Credebam impubem viſenda per æquora vectum,
Ad pompamq; ducem meditari imprælia vires,
Ductorem iuuenem criſtatam ducere gentem,
Fortes fortibus naſcuntur. Scilicet audacem regali à ſtirpe, decorum eſt,
Inſtructoſq; duces, orbes, & ducere claſſes
Gaudentes, telis vanas dum verberat auras,
Oſtentatq; ſuas ſectando per æquora naues,
Extenuatio. Dum fugiunt cymbæ, & quærũt ſe abſcõdere paruæ,
Tunc victor iuuenis nunc has, nunc arripit illas,
Auſtriadæ cũ Aquila comparatio. Principium pugnæ, quærens maiora per altum,
Armiger ipſe Iouis volucres vt captat ineptas,
Et reliquas cœlo princeps diſturbat aperto,
Cũ leonibus collatio. Conſurgitq; nouus ductor, gaudetq; iuuenta:
Vtq; iubas ſpargunt laſciui in terga leones

Erecti ad prædam cum primum prælia tentant:
Sic iuueni primo quærenda eſt gloria bello, *A ſimili.*
Quod nos in pelago tyrones fecimus, eſto,
At poſt bella, duces, exhauſta, & parta trophæa,
Sectari Parthos, Turcasq; inuadere ſæuos,
Naualis pugnæ expertos, animoſq; viriles,
Hunc iuuenem bello, telisq; inſtare per vndas,
Auſum tyronem veterano occurrere Turcæ,
Non vanum credo. Non iam ſine numine diuo
Eſſe putat Baſſan, fortunæ incommoda ſenſit.
Pœnituit cepti magni, claßiq; timere
Cœpit, & ad proceres conuerſus reſpicit agmen, **Baſſanis timor à prudentia profectus.**
Mœrenteſq; videns rectores, triſtia fata,
Præſaguſq; mali concepit mente furorem,
Grandibus & reuocat mœrentia pectora dictis.
Quis metus audaces animos ad prælia tentat?
An dubitamus adhuc Hiſpanos vincere Parthi?
Victores ſemper Turcæ, pelagoq; potentes?
An fuga commouit ductorum fortia corda?
Audite ergo, animis Turcarum hæc figite dicta,
Quæ diſcedenti mandauit ritè Selinus
Seruanda ad votum, vincendum protinus vndis:
Ni mortem vultis patiamur more ferarum.
(Tunc fera coniunctis oſtendit verba Tyranni
Grandia, quæ gemmis venerans depinxit, & auro,
Quæ nunquàm Parthis auſus monſtrare per altum,
Donec & ad puppes Hiſpanas Turca ſequendo
Veniſſet pelago rapturus viribus ipſas)

Tyranni mandatum ſuperbũ.

HISP. Anam claſſem fugientem naue ſequutus
Ad me captiuam Bizantum Turca reportes,
Fluctibus inuentam curabis mergere Baſſan,
Si non adnutus ſeſe demiſerit omnis.
Hæc ſunt quæ nobis facienda hîc traddidit ille,
Quis nunc audebit mandatum temnere tantum?
Reſpondent cuncti ſummiſſa mente ſuperbo,
Adſumus, ecce tuis manibus victoria parta eſt.
Proſpice iam claſſem conuerſam tendere retro,
Ni longè fallunt reuoluti marmore fluctus,
Dona ferunt Veneti Domino (vt de more) Selino,

Turcæ fallũtur exiſtimãtes Hiſpanos fugere.

(Deceptus Maurus claßis tunc ordine noſtræ
Commôrat Turcas magno clamore ſequendum)
En fugiunt timidi victricia ſigna videntes,

Nondum triremes omnes videbantur montiũ cauſa.

En claßi cedunt noſtræ, trepidiq; recurrunt:
Ecce & terga tibi Hiſpani iam vertere ceptant,
Sexaginta puppes iam mihi dentur in ipſos
Baſſan, Luchalli, conclamat regulus Alger,

Luchali Mauri confidentia.

Captiuam claſſem conuertam protinus omnem.
Nam ſex præmiſſæ naues præcurrere viſæ,
Et claßis moles Auſtrîdæ cepta moueri.

Captiui affirmant Piratam alium dixiſſe.

¶ Finis Libri primi.

AVSTRIADIS
Liber ſecundus.

IAm Deus omnipotẽs miſeratus ab arce miniſtros,
Adriacoſq; ſinus, Cephalenes littora verſus
Deſpexit, pontum, terras, claſſemq; ſuorum,
Sollicitos nautas, inſtructas Marte carinas
Viribus humanis, quas mens valet arte parare,
Auſtriadæ curas, ductorum corda videbat,
Omnia nota ſibi: cernens qua mente profecti,
Optarentq; duces vt Chriſti extendere nomen,
Quos pater ipſe ſuo coniunctos fœdere nôrat:
Promiſsiq; memor, quod natus dixerat olim
Veridicus, Chriſtuſq; volens coniungere in vnum
Diſcipulos, ſeruos, quos crux pietate ligârat:
Si duo, tres ue, meo coniuncti in nomine ſubſunt,
Illic ſum medius, vobis ad cuncta benignus:
Hinc Deus in noſtros defixit lumina clemens,
Inſpicienſq; oculis, queîs munera viderat Abel,
Auſtriadæ claſſem Chriſti iam nomine iunctam,
Ad mundi metas numen manſurus vbiq;
Nobiſcum Dominus viuet, Chriſtuſq; futurus
Altari in ſummo pro cunctis hoſtia viua,
Qui Deus in cœlis colitur diuina poteſtas

Summa Dei miſericordia erga Catholicos.

Vulgo Chaphalonia.

Humani ſine Deo nil valent humeri.

Argumentum à minori ad maius.

Vobiſcum ſum vſq; ad conſumationem ſeculi.

Chriſtus dñs.

Puppibus Eccleſiæ Romanæ in prælia ſummus
Virtutem miſit victricem à vertice cœli,
Auxilio vt noſtri Turcas iam vincere poſſent.
Hiſpani hinc animos ſumuntq; ferocia corda,
Imprimiſq; Deo Veneti iam ſauſta ferenti:
Fœlix ille dedit curſum, ventoſq; ſecundos,
Qui felicitatem præbet. *Direxitq; rates, vertit virtute procellas,*
In Turcas uētos cōuertit quibus vela malis adhæſerunt. *Pelleret vt claſſem minimo luctamine remex:*
Sternitur æquor aquis Chriſto, criſpantur & vndæ:
Sic facies pelagi viſa eſt gratiſsima noſtris.
Dum cernunt claſſem propius iam tendere nautæ
Monſtrantes digito Turcas, & ſigna Tyranni:
Vna ſalus viſa eſt manibus ſperare ſalutem.
Dixerat Auſtriades, ductores ore frementes
Vincere decernunt, aut fatis cedere fortes,
Pro Chriſtiq; fide morientes viſere cœlum.
Noſce te ipſum *Hic ſe mortales noſcunt, cunctiq; frequentes*
Ad Chriſtum dominum mentes attollere viſi:
Quiſq; ſacerdotem cepit, tum crimina faſsi,
Quæ quis bellando fratri commiſſa malignus
Fecerat oblitus legis, quæ parcere ſuadet:
Aequū eſt veniā poſcentem reddere rurſus. *MILITIbus veniam vt poſsis iam reddere, rurſus*
Ignoſcenda tibi poſcenti culpa viciſsim.
Luſtrârunt animas peccatis ore repulſis:
Pœnituit peccâſſe viros, rituq; ſacerdos
Abſoluit faſſos, cui Chriſti eſt iure poteſtas,
Auſtriadæ pietas catholica. *Sanguine qui fuſo nos triſti à morte redemit.*
Auſtriades primum patri de nomine Ieſu

Tunc genibus flexis humilis delicta iuuentæ
Dictabat princeps lachrymoſa mente, ſubinde
Pectora percutiens exemplum reddidit almum:
Ex animo claßis ductorem prona ſequuta eſt: *Quantū in ducibus atq; principibus ſit poſitum monſtrat.*
Inſpiceres digitis ſignari pectora, frontes,
Deijcere inuentres vlnas, vertiq; deorſum,
In dextrumq; latus mutari, atq; inde ſiniſtrum,
Nomine dum ſanctæ Triadis ſe fortius armant, *Signātur ſacro ſigno crucis.*
Tot crucibus varijs, ſublata & brachia verſant, *Chriſtianorum veræ relligionis exemplum.*
Ad Chriſtum verſos oculos, atq; ora tenebant.
Audires duris crepitantia pectora pugnis,
Percuſos lapides referentia tempore quando
Saluator mundi pendebat in arbore fixus: *Ere nata ſimilitudo ingenioſa.*
Nomine quo Auſtriades currebat tutus in hoſtem:
Leniſius cui dicta dabat generoſa ſalutis:
Armis inſtructus princeps mihi pergis vt iſtis,
Sic manibus victor nudandus regia proles, *Verba Loiſij à Corduba.*
Hæc tibi dicta dies, Dominus quam fecit, vt illa
Gaudeat Auſtriades, victrici & claſſe Philippus, *Maioris Hippodami officiū.*
Tunc pariter mentes commoti his vocibus ambo:
Auſtriades humeris deponit brachia, fauſtam *De more faciūt principes.*
Leniſij faciem miratus lumine læto.

Ibat per pelagus decurrens ordine claßis,
Neptunuſq; caput viſus ſubmittere remis, *Auſtriadæ diuinitus ſecunda maria.*
Nympharumq; choros curru deducere lætos,
Tethys ipſa ſuo fluctus ſternebat Achilli,
Currenti Auſtriadæ ſpumoſum temperat æquor
Cæruleus Triton, Auſtridæ & carmine conchæ

Turcarum exitus in fœlix prædicitur. Victuro cantat Turcæ præſagia gentis,
Triſtia fata ducum Parthis,claſſiq; Tyranni,
Filaq; Baſſani reuoluta abſcindere Parcas,
Parcæ Auſtriadæ fauent. Auſtriadæ captas victoris honore ſorores,
Treſq; Deos orant Syrtes aperire marinos,
Vitet vt Auſtriades vi ſaxa latentia ponto,
Cui riſit Scylla,& ſtetit implacata Carybdis,
Saltant delphines verrentes æquora caudis,
Grandæuus Nerêus natas clamore vocabat,
Nereîdes currunt Auſtrîdæ ad claſsica lætæ.
Reſpicit hinc fluctus Baſſan,claſſemq; ſuorum,
Contemplans curſus exhorret numina ponti,
Baſſanis timor. Mutatoſq; Deos,inſe Neptunia verti,
Defixis oculis ſortem miſeratus iniquam
Turcarum,& tantos ductoribus eſſe labores,
Cum fratre & tandem pugnādum Marte Philippi,
Neq; id iniuria Regnorum vires iunctas ductâſſe timebat:
Quippe ſuis claſſem cernebat currere remis,
Nō leues viciſſitudinis cauſæ. Hiſpanoſq; duces animoſos tendere contra,
Sex illas longas pergentes agmine tuto,
Armis inſtructas ſcindentes æquora roſtris,
Quæ primæ ante alias fuderunt agmina,Parthos
Turbârunt,noſtris animos,vireſq; dedere:
Tot capita in cœlum,fulgentia tela per vndas,
Et Venetos furere,& iam fortes temnere Parthos,
Veneti ſucceſſu [illegible]ati videntur Turcis. Illyricos Italoſq; audaces currere remis,
Qui prius & morem Turcis,Parthiſq; gerebant,
Et timidi portus trepidanti milite curuos,

Seruabantq́; domos,natos,caſtaſq́; puellas,
Hoſtes ne ſæui vaſtarent littora latè,
Mutatis animis optantes prælia,mirum,
Viſi Myrmidones,Dolopes ue,Argiua iuuentus
In Teucros iterum veniſſe,& pergama contra:
Incuſat ſortem,quæ iam mutabilis eſſe,
Aduerſa,inconſtans,Turcis videatur inundis:
O ſors læta,meis quæ tot diſcrimina bellis
Viciſti,& caſus fœlix,capitiſq́; pericla,
Fulmina miſſa,polos cœlo fulgente tonantes,
Stridentes fluctus,varias Aquilone procellas
Vitâſti indulgens Turcis in bella benignè?
Quorſum pertinuit regnâſſe per æquora Turcas?
Quid retulit pelago gentes viciſſe ſuperbas?
(Senſimus hæc princeps animis,& nauibus olim)
Italiæ portus,Venuſinaq́; littora claſſe
Vaſtâſſe?& prædas ponto rapuiſſe quotannis?
Si nunc in dubiam verſa eſt victoria laudem?
Si tandem vanos ad metam reddis honores?
Principibus duros,magno diſcrimine partos?
At ſi Parca mihi non ſcindit fila malignè,
Si iam ſumma meæ non inſtant tempora vitæ,
Contingat noſtris Bizantum viſere fato
Puppibus,ad caros detur remeare penates,
Incolumiſq; lares cernam,regnumq́; Selini:
Si dux,aut Baſſan contendam viuere poſthac,
In rupes,in ſaxa meas Neptune,carinas
Subuertaſq́; vadis,illiſus fluctibus,oro.

Ad claſſẽ Græcorum alluſio.

Baſſan cum ſorte iniuriam ex poſtulat.

Deſperantis ... uum conſilium.

Perituri imprecatio.

Funditus vt peream reuolutus Syrtibus illic,
Scyllaq; me frangat, viuum implacata Carybdis
Sorbeat ipſa lacu, vaſtaq; voragine mergat:
Quò neq; me Turcæ videant, nec fama ſequatur,
Quæ geſtis pelago noſtris vulgata per orbem.
Iamq; leues hamos, nodoſaq; retia ponto
Quam mallem, tremula captâſſe & arundine piſces
Piſcator viſus victum perquirere cymba,
Quam molem tantam ductando perdere nomen,
Obſcuras generi tenebrasq; obfundere Baſſan.
Hæc ſecum reputans voluebat grandia dictu.
Quid faciet noſter crudeli mente Selinus?
Impatiens vinci ſemper, victorq; ſuperbus?
Qui Venetos nunquàm bello fuit ille moratus,
Quos parêre iubet Turcis, & lege teneri:
Illorum victas quas cepit claſſe triremes:
Illyricos temnens ſuperârat ſæpe Liburnos.
Dixerat Hiſpanam non magnum vincere claſſem,
Abreptamq; trahi Bizantum ſcilicet vſq;
Iuſſerat: Heu demens, qui inuito numine turget,
Et genus humanum contemnit mente ſuperbus,
Oblituſq; ſui non hæc mortalia curat,
VT Deus hos tollat iuſtus, iam deprimat illos.
Longè aliter Graia hæc penetrauit littora claſsis,
Non hæc, quæ Epiri congreſſa eſt fluctibus olim,
Quæ Barbarroſſam non auſa eſt currere contra,
Nec quam nos nuper ductorum nomine verti
Vidimus errantem Getulis Syrtibus ipſi,

Victoris Tyrãni animus olim ſucceſſu ſuperbus & inſolens

Vel gentibus timẽda Dei iuſticia.

Andreas horia & Veneti quõdam.

Hiſpanoſq; duces oblitos nominis alti
In varias pelagi partes diſcurrere claſſe.
An putat vt quondam diſperſam forte videre?
Deſipit: ipſa dies aliter rem poſtulat eſſe:
Non iam diſcordes animos, non iurgia ſeruat,
Ductorumq; dolos, non iam certamina portat:
Iamq; duces alios claßis vehit, atq; magiſtros:
Vnanimes tendunt miles, nautæq;: per altum
Ducit Cæſareus ductor, fraterq; Philippi:
Nam quanuis Venetos ductet, varioſq; Liburnos,
Hiſpanoſq; ſimul, ſapiens coniunxit in vnum:
Appellat populos Hiſpanos nomine ab vno,
Vna & iura viris dat frater lege Philippi.
Quid ſi forte meas ſubuertunt fata carinas?
Atq; fugam naues video feciſſe per vndas
Impulſas virtute noua, iuueniſq; labore?
Victores Venetos pugnantes ire ſequendo?
Quis dux iam Turcas Hiſpanis terga dediſſe
Nunciet, an viuus referet fera dicta Selino?
Ecquis ad aſpectum veniet? quis re malè geſta
Excuſet Turcas, narret ue incommoda belli?
Qui non exoptet ſubmergi fluctibus ante,
Quam faciem, vultumq; ferum vidiſſe, ſuperbi
Ardentes oculos, mortem ſpectaſſe minantis?
Conuerſus Baſſan puppim ſic fatur ad altam:
(Qua claſſes varias pugnando merſerat vnus,
Ingentes prædas pirata auerterat vndis
Bizantum verſus, puppis per grata Tyranno

Alia nũc viſa claßis Baſſani.

Cõcordia in bello neceſſaria.

Quippe in Chriſto ligati.

Vide Liuiũ in primo vbi Aeneas Latinos vtrãq; gentẽ appellauit.

Regũ vetus cõſilium ad tranquillitatem regnorum.

Anim⁹ omnia ex cogitat.

Quem metuũt oderunt.

Hæc, decus in bellis, ſi quando hac victor abibat,
Hæc, ſolamen erat, ductori hæc gloria fauſto.
(Suſpiciens oculis vexillum grande Selini,
Inſcripta & circum Mahumeti, & carmina ſectæ,
Portabant orbes rectorum nomina ſeni:)
Nauis cara mihi, fatalis regia Turcis,
Illyricos, Venetos, Hiſpanos, regna, Liburnos,
Quot ſola in pelago retuliſti inuicta triumphos?
Quas gentes Italûm vectas videre Tyranni?
Per te quas claſſes ſubmerſas nouimus ipſi?
Aut hodie victrix Hiſpanos ire videbis
Bizanthum verſus captiuos, celſa trophæa,
Aut ſi aduerſa tuis rebus fortuna minatur,
Occumbas pariter per fluctus obruta, quando
Hiſpanos portus nequeas captiua ſubire,
Nec grandem poterunt aliena & iura domare,
Nec poteris Dominum vel fratrem ferre Philippi.
Tunc ſe fortunæ mandat, claſſemq; viroſq;,
Dans ſignum pugnæ moriturus tendit in arma.
Quem rector nauis monuit, huc regia pergit,
Qua vectus frater regis decurrit in hoſtem,
Torquebo clauum, ſi vis vitare periclâ:
Puppis nam validis remis impellitur ingens.
Quo diuerſus agis? fratri concurre Philippi,
O turpis, dixit, cur non diſcrimina quæram?
Cum quo certamen peperit mea gloria ponto?
Quo mecunq; rapit fortuna hic pulchra ſub armis.
PANdite nunc Muſæ faciles Helicona virentem,

Selinus Tyrannus.

Elegans proſopopeia.

Baſſanis generoſa verba.

Inuocatio qua rem grandẽ futuram oſtendit poeta.

Tu cantus reſona diuino à uertice Apollo,
Et tu proſper ades, Mecœnas Deza, cruentos,
Magnanimoſq; duces cernes, & prælia, nunquàm
Sic Martem viſum pugnas accendere ponto,
Queîs neq; in Actiaco vicino hic littore Marcum
Auguſtus vicit, Cleopatram aut mille carinis:
Nec gentes vnquã pugnârunt puppibus æquis,
Nec magis infeſtis animis ad bella paratæ,
Quam tunc Naupacto pugnatum eſt fluctibus, illic
Saxa vbi conſurgunt Acheloia flumina contra.
Ad teli iactum dum claſsis noſtra ſubiret,
Erectis ſignis aquilarum expanderat alas,
Inclinanſq; caput Chriſtus vocat agmina ligno
In medio fixus, claſſem ductabat in hoſtem.
Claſsica noſtra ſuum reſonabant pulſa Philippum,
Hiſpani diuum iam clamant voce Iacobum,
At ſanctum Veneti reddebant nomine Marcum.
Clamorem toto tunc fundunt æquore Turcæ,
Vtq; grues cœlo crepitantes Tracius orbis,
Litera quas mirè depinxit nubibus actas,
Altiuolans oculis agmen ſcribuntur: at illæ
Oceani tranant fluctus, volucreſq; ſonoræ
Clangentes pergunt. Noſtras inuadere puppes
Tres tunc ardentes immiſit Turca phalanges,
Irrumpunt omnes Parthi, Turcæq; furentes,
Quos iuſsit Baſſan puppes impellere ad vnam,
Concurrunt magno ductrices pondere naues,
Congreſſu vtrinq; & viſum ſe abrumpere cælum,

Nõ lõgius hinc Auguſtus pugnauit, fugit tamen Cleopatra.

Vulgo Lepanto Echinades inſulæ paruæ natæ ex arena.

Crux Chriſti dux Chriſtianorum.

Belli theſara et ſymbolum.

Similitudo.

Nauium terribilis congreſſus

Tunc pariter roſtris feriunt ſe fortibus ambæ,
Et ferro proras collidunt; quæq; fatiſcit,
(Dum ſex præmiſſæ ſubmerſas æquore puppes
Turbârantq; duces tormentis ſulphure iactis)
Et tabulata graues quaſſant, compagine laxa
Accipiunt vndam rimis, fluctuq; laborant:
Sed fabri præſto tabulis, & claudere ferro.
Sulphura iamq; globos ſpargebāt picea fumo
Permixtos, crebris æther micat ignibus ingens.
Tunc ſonitu curua & reſonabant littora latè,
Fluctibus in medijs geminantia ſæpe fragorem.
Non lapides iactos Turcæ perferre valebant:
Saxis nam crebris repetebat ſæpe procella,
Quêis capita, & dentes, oculos, cerebrumq; refringi,
Malas, mandibulas, reſoluta & pectora cernas:
Rupibus & nubes iamterq;, quaterq; cadebat,
Machina, nec colubri poterant, nec ſulphura pelli.
Confuſus Baſſan mira hæc de pectore dixit:
Non pilæ humanis mittuntur viribus in nos,
Omnipotens Turcas iratus diſsipat armis,
SI DEVS hic pugnat poterit quis tendere contra?
Nil fabri audaces, nil proſunt arte magiſtri.
Tanta mole petris inſtabat ab agmine remex.
Quæ vis turbauit Turcas, Parthoſq; repreſsit:
Copia nam lapidum ſolita eſt diſrumpere Turcas,
Quondam, cum Caramat vicit Mendozius heros,
Pirataſq; duos victores Hallihametos,
Miſsilibus ductor, vaſtiſq; molaribus ipſos

Sex Venetum primæ.
Fabrorum celeritas.
Verba Baſſanis mira.
Pilæ idest ſaxa Dei potentia omnibus nota.
Lapides furoris arma præſto iratis occurrunt.
Imperatoris Caroli Quinti naualis victoria Bernardino à Mendoza duce inuictiſsimo.

Diſiecit ſaxis, qui Parthos, arma, carinas.
Cœlitus vt miſſa crepitabant grandine puppes.
Dum pugnant geminæ naues, iunctæq; catenis,
Alterni ſaliunt Hiſpani, & Turca ſubinde,
Regius Auſtriades dictis hortatur in hoſtes, *Auſtriadæ exhortatio.*
Hiſpani, Hiſpani geminabat ſæpe leones,
Congrediturq; ferox Parthuſq; Italuſq; reſultat,
Excutitur miles Romanus pronus in hoſtem,
Hiſpanoſq; iterum repetens, Hiſpana vocando
Arma, viris flammas iterum ſic ſpargere viſus.
Tunc Veneti fortes rabioſi in prælia tendunt,
Nam latus Auſtriadæ præreptum forte tegebant.
Pontificis ductrix dextrum claudebat amica.
Nunc Baſſan gladio pugnat nunc flectit & arcum, *Baſſan & dux & miles.*
Brachiaq; extendens nunc mittit ab aure ſagittas,
Nomine quemq; vocans repetebat verba Tyranni,
Et claſſes victas, ſubmerſas æquore puppes,
Hiſpanos captos Bizantum Marte trahendos, *Tyranni res geſtas congerit vt ardeant pugnãtes.*
Imperium pelagi, terris direpta trophæa,
Regnatorem Aſiæ Turcam Dominumq; potentem
Vociferans, Turcas dictis incendit in hoſtem.
Ipſe ſe impellunt puppes, & mutua virtus,
Ferratæ nulla poterant diſcedere parte,
Virq; viro certans infenſe, peſq; pedi ſtat,
Hærens ſic Turcas feriebat cominus enſe.
Auſtriades cernens flagrabat Martis amore, *Auſtriadæ pugnãdi mira cupiditas.*
Aſt ui cuſtodes ceptis audacibus obſtant.
Terpenetrant noſtri pugnando vulnera paſſi, *Vtrinq; virtus ingens.*

Arboris ad partem mali, Turcasq; repellunt,
Ter Parthi inſtando conuerſos cæde fugârunt,
Hiſpanus quarto puppim peruênit ad ipſam.
Turcarũ trepidatio. Turbantur Turcæ ſubita formidine mortis,
Tranſtra per, & remos trepidabant vndiq; fortes,
Deſeruere ſuum Baſſanem, regia cuncta,
Ductores, Parthos, rectores claſsis in vndis,
Regali puppi, ſignis, armisq; relictis,
Delphinûm ſimiles iuuenes immania cete
Per fluctus videas timidos optare ſalutem.
Hic Baſſan cæſus fertur gladioq; periſſe,
Baſſanis mors. Atq; humilis miles truncum liquiſſe ſuperbum:
Hinc iam nota victoria. Victrici hic tandem ceſsit gens perfida noſtræ,
Hiſpanus miles bellator ſpargere tela,
Hiſpanorũ generoſus animus Contendit vires natas oſtendere bello:
Quos Auſtriadæ pſentia grauis incendebat. Auſtriadæ in Parthos vrget præſentia quando,
Tunc memor ipſe ſui veterani roboris artus,
Iratuſq; ſibi generoſas ſuſcitat iras:
Illyrici fortes pugnant, mixtiq; Liburni,
At Venetus patrias defendens agmine naues
Oſtendit pulchrum vitam iam perdere in armis.
Iamq; Italus, Tuſcus, Germanus miles ad vnum
Æquo certabant in Turcas Marte feroces.
Inſtant ardentes telis, & robore Turcæ,
Quos Lygures piliſq;, globis, igniq; fatigant.
Nam fulmen belli radiabat fluctibus Andrês
Hôria, qui nomen traxit de naue per vndas.
Ne ſagittis pugnes cũ Parthis Sed crebras Parthi mittunt demore ſagittas,

Agmina telorumq; ſeges figebat abundè,
Arcus in noſtram lunantes ſæpe cohortem, Curuantur arcus ad Lunæ ſimilitudinem.
Sæpe & remigium feriebant vndiq; ſæui,
Pectora confoſſus non ceſſat pellere remex, Remex rem ſuã videbat agi.
Fortius adductis voluit freta verſa lacertis.
Innumeras colubri mergebant ſulphure naues,
Machina dum crebro torquet nitraria plumbum,
Puppibus ex altis rapiebant tranſtra, viroſq;,
Glandibus immiſsis verrebant agmina latè.
Stupea flamma volans Vulcani ex arte remiſſa, Vulgo artificialis ignis.
Spargitur in Turcas ignis comburere naues.
Patrona inſtando iaciebat corpora ponto,
Commendatarî virtute ac viribus acta, Qui bello Garnatenſi inter fuerant.
Quem proceres fortem comitati in prælia clari,
Turba Fauentini Barcino in bella ſequuta eſt. Vulgo Barcelona.
Iamq; duces noſtros pugnantes inſpice princeps.
Bazanus ductor claris pugnabat in armis Qui egregie Hectoreis animis pugnauit.
Aluarus, in ponto teneris nutritus ab annis,
Gloria cui pelago patris cognomine creſcit. vulgo Marchio de ſanctacruz.
Si quæ tunc longis ſcindebant æquora remis
Hiſpanæ hinc puppes certabant vincere naues Hiſpanæ permultæ.
Turcarum: at ductu Bazani, & fortibus auſis
Parthenopes claſſes Cumano milite ſurgunt, Vulgo Napoles
Corpore Parthenopes dictæ quæ, ritè ſepulto. A virginibus dicta. parthenos. i. virgo.
Gens campana virûm bellatrix viribus agmen
Turcarum fractis vertebat puppibus ingens. A capy rege dicti Campani vide Liuium.
Iam Marcus ductor Romano milite plenam
Impulerat claſſem Turcas ſubmergere naues:

Agmine remorum, teliſq; volantibus acto
Pugnabat Parthos ducibus ſuperare Latinis.
Iamq; graues luctus auditi, & mutua Martis
Funera, perq; rates geminari triſtia fata:
Hi quibus inuiſi Turcæ, Parthiq; ſuperbi,
Et qui noſtra ſuis experti viribus arma,
Iam cedunt, pariterq; ruunt, ferroq; petuntur:
Vincere contendunt noſtri, Turcæq; reſiſtunt,
Euentuſq; diu, dubia & victoria perſtat:
Non his, non illis Mars ſe oſtendebat amicum.
Tunc fluctus pelagi morientûm cæde rubeſcunt.
Inſpiceres vndis reuoluta & corpora ferri,
Fluctibus in medijs pugnam, geminoſq; reuolui,
Et pedibus nexis arrectos pectora ab vndis,
Pube tenus, videas, pugnis contendere ſæuis,
Vnguibus & nares ſcindentes more ferarum,
Atq; alios viuos innantes gurgite vaſto,
Complexos alios ſeſe dimittere in vndas,
Et ſparſos fluctu rurſus committere pugnam,
Præcipiti ſaltu quoſdam fera vulnera paſſos,
Abciſsis manibus dum certant prendere proras,
Dentibus, & morſu (ſi fas eſt) tangere puppes.
Quis furor ille virûm miratur in agmine ductor,
Quæ ne ſeges ferri, telorum qua ingruit horror?
Impetus ille ducum quo nunc certamine pergit?
Fulgura quæ influctus armis immiſſa coruſcant?
Auſtriades vndis extendens lumina quærit,
Quæ moles Turcas iunxit? quis clamor ad vndas?

A latio dicti genus vnde Latinum Verg.

Nullis nota victoria.

Mira Hypotipoſis quæ rē ob oculos ponit.

Pugnis & vnguibus primi pugnarūt homines

Maiora fide ſunt auſi.

Auſtriades cruentam pugnam miratur.

Iamq; faces, flammas, volitantia tela videbat,
Inſpiciens pelago Chriſti videt eſſe cohortem:
Nam qui iam crucibus candentes pectora ſacris, Commendatarij viri pugna clariſsimi.
Commendatarî ſacra de claſſe Ioannis,
Virtute antiqua, neruis, & robore belli,
Telorum ſegetem mittentes viribus altè, Similitudo.
(Imbrem de cœlo ſpiſſam cecidiſſe putares)
Irruerant Turcas remis, & naue ſequendo,
In puppes telis ſalientes vincere captant
Turcas iam notos, lacerantes vndiq; ferro Turcæ commẽdatarijs notiſsimi.
Certabant, animoſa cohors, huc impetus omnis
Turcarum verſus luctatur rumpere gentem Commẽdatarij Turcis inimici.
Infenſam Mauris, Parthis, regiq; Tyranno.
Ecce furens animis hos cernit Regulus Alger
Luchalli Mauro dictus de nomine Turcis,
Quiq; fidem Chriſti Mahumeti peſte negârat, Latus Auſtriadæ ſiniſtrum Veneti, dextrũ Põtificis ſancti ductrix occuparat
Oblitusq; crucis viuæ quam fronte gerebat
Agnouit puppim ductricem, & ſigna Ioannis:
Nam ductor diſcors ira commotus iniqua,
Quod latus Auſtriadæ non poſſet claudere claſsis, Nihil per iram aut cupiditatem faciendum.
Luchalli ſæuis occurrit nauibus vnus.
Protinus in ſanctam fertur, vi, ac robore nauem
Quinis armatis inuaſit puppibus vnam.
Exoritur clamor, ſurgitq; miſerrima cædes,
Inceditq; viros Mars ipſe, & robur vtrinq;:
Tiſiphone telis media inter funera ſæuit. Furia & vindicta.
Commendatarî memores virtutis auitæ, hos
Conſcia (dum pugnant) ſtimulabat gloria ponto,

Inſenſos Turcas, inimica & nomina gentis,
Vulgo Malta.
Et Melite quondam commôrat ſanguine rubra,
Ac tunc ipſa madens, Parthorum plena cruore
Nobilis Turcarum ſtrage, & fuga.
Inſula, Baſſanes geminos quæ vicerat olim,
Terruerat bello diſperſos æquore toto,
Irriſos fecit patriam remeare fugaces.
Sic ſtragem magnam Turcarum Marte dedere,
Monſtranteſq; cruces, diuiq; inſigne Ioannis,
Pro Chriſtiq; fide dum pugnant ſanguine fuſo,
Fœliciſsimus exitus.
Ad votum cuncti cœlum petiêre beati.
Quos Deus omnipotens cepiſſe hinc creditur, illis
Quia filij ſpei Chriſtiani ſumus.
Spiritus & ſanctus mentes afflâſſe piorum,
Viuorum iudex, defunctis gloria ſanctis
Chriſtus venturus iuſtam dabit ipſe coronam.
Prudẽtiſsimus, & fortiſsimus dux.
BARBARIGO Venetus perfoſſo lumine telo
Annibalem referens (poſtquàm victoria parta eſt)
Annibal ad tranſitũ Alpiũ alterũ oculum amiſit.
Magnanimus dixit placida nunc morte quieſcam.
Iam Baſſan truncus ſummas volitare per undas,
Atq; caput magnum præfixum cuſpide acuta,
Prælongo in pilo, magno clamore videntûm,
Baſſanis caput & vultus.
Terribiles oculos, nequeas aduerſa tueri
Ora viri triſti, nigroq; fluentia tabo:
Semiferi facies terret, prolixaq; barba,
Turgentis vultus (vt viuens, fronte minari
Ducibus victoribus receptiſsimum.
Viſus, nam Turcis oſtendit cautius ipſis
Dux quidam, victor voluit vectare trophæum
Euriali, & Niſi ſic capita Vergil. cecinit.
Ductricem nauem, pelago quo terreat hoſtes:
De more vt faciunt victores claſsis ouantes.

Qui gladio pugnans fatis conceſsit honeſtis,
Nec potuit patriam, Turcamq; videre ſuperbum.
Quòd ſi inter pugnam captus vir forte fuiſſet,
Ille fidem mira Chriſti virtute bibiſſet:
Quem remex noſter captiuus ſemper amârat,
Optâratq; crucem Baſſani in fronte videre.
(Sunt etiam Turcis quanuis ſua præmia laudi)
Infœlix mortem fato ſolabitur vnam,
Tunc dextra fratris cecidiſſe, & Marte Philippi.
Victori auditur, victoria & incipit ire,
Redditur, & victos clamat victoria Turcas,
Victori Auſtriadæ, victori Auguſta Philippo,
Cantatur patri Romæ VICTORIA ſancto.
Clamorem excipiunt Mauri, Parthiq; fugaces,
Franguntur vires, bellantûm concidit ardor,
Inclinat claßis, dimittunt ſigna phalanges.
Turcarum proceres, nati par nobile fratrum
Vt videre caput perfoſſum cuſpide pili,
Hærent, ingenti trepidant formidine claſſes:
Sed fratres lachrymas perculſa mente dedere,
Tunc gemini triſtem rumpunt de pectore vocem.
An tu magne pater dederas promiſſa parenti?
Vt te per fluctus crudeli morte peremptum
Cernentes animis rumpamur triſtibus ambo?
Captiuos moriens potuiſti linquere natos?
Inuiſos Græcis, Italis, Venetisq;, Liburnis
Patribus, obnatas, raptasq; ex littore matres?
Non capita amborum comitata in morte parentem,

Specimen virtutis Baſſan præbebat captiuis ſemper, vnde Chriſtianũ videre optabant.

Philippi victoria.

Geminorũ fratrum fletus.

A coniugibus & parentibus raptarũ par pari referendũ ſibi timebant.

Præfixa in pilo claſsis,pontusq́; videret?
Hæ iam ſpes noſtræ,bella hæc exhauſta per undas,
Gloria Turcarum,fœlicis geſta Tyranni: En
Sub iuga venturæ gentes,rerumq́; poteſtas,
Baſſani En claſsis Bizantum hæc vsq; trahenda:
Scilicet,vt Veneti noſtri poterentur,& arma,
Tot reges victos,diſiectaq; corpora ponto,
Captiuam claſſem cernant,fraterq; Philippi
Vt geminos ductet puppi,vinctoſq; triumpho?
Sordidus vt miles iugulum regale feriret?
Regnatorq́; pater truncus videaris in vndis?
Quo ferimur miſeri ſerui ad faſtidia regum?
Non iterum campos Bizanti,& regia caſtra
Viſuri? & caros materna in ſede penates?
At uos Hiſpani noſtri miſereſcite duri,
Spargite nos fluctu,vaſto hoc immergite ponto,
Iam Venetus crudum per coſtas exigat enſem,
Crudeles ſumat nunc patris nomine pœnas:
Gaudeat Illyricus Turcarum ſorte repulſa,
In nos ardenter mites conuertite ferrum,
Porrectum iugulum mucrone,en,ſoluite noſtrum,
Figite iamq; caput geminum ſic puppibus altis,
At patris digno noſtri mandate ſepulchro.
Et iam lecta manus,Parthiq; abiêre retrorſum,
Atq; fugam verſæ ad ripas fecere carinæ:
Per multæ Turcas exponunt littore latè,
In ſequitur noſtra,& puppes rapit inde fugaces.
Auſtriades alias pugnantes æquore naues

Contra quã ſperauerant euenerunt omnia ſuperbis.

Ironia amarulenta.

Pathos.

Nullus ſuperba feret faſtidia.

Mortis deſiderium.

Filiorum erga parentem affectus.

Cernit adhuc noſtras, Turcasq; reſiſtere fortes:
Rurſus & arma parat, proram tum regia puppis
Conuertit, curſu cita gurgite deuolat illuc, — *Auſtriadæ mirabilis celeritas in auxilijs ferẽdis.*
Auxilioq; leuat certantes, Turca ſubactus
Agnouit puppim ductricem, cedere cœpit,
Criſtatumq; videns iuuenem percurrere, ſæuè
Victoremq; ſequi Turcas, Parthoſq;, ſuperbum
Diripere, & naues obiter quaſcunq; videret, — *Turcarum deſperatio.*
Præcipiteſq; viros curſu detrudere ad vndas,
Arma, rates, puppes ſpumoſo immergere ponto:
A dextra, læuaq; frequentes vincere naues,
Victoresq; duces, inimica venire per altum
Tela, neq; aduerſos Turcas, nec currere Parthos
Cernit, nec reliquos vllam ſperare ſalutem.
Iam ſummo in fluctu victricia ſigna Philippi — *Nulla ſalutis ſpes.*
Conſpicit, Hiſpanos raptores tendere contra, — *Terror.*
In naues ſubito ſalientes ſpargere prædam,
Oblitoſq; ſui, peſtis, ſociûmq; ſalutis,
De rapto ſolum pugnantes ſæpe videbat. — *Auiditas militum.*
Cornua rauca, tubæ crepitantes, claſsica victos,
(Vt ſe iam Turcæ tradentes arma relinquant,
Ne mortem hoc miſeri patiantur nomine ſæuam)
Terrebant ſonitu, clangentes ære canoro.
His viſis Parthus deſperat, Turca refugit.
Tunc multi iunguntq; manus, vinctiq; feruntur,
Et ſua victori committunt arma benigno: — *Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos Romanum.*
Cæſareo princeps ſubiectis more pepercit,
Militibus tradit rapiendas vndiq; prædas

Captiuoſq; trahi Turcas,gentemq; ſuperbam.
Ad proras multi properabant ire natantes,
Hipotipoſis. Tunc miſeros videas reuomentes pectore fluctus.
Iam captam miles poſſet diuendere prædam,
Quamcunq; & Parthus pelago deduxerit audax
Imperat,heu miſeri,qui ſe ſine nomine nollent
Dedere victori,& ſortem,vitamq; tueri.
Certabat miles prædam cognoſcere captam,
Milesglorioſus Atque ſuas iuſtè partes ſibi tradier inde:
Pugnantis indicia aduerſo pectore cicatrices oſtẽtabat. Qui pro rege ſuo Turcas inuaſerat hoſtes,
Pectoreq; aduerſo monſtrabat vulnera paſſus:
Ductores auidi totam de more volebant:
Incertum vulgus ſtudia in contraria fertur:
Seditione leuis populus conſurgere viſus.
Iamq; furor gentis commotis arma ferebat.
Vel in proſperis timendum. Ac ne forte viros fortuna aduerſa ſequatur,
Victoreſq; duces caſus contriſtet acerbus,
Iuſtitia trãquillitasanimorum. Auſtriades animos dictis,& pectora mulcet.
Imperio iuſtum munus ſibi quiſq; recepit:
Claſſis prætor. Nam bonus auditor factis tunc partibus æquis
Multa in vndas proiecta& diſperſa. Iuſſus ſic Nabbas lites diſiunxit iniquas:
Quem claſſi cunctæ præfecit lege Philippus.
Pars maior rerum Turcarum eſt obruta fluctu,
Quippe inter pugnam mergebant multa miniſtri,
Multaq; præterea reſtabant capta per hoſtem,
Dilapſæ & naues fugientûm multa tulere.
Direpta eſt ducibus regis captiua ſupellex,
Ingens argentum,veſtes,pulchriq; tapetes,

Oſtro iam regum vario radiantia ſigna
Abſtulerant Turcæ memores vel morte, Tyranni. Turcarũ erga patriã affectus.
Quos ſtudio patriæ videas ardere ferentes
Stemmata, ne noſtri Reges captiua viderent,
Gauderet vultus cernens, atq; ora Philippus. Turcarum inuidia.
Et quibus ad menſas lautas accumbere ſueti,
Portâruntq; toros, & lato margine lances,
Turcarum ſeriem longam, regumq; ſuperbas Gẽtilicia depingere regum cõmunis cõſuetudo.
Auratos calices referentes orbe figuras:
Victorem Turcam cum gente atq; agmine pictum,
Tot claſſes victas, genteſq;, & barbara regna,
Cœlata ex auro Perſarum nomina regum
Captorum, ductos pelago, terriſq; triumphos,
Quos bello vincens depinxit Turca ſuperbus,
Vt potans etiam Turcas incenderet armis, Bellicoſi Tyrãni exemplum.
Vel memores animos renouaret Martis amore.
Quid referã Venetos, rapientes magna Liburnos,
Illyrici captos Turcas, quos inde tulerunt?
Atq; Italus, Tuſcus redeuntes, nauta redemptor
Aduectaſq; ſibi merces quas emerit illinc?
Captiuoſq; duces, dandos pueroſq; parenti,
Ingenti precio redimendos vndiq; Turcis? Luchalli fuga.
Regulus aufugit timidis inglorius armis,
Non auſus noſtris pelago concurrere, cautè,
Quos iam victores cernebat ſorte ſuperbos,
Andrês quas toto fugientes æquore naues
Hôria tunc ſequitur, fruſtra tamen ire Ioannes
Contendit, remex animo quia linquitur ipſe.

Perſidus euaſit dilapſus regulus vndis:
Hic partem claßis duxit, puppeſq; ſequentes,
Pirataſq; ſuos, arces & clauſtra reuiſit,
Puppibus & tacitis nocturnus venit ad Alger,
Quam Saldem quondam veteres dixere Coloni.
Triſtia cuſtodes non auſi inquirere fata,
Ne qua in captiuos ſæuiret perſidus ira,
Res geſtas pelago narrârat nuncia veri,
Famaq; vulgârat Turcas ceßiſſe Philippo.
Iam fuſos Turcas, diſperſas æquore naues
Auſtriades claſſem miratur, & agmina capta.
Iam fractas puppes, reuoluta per æquora tranſtra,
Cymbas, antennas, malos, tabulaſq; reuolui,
Sulphure quas colubri, flammis diſperſerat ignis:
Nec ſe victores Hiſpani credere poſſunt,
Omniũ ſtupor. *Nec Turcæ victos patiuntur claſſe vocari,*
Hærenteſq; duces videas, cælumq; tuentes,
Luminibus tacitis contemnunt vndiq; vires,
Ad Deũ referuntur omnia. *Mortaleſq; hominum neruos ſine numine vanos,*
Victoremq; Deum noſtri, Turcæq; fatentur.
Pathos. *Corporibus plenæ Turcarum ſtare carinæ,*
Et remex viſus pendens, miſerabile dictu,
Intrabantq; duces, mileſq; & vulgus inerme,
Vt raperent auidi Turcarum Regia furtim,
Viſcera perq; foros calcabant, membra virorum,
Et ſparſos oculos, rorantes ſanguine remos.
Hæc dum Cæſareo iuueni miranda videntur,
Auſtriadæ affectus innatus omnibus. *Dum ſtupet, & fratrem Turcas viciſſe Philippum*
Congaudet, ductor cunctos optabat adeſſe

Hiſpanoſq; duces,grandes,regnoq; potentes:
Vt Spinoſa caput populorum fratris in orbe,
Conſilium regale viri clariſsima geſta,
Et fauſtos belli euentus,ſortemq; Philippi,
Hiſpanæ gentis non enarrabile fatum
Suſpicerent,ſummasq; Deo perſoluere grates
Curarent dictis,ferrent donaria templis.
Imprîmis te,Deza,ſuum dum laudat amicum,
Quæ tibi vitârit narrare pericula geſtit:
Ad proceres verſus repetebat,Deza,ſubinde, *Ex bello conflatus amor.*
Quid nunc noſter,ait,faceret iam Deza per vrbem,
Si nunc Hiſpanos victores crederet vnus?
Obuius,vtridens nobis occurreret ille, *Fœlices Auſtriadæ exitus optabat.*
Fortunaſq; meas,fratris,nomenq; Philippi
Æquaret cœlo,vultu acceptiſsimus omni. *Deza præ pietate in Mauros infenſus ſemper.*
Iam iam Bizantũ, & Chriſti expugnare ſepulchrũ
Tu fratri poteris, vates cantaret in ora:
Illuſtre vt pectus dictis aperiret amicis:
Qui ſi forte mihi bellanti proſpera ſciſſet
Veniſſe hæc,nullus celebraret lætior illo: *Deza rerũ Philippi maximus laudator.*
Eſt famulus regi fidus,promptuſq; Philippo.
Argumentum ingens mentis,quæ ad regia nata eſt.
Pellebã Hæreticos,Mahumeti & crimina ſectæ,
Scindere dum propero non iam medicabile vulnus,
Synceras partes,purgataq; oppida peſte, *Poſt exactos Mauros.*
Dumq; ſcelus linquo Garnata ex vrbe reuulſum,
Supplicio affectos Mauros,ciueſq; rebelles
Exactoſq; mihi Caſtellæ ad mœnia regis,

Inuiſasq; procul terras habitare malignos
Dum facio, iuſſu moderantis cuncta Philippi,
Extollens ductos laudabat Deza triumphos,
Molem Romanos tantam verti ſſe negabat.

Maurorũ tranſcriptio mirabilis.

Quid ſi noſtra Deo ducente hæc prælia ſummo
Inſpiceret? claſſem coniunctam temnere Parthos?
Obruere infeſtos hoſtes? puppeſq; ſuperbas?
Et fractas proras? diſperſos æquore Turcas?
Victorem Hiſpanos reſonantes claſſe Philippum?
Quid ſi Baſſanem truncum? victumq́; Tyrannum?
Captiuos Turcas? raptas ex hoſte carinas
Vidiſſet præſes? (generoſo eſt nomine Deza)
Quam vellet pars eſſe mei vel prima perîcli.

Affectus principum.

Ex animo Auſtriades repetebat nomen amici
Principibus claſsis, Venetis, Italiſq; viritim,
Multa ſuper Deza referens ductoribus, idem
Vt de more duces laudat, regiſq́; miniſtros.
Iamq; omnis fluctu claſsis currebat ab omni
Viſuri Auſtriadam victorem claſſe Philippi.
Noſtrates cuncti veniunt, regisq; cohortes,
Ordine lætanturq́; duces, nautæq; magiſtri.

Regis miniſtros apud alias nationes Philippi frater commẽdat.

Hinc primus Venetûm dux tunc lætiſsimus armis
Acceſsit ſenior comitatus gente ſuorum.
Regius Auſtriades venienti occurrit, honore
Et tunc ſe ſolito ductores more ſalutant:
Et Marcus venit clarus virtute Colona,
Marchio Bazanus bello & clariſsimus illo
Bellatorq́; mari. Nautarum gloria ſummus

Hôria, qui Hiſpanos ſemper dilexit amicos.
Omnes victori gratantur iure Philippo,
Qui fratrem Hiſpanis ſortitus cœlitus armis,
Fœlix, qui in Parthos natus, quos nulla ſubegit
Regnantûm virtus, Craſſum, Romanaq́; ſigna
Fregerunt olim, terris, pontoq́; ſuperbi.
Vt Babylon quondam Romanis nota per orbem:
Sic nunc Byzantum Latiis, Græciſq; trophæis:
Arma tamen pelago Turcarum, ſigna Tyranni
Auſtriadæ magnis non reſponſura triumphis.
En nouit victor fratris virtute Philippus,
Hinc fera Turcarum vis fluctu effracta peribit,
Si claſsis regis, Venetûmq́; ligata, Philippi,
Romani ductu paſtoris pergit in hoſtem.
Hæc tunc Auſtriadæ ductores fata canebant.
Iam longè tuto fugientes remige Parthi
Fluctibus in medijs procul euaneſcere viſi:
Excelſas naues velis albeſcere ponto,
Atq; mari ſummo tenues vix currere puppes
Conſpicit, hîc Chriſtum pelago viciſſe potentem,
Cui virtus, nomen, reddendaq́; gloria ſoli
Narrabat ductor Caroli de more parentis,
Qui cuncta ad Chriſtum referebat parta labore,
Hæreticos poſtquàm vicit, fuditq́; malignos,
Saxoniumq; ducem, cepitq́; ex hoſte trophæum.
Sollicitus noſtros proceres dum quæritat inde,
Omnes in tuto cernit, duo fortia bello
Pectora de numero Martem rapuiſſe furore

Marcus Craſſus à Parthis deuictus.

Chriſtianorum vnitas in Dño rerum potietur.

Elegans fuga Turcarum deſcribitur.

D.D. Bernardini exitus in Christo fœliciſsimus. Digna principis ſententia.

Comperit, inferias quæ iam daret ille ſepultis.
Bernardinus abeſt, Macquedæ Martius heros
Cardenas fato nauali hoc vectus in hoſtem:
Qui Chriſti miles vitam in certamine fudit,
Ingemit Auſtriades, generoſo hæc pectore dixit.
NON conſtant paruo memorāda, & grandia bello,
Magnaq; mortales ſubeunt diſcrimina vitæ,
Gloria queîs curæ eſt properant per vulnera morti,

Incommoda tēporis cōſtitutio.

SIC nihil ex omni cernas iam parte beatum.
Bernardine vale, longum vale, ipſe reſurges:
Inuidit fortuna mihi, ne clara per altum
Geſta meis ducibus fœlici Marte videres:
At tu iam regnas pro Chriſto ſanguine fuſo,
Cum ſanctis fœlix cælo victurus in æuum.
Victores prædæ cuncti, rerumq; potiti
Iam portus alios, vrbeſq; inuadere tentant.
Sed quaſsæ puppes, non iam tractabile cœlum,
Et ſæuum pelagus, cogebat quærere portum:

Beneficij memoria.

Gaudenteſq; mari Siculas vertuntur ad oras,
Ingenteſq; Deo grates iam ſoluere certant,

Verſus Virgilianus.

Dum curſus pelago Siculorum littora monſtrat,
Anguſtiq; procul rareſcunt clauſtra Pelori.

Siciliæ promontorium.

Hinc iam Fama volans, ſucceſſu lætior ipſo,

Fama nuncia.

Quam vulgi primam mouiſſe & vocibus aures
Diximus, & ciues dictis turbâſſe loquendo,
Geſtorum claſsis, tanti prænuncia curſus,
Italiæ portus, Venetûm turreſq; marinas
Commôrat celſo victoris ducta triumpho,

Expandit gaudens horrendo in pectore plumas,
Mille oculos, linguas aperit, tot ſubrigit aures: Vergilianum.
Spargere contendit peregrino hæc prælia mundo,
Gentibus occultis Auſtrîdam pandere magnum.
Sed quia dignus erat fœlicia noſcere geſta
Primus, qui claſſem coniunxit fœdere diuo:
Ad patrem ſanctum pennis ſublata per auras Summus Pontifex autor primus certior fuit faciendus.
Conuertit curſum Romana palatia verſus,
Clauigerumq; petit cœli, cui ſumma poteſtas
Conceſſa, hac animas ſoluitq;, ligatq;, reſoluit,
Atq; alias iuſtè tenebroſa in tartara mittit.
Sollicitus mentem voluebat nocte, per vndas Sanctißimi patris ſollicitudo, & cura.
Currentem Auſtriadã repetens, Turcamq; ſuperbũ,
Romanosq; duces, Venetos, claſſemq; piorum,
Ante oculos pugnam, crudelia funera fratrum
Cernebat, gemitus morientûm, prælia, luctus,
Tangebant animum patris mortalia ſancti:
Qui genibus flexis, manibusq; orare ſupinis Oratio aßidua.
Non ceſſans Dominum noctesq;, diesq; precatur.
Perpetuo grandis Chriſtum ſermone vocabat:
Da pater his curſum, ventos & puppibus aptos,
Da dextram famulis, tecum nunc æquora verrant.
Qui Petrum ſummas dirêxti ſancte per vndas, Dñe ſine me venire ad te.
Quiq; rotas, currus Pharaonis, claßica ponto
Sparſiſti quondam dextra, virgaq; potenti:
Qui pedibus ſiccis medijs tunc fluctibus illam Mare vidit & fugit.

Duxiſti gentem, populumq́;, & barbara caſtra:
Fugerunt vndæ, tenuerunt flumina curſus,
Cum geminos montes murus ſcindebat aquarum,
Mirabilia in mari rubro. A dextra, læuaq; fretum, peditéſq; ſubire
Mortales longè mirati è rupibus agmen,
Pyramides fluctus cœlo conſurgere viſi,
Ægyptuſq; Dei merſas virtute phalanges,
Equum & aſcenſorem proiecit in mare. In mare proiectum vidit cum gente Tyrannum:
Turcæ ſic pereant, & Chriſti nominis hoſtes,
Chriſticolæ reges vincant, quos vincere mauis:
Sanctiſsimi patris deſiderium Lex tua ſancta, fides, crux nunc, Eccleſia victrix
Per pelaguſq;, tuo hæc dominetur regia ceptro.
Deuotuſq; ſenex nunquàm ieiunia fregit,
Sulcârat rugis corpus, duroq; cubili,
Ingens pœnitẽtia. Verberibus carnem pro nobis vrere ſanctam.
Iſq; gregem paſtor legis doctiſsimus almæ
Scripturas norat exacte. Aſsiduo Chriſti vitam ſermone docebat,
Spiritus & ſanctus viuo reſonabat ab ore:
Auxilio Chriſtum, ſanctorum nomina cœli
Implorans, noſtros victuros iure ferebat:
Fama. Ad quem fama ſuis gaudens ſermonibus vſa eſt.
Sancte, quod optâras, vidit longæua ſenectus:
Ecce tibi ad votum vênit victoria læta:
Auſtriades vicit, ſtant tutæ in littore puppes,
Narrari quid breuius potuit? Voluitur in fluctu Baſſan ſine nomine corpus,
Rectores, capta eſt claſsis, geminiq; nepotes,

Machina, tot colubri, captiua & ſigna Tyranni.
Auditis princeps Ecclêſæ his vocibus almus
Direxit mentem, quò ſemper cuncta ſolebat. Omnes à Deo rationes ſuſpendebat.
Optaui omnipotens non fruſtra hæc ſecula dixit:
Vt tandem viuens deuictum Marte Tyrannum
Nunc oculis cernam, victorem claſſe dediſti
Natum, quem vellem rerum Dominumq; Philippũ: Mir⁹ erga Philippũ affectus.
Seruâſti Auſtriadam, claſſem te autore ligatam,
Cœleſtemq; iterum traxit de pectore vocem.
Ad patrem, & natum, procedit ſpiritus vnde:
O ſanctus, ſanctus, ſanctus, cui gloria ſoli Oratio ſanctiſſimi patris memoriæ digniſſima.
Debetur, cœli, ac terræ pater vnicus adſis:
Non nobis Domine, haud noſtris victoria geſtis
Hæc parta eſt, nomen nati dedit autor Ieſus:
Auſtriada hoc tandem viciſti nomine Chriſti,
Ad Chriſtum Dominũ referantur cuncta Philippe,
Cœlitus omne bonum miſit mortalibus ille:
De cœlo iunxit ductores claßis in vnum:
De cœlo Turcas merſit, fuditq; triremes:
De cœlo curſum, de cœlo hæc grandia geßit,
Baſſanem truncum cœleſti Marte videmus,
Orbem de cœlo vinces iam nate Philippe. Epiphonema.
Dixerat hæc ſummus diuina mente ſacerdos:
Circunſtant patres dextra, læuaq; frequentes,
Purpureis adſunt induti veſtibus omnes, Cardinales.
Gratantur Petri Romana in ſede locato,

Oſcula dantq; pedi ſancto pia nomine Chriſti.
Hinc iam perſolui votum quodcunq; parârat
Imperat, & Romæ celebrantur ſacra piorum:
Hoſtia viua Deo offertur, iuſtusq; ſacerdos
Rem facit in templis diuinam carmine ſacro,
Ducuntur pompæ Romano more per vrbem:
Exequiæ. *Defunctos iuſsit decorari in claſſe ſupremis*
Muneribuśq; Duces, fuſo qui ſanguine Chriſtum
Confeſsi in Turcas pugnârunt Marte viriles:
Egregias animas abſoluens ſanctus in æuum
Exortis lachrymis requiem poſcebat amicis,
Sedibus, æternam, vt placidis à morte quieſcant.
Fama. *Hinc ſe fama ſuis conuertit protinus alis,*
Alpinos ſaltusq;, niuoſa cacumina turbat,
Et præceps veris Gallos rumoribus implet:
Viciſſe Auſtriadam Turcas iam claſſe Philippi,
Parthos, Baſſanes, inimica & ſigna Tyranni.
Mirabilis Gallis victoria viſa eſt. *Obſtupuit gens illa, diu vix credere factum.*
Iam iuga monſtrabat flammis combuſta Pyrenne,
Hiſpanos Gallis medius qui terminat vnus.
Vaſconeſq; fame inuictos tunc Marte Metelli,
In obſidiõe humanis corporibus veſcebãtur. vide Plutarchũ, & Iuuenalẽ. 15. Saty. *Humanas auſos carnes violare voraces,*
Corporibus veſci ſolitos diſcrimine belli
Concitat Auſtriadæ fato victoris in vndis.
Cantaber occurrit gaudens fœlicibus armis,
Aſtur vicinus conſurgit ad arma Philippi.

Protinus Hiſpanas currit vulgata per vrbes,
Inuenit Regem voluentem grandia ſecum,
In ſomnem curis,meditantem incommoda claßis,
Euentus belli dubios,pelagiq́; procellas,
Quas puppes toties ſubmerſas viderit vndis,
Audacis iuuenis generoſo in pectore vires,
Torquebant Regem per noctem prælia ponti.
Catholicus Chriſto fratrem commiſerat vni,
Victurumq; Dei ſperârat viribus hoſtes
Cum ſubitò Auguſtas victoris nuntius aures
Impleuit fratris fœlici Marte Philippo.

Cui populi commißi & tot res curæ.

Philippi ſpes maxima.

Quis pectus,Rex magne,tuum depingere vates
Contendet tacitum?vultu vt tranquilla poteſtas
Gaudia dißimulat,ſanctos mentiſq; receſſus?
Vertere quos nunquàm potuit fortuna laborum
Aduerſa,aut rebus mundi ſublata ſecundis.
Victorem fratrem,victos Turcaſq; ſuperbos,
Incolumes portu dum narrat fama carinas,
Atq; duces ſaluos vitâſſe pericula belli,
Maieſtate deo referens hæc prælia ſummo
Tandem pauca pia dixit dèmente Philippus.

Poeta regis modeſtiã miratur.

Philippi regis magnanimitas in proſperis & aduerſis.

Omnia Deo referebat accepta

Hiſpanis frater ſi tunc Deus aſtitit armis,
Quis Turca,aut Baſſan poterat concurrere contra?
Aſtitit ille Deus,tecum qui perdidit hoſtes,
Illi acies parent,necnon exercitus omnis
Bellorum Dominum terris,vndiſq; fatetur.

Oratio Philippi digna.

Penes Deũ victoria.

Cognoſcunt nomenq; , timent tua claßica reges,
Teq; poteſtates exhorrent, rector Olympi,
Romanæ Ecclêſæ tutor, defendis ab hoſte
Seruos, in ſummo poſitos diſcrimine ſeruas.
O clemens, ſanctuſq; Deus miſerere tuorum.
Hæc pia Câtholicus fundebat verba Philippus.
Edocet inde duces dictis, regniq; cohortem,
Quos iam ſollicitos nôrat, claßiq; timentes:
Certior ipſe viris factum, remq; ordine pandit.
Conſilium regale, forum, belliq; ſenatus,
Didacus ille ſuo Regi Spinoſa beatus,
Ecclêſæ princeps, rubra cum veſte ſacerdos
Gratatur vultu, quo non præſtantior alter
Pontificis facie ſpecioſus regibus vna:
Canities cui culta graui monſtrabat honore
Non temerè in regnis decorâſſe ad magna Philippū.
Ipſa & turba ducum fati ſtupet inſcia tanti,
Mirantur multi claſſem, ſortemq; Philippi, Hi
Quos iam captiuos Baſſan aduexerat olim,
Quiq; poteſtatem nôrant, claſſemq; Tyranni
Hærent Hiſpanos Turcas viciſſe ſuperbos,
Fortunas fratris laudant, nomenq; Philippi,
Queîs Deus omnipotens conceßit adire triumphum,
Quem nec Romani, Græci, aut videre Latini,
Nec memorare valent gentes ab origine mundi.
Curia, dum proceres, ductores, regia gaudet,

Regis Catholici ſapientia.

Epiphonema.

Miles vix credit quippe qui Tyranni nouerat potentiam.

Dum currus, ludoſq; parant celebrare per arces,
Longæuiq; ſenes, dum Chriſti numen adorant,
Et pompas, ducuntq; choros, tunc fama per orbem
Ipſa & Niliacas vrbes dum garrula luſtrat, **Fama.**
Inuictum ſpargit terris, pontoq; Philippum.
Hiſpani Regis miratur regia Memphis
Nomen, iam Meroe, celebrant iam mœnia Cadmi,
Et Thebæ extollunt Hiſpanæ gentis alumnos, *Regio extat nulla in terris quæ plena Philippo non ſit.*
Vmbris ipſa ſuis laudat viduata Syene,
Extremi Æthiopes fugiunt, orbisq; remotus:
Omnis Arabs fœlix, Ægyptus territus, Indus,
Armorum ſonitum claßis certamina fingunt,
Et patrio ritu ſimulant pugnare carinas.
Auroræ tandem quà Sol de currere viſus
Aureus, & mergi, Boreas quà immurmurat, omnes
Conuertens gentes, populoſq;, & barbara regna,
Victorem Regem docuit, victumq; Tyrannũ. **Philippus per orbem rex notus inuictiſsimus.**
Interea princeps prædam partitur in omnes,
Romani partes, Veneti, noſtriq; tulerunt.
Octôginta autem cepit, centumq; carinas, **Ex æquo diuiſa Præda.**
Et ſeptem longas omnes, ſimul arma Ioannes,
Innumeros colubros, longos, curtoſq; recepit,
Millia ſena virûm ceſſerunt fortia pugnæ,
Octôginta ardens iußit deducere regi,
Perlongos colubros fratri, quos legerat ipſe:
Ductores regni ſenos, par nobile fratrum,

Quàm vellet patrem viuum duxiſſe triumpho,
Et captum frater pelago miſiſſe Philippo,
Ingens nam virtus Mauro, prudentia bello,
Hiſpanos captos Baſſan tractabat amicè,
Et dabat his veſtem, frigus ne lædere poſſet,
Atq; famem miſeris generoſus ſæpe leuabat,
Qui ſemper viſus pugnare, & ducere claſſem,
Et miles ſolers dux fortis geſſerat agmen.

Baſſanis commendatio rem facit illuſtriorē. Hoc narrabāt captiui qui periculum euaſerāt

Captorum numerum bis quinq; & milia cenſes.
Multaq; præterea, quæ fama obſcura relinquit:
Longum eſſet numerum captarum dicere rerum.
Turcarum capta eſt regni, pontiq; poteſtas,
Nam Nautæ audaces periêrunt fluctibus omnes,
Amiſit pelago ductores, arma, rudentes,
Tranſtraq;, cum fabris, remex ſubmerſus in vndis,
Liberaq; ex noſtris hominum ſunt millia ſena,
Quos Baſſan pugna captiuos duxerat idem,
Seruitio longo remos impellere ſuetos,
Sub ducibus duris portantes pondera claßis.
Septâginta addas quinceno, ſcriptor, & anno
Virginei partus vno poſt mille peracto,
Nonis Octobris pugnatum, res benè geſta eſt.
Pontificis dictis ceſſerunt proſpera cuncta.

Naualia Tyrāni funditus perierunt.

Chriſtiani remiges per Auſtriadam in libertatē vindicati.

Nonis Octobris, horiſq;, ſimillima fato
Pſallentes ſummus iußit cantare ſacerdos
Tunc pater, in templo dicto de nomine Petri

Tempus circa quod.

Ædibus in ſacris reſponſa hæc carmine cæli
Cantata. vt mentes pugnamq; incenderet ardor,
Cordaq; flammatus per neruos ſpiritus iret,
Et validos animos impleret viuida virtus
Verborum Domini, viui ſermonis in hoſtes.
NVNC inimicorũ veſtrorũ hunc impetũ, & arma
Ne timeatis; ait; vobis Deus ecce benignus
Auxiliabitur in pugna victoribus idem.
Hiſq; mares animos dictis in bella ſacerdos
Exacuit ſanctis, vt Turcas vincere poſſent,
Mergeret vt ponto claſſem, Parthoſq; ſuperbos
Tunc Caroli natus fœlix, fraterq; Philippi.
Iamq; ex conſpectu Siculæ telluris, ab alto
Æquatæ numero currebant æquore puppes,
Læticiaq; duces, magno certamine roſtris
Scindebant pelagus, properantes tangere terram,
Iam ſale tabentes artus exponere ripis
Exoptant auidi, nautæ, claſſisq; magiſtri,
Regiaq; Auſtriadæ ductabat celſa carinas,
Fatalis puppis victrix Hiſpana Philippi
Signa vehens, proceresq; viros, regisq; cohortem.
Tendebat longo ſublatos ordine remos.
Regius Auſtriades fulgebat victor in armis,
Præſe fraternum monſtrabant ora vigorem,
Victoris Caroli faciem, vultusq; ferebat.
Auerſis proris raptantur ab æquore victæ

Antiphona Romæ cantata in ipſo pugnæ articulo.

Conſultò pontificis verba expreßit poeta verbis eiuſdem. Quod verbis domini fuerat pollicitus hoc re de⁹ omnipotens comprobauit.

Nauigantũ cõmune deſideriũ

Regia Philippi

Victor Auſtriades patrẽ vultu & fratrẽ referens.

Naues ordine tractæ præpoſtero.

Turcarum naues, tractæ, vinctæq; catenis,
Vexillis captis verrentes turpiter vndas:
Baſſanis puppis captiua his turpior ibat,
Mutatisq; retro remis, humilisq; ſubibat
Iam portum, Turcis inuiſum puppibus ante,
Signaq; verſa ſui referebat mira Tyranni,
Captorum ſeries, fratres, regniq; poteſtas,
Rectores, ſeniq; duces, Parthiq; ſuperbi
Demiſſo vultu fluctus ſpectare malignè.
Inſula conſurgit, venientûm fama vagatur,
En ruit ad portum Siculorum mira iuuentus,
Ardentes ſtudio viſendi grandia cuncti,
Patres, atq; viri, pueri, vulguſq; per vrbes:
Iam fractas vires, inimica & tela Tyranni
Viſuri, claſſem victam, Turcasq; ſubactos,
Quos trepidi quondam venientes ſæpe timebant.
Diſcurrunt læti, manibusq; orare ſupinis
Non ceſſant, Chriſtum Dominum laudare frequẽtes.
Expleri nequeunt animi, vultuq; ſubinde
Auſtriadam repetunt, animis, ac mẽte requirunt.
Et iam turba ducum Siculis aduenerat oris,
Prætoreſq; loci, cuſtodes, curia regis,
Munera cuncta, forum, præfecti ex ordine, iudex,
Officij ſancti patres, queîs impia curæ,
Et qui ducebat Siculos pro rege marinos:
Marchio nam fuerat Peſcaræ nomine gentis,

Auſtriadæ iuſſu.

Baſſanis regia Tyranni ludibrio habita.

More hominũ.

Rerum viciſſitudo.

Magiſtratus.

Iam fatis conceſſerat.

Præterea templis incedit pompa piorum,
Preſbyteri, Parochi, doctores, ritè ſacerdos, Clerus.
In numerumq; graues procedunt littora verſus,
Gloria celſa Deo patri, natoq;, potenti,
Spiritui ſancto canitur per ſecula ſacris,
Occurrunt omnes Auſtridam nomine patris,
Et fratris dignum fœlici voce ſalutant.
Quem Deus incolumem ſeruârit carmine laudant: Omnium vota.
Hiſpanæ gentis ductor per regna futurus,
Per pelagus victor fertur, Mars alter in orbe:
Fœlix qui Turcas ſubuertat claſſe ſuperbos,
Expugnetq; domum ſanctam virtute parentum, Regũ Chriſtianorũ deſideriũ.
Et nobis Chriſti iam reddat ab hoſte ſepulchrum,
Extinguat fœdam Mahumeti nomine ſectam:
Quando hæc non Carolo ceſſit victoria patri,
Auſtriadæ tandem dabitur ſub rege Philippo.
Ipſe pater ſanctus nauale hoc carmine bellum
Poſteritas mundi vt teneat ventura legendum,
Nunc voluit proprio gentes cognoſcere motu,
Vt noſtros moueat geſtorum fama nepotes,
Fœlix euentus claſſis, victoria, curſus:
Vt Romæ vigilans cuſtos, paſtorq; piorum,
Dux Venetûmq; ſimul iunctus, noſterq; Philippus
Auſtriadæ claſſem committant iure Ioanni,
Prælia qui fœlix exhauſit nomine Chriſti,
Armatuſq; fide pugnauit vincere Turcas,

Sub iuga Baſſanes mittet, capietq́; Tyrannos,
Parthorum reges ductabit ſæpe triumphis.
Sed quia remigium, puppes, nautasq́; peritos
Perdidit, audaces Piratas, arma Tyrannus,
Ne poßit facili renouare hinc prælia claſſe,
Imperat ipſe pater ſummus, qui ſacra gubernat,
NE cupidus quiſquam vendat, redimat ue, remittat,
Nec prece, nec precio, nec vi, nec ſorte ſub vlla
Turcas captiuos, qui capti in nauibus extant:
Sed cuncti Hiſpanis ſeruentur puppibus apti,
Compedibus ſerui teneantur claßibus illic
Durat dum Chriſti miles, Venetuſq́; ſub armis,
Hiſpanoſq́; ſimul Dominus coniungit in vnum.
Proſpicit inde pater ſummus nunc numine plenus,
Ne ſæuus Parthus ſurgat, ne Turca Tyrannus
Sæuiat hinc iterum in Græcos, Italoſq́; per undas,
Decißis pennis validas ne ſumere vires,
Nec valeat fractis iterum concurrere remis.
Hæc patri noſtro grandis ſententia viſa eſt,
Gloria cui Chriſti curæ, nomenq́; potentis,
Qui cœlum, terramq́; regit per ſæcula viuus.
Res geſtas Garnata ducis per compita narrat,
Perq́; domos ciuis gaudens, & templa ſacerdos,
Victorem laudant pueri, caſtæq́; puellæ,
Gaudentes cernas totaq́; ex vrbe canentes
Verſibus armatas acies, claſſeſq́; viriles,

Sanctißimi patris cautio.

Patris ſanctißimi prudentia.

Vrbis lætitia.

Prælia victa viri totum vulganda per orbem
Auſtriadæ ductu. Cantabant ordine vates
Agmina Perſarum perîerunt funditus, armis Poetæ per vrbē geſta cantātes.
Hiſpanis fracta eſt rabies inſana Tyranni,
Victoris curſus fœlix in bella repreſsit
Progenies Caroli patris nunc æmula virtus, Quinti Caroli memoria.
Captiuosq́; duces, nautas fuditq́;, ſuperbos
Rectores gentis vinctos, prædamq́; reportat
Ingentem miles, pelago fert munera victor,
Cum patre & natos rapuit, Turcamq́; potentem
In pugna victum iugulat, truncumq́; relinquit.
O macte, o virtute valens, fœlixq́; Ioannes,
Cui Deus omnipotens tantum contingere nomen Multa de. D. D. Ioanne vaticinia.
Conceſsit, fato conſurgis victor in orbe,
Turcarum Dominus rerumq́; futurus vbiq́;.
Cuiq́; Aſia hoc diues paritura eſt iure triumphos,
Aphros iam victos, Ægyptum, barbara regna
Cernesq́; ipſa diu, venient tibi regia cuncta.
Auſpicijs ſubiecta tuis, tunc Indus, Arabſq́;,
Sub iuga iam poſito mittentur nomine reges:
Oceanusq́; tibi victori brachia tendet,
Æthiopesq́; procul pulſabunt tympana læti, Omnia Philippo per fratrem parebunt.
Victoriq́; ſui celebrabunt thura Sabei.
Hæc Garnata ducis dum cantat geſta Ioannis,
Ecce tibi rumor ſparſus iam mœnia complet, Fœliciſsimus reginæ partus.
Annam Reginam natum peperiſſe Philippo:

Omnibus eſt princeps conceſſus cœlitus almus,
Hæc ſors Hiſpanos victores vna manebat,
Solamenq; viris, multorum cauſa bonorum
Ventura, hinc pratis fundetur copia rerum,
Mollibus hinc flauus gaudebit campus ariſtis,
Militiæ ſpes magna ducum, columenq; ſalutis,
Gentibus Hiſpanis virtus, & robur auorum.
Iam regnis pax magna tuis Auguſte Philippe,
Princeps Fernandus conſurgit clarus in orbe,
Hic tibi fœlici reuocabit ſorte triumphos,
Victrices ducet noſtras in bella phalanges,
Hic Chriſti nomen defendet victor, & armis,
Vt gentes vnum Chriſtum per ſecula regem
Cognoſcant victæ Fernandi & Marte Philippi.

Ferdinandus princeps Hiſpanorum ſpes altera.

Rerum omniũ copia cum principe.

Vnus dominus Chriſtus regnabit ſemper.

LAVS DEO.

INRI

PERORATIO AD

EVNDEM ILLVSTRISSIMVM D. Dominum Petrum à Deza Præſidem, ac pro Philippo militiæ præfectum, qua Garnatæ ſtatus fœlix deſcribitur, Poeta Illuſtriſsimum præſidem alloquitur.

PER EVNDEM MAGISTRVM Ioannem Latinum.

AVſtriadæ bellum nauale, & prælia ponto Deza hoc opus componi iuſsit.
Verſibus & claris victricem dicere claſſem
Iuſsiſti nuper, vates num condere poſſem?
Hæc ſunt, quæ Muſæ concedunt, optime princeps
Deza hic Mœcenas alter, qui vatibus altè
Auxilium noſtris præbes, & honore receptas:
Principibus gratum poſsint vt condere carmen.
Hic precibus vates orat te, Docte, Latinus,

Vt carmen magno dictatum fortè labore,
Excudi iubeas Garnatæ nomine princeps,
Vtq; typis veniat Muſis, & Apolline dignis, — *Par ac conſentaneum.*
Vt legat orbis, amet, populus terat, ore recantet,
Atq; ſinus docti teneant, manibuſq; reuoluant,
Ipſe potes, quando non te ſine iure regendis
Præfecit populis, regno acceptiſſime princeps,
Conſilium belli regni inſtauratio, prætor, — *Philippus Dezã regno, ac militiæ præfecit.*
Arces, caſtra, duces, ſublimis regia, cuſtos
(Poſt tot geſta ducum, poſt fratris iura) Philippus
Iuſsit, nunc miles, iudex, cuſtodia regni,
Vt fratri quondam, parerent præſidis armis,
Claßica ducta tuo reſonarent nomine Dezam,
Deza tuis iußis veniunt fœlicia cuncta
Munera per populos, ad nutus regis aguntur:
Reſpondent votis belli munimina iuſtis, — *Omnia reſpirarunt Dezæ fœlicitati.*
Extollit Garnata caput, nunc victus abundat.
Iamq; frequens ciuis complet per compita calles,
Inſtaurata tuo maieſtas nomine creſcit,
Augentur cenſus, regis vectigal, in agris
Frumenti cornu difundit copia pleno.
Scindunt ardentes per campos rura coloni, — *Vndiq; aratores paulatim cõfluxerunt.*
Partibus ex multis veniunt, quos accipis ipſe
Linquentes patriam, donatas quærere terras:
Diuidis inde domos, aßignas ciuibus agros, — *Deza regis cõſilio diuidens.*

Quos optare locum videas, & claudere tectum,
Et terram duro vertentes ruris aratro:
Importantq; cibos, plauſtriſq; gementibus vrbi
Commoda conuectans mercator multa reportat:
Mercatura viris venit viliſsima, quando — Commertia.
Prouentus rerum varius per compita abundat.
Quid referam pacem populi, vitæq; ſalubrem,
Iuſtitiamq́; viris, portaſq́; ad rura patentes,
Sacraq́; pontificem viſentem templa per vrbes, — Petrus Guerrero Theologiæ peritiſsimus, ac relligioſiſsimus põtifex.
Oppidaq́;, & Chriſtum referentem ciuibus almum,
Signantemq́; viros, pueros, caſtaſq́; puellas,
Vt crux ſacra fide confirmet pectora, mentes,
Frontibus armatis incendat nomine Chriſti, — Pontificis officium.
Nullaq́; Maurorum ſceleris veſtigia reſtent,
Sed cuncta ad Chiſtum referantur noſtra per vrbem, — Crucis vis, virtusq;.
Quam orans Guerrero ſeruauit Petrus ab hoſte. — Multũ in oratione iuſti eſt poſitum.
Optabant populi paſtoris cernere vultus,
Peruigil at princeps vix vrbem viſere quibat:
Nam loca latrones infeſta, & rura tenebant:
Quos tua per montes dilapſos cura fugauit,
Præcipiteſq; dedit miles, quem mittere pergis,
Per te cultores contendunt pellere Mauros,
Defenduntq; domos, natos cum coniuge fida.
Nunc licet in latis ſpatiari ciuibus agris, — Et appertis otia portis pax.
Redditaq; eſt tandem facies iam lætior vrbi,

Quod ſi per campos perſtarent ire manîpli,
Iam Mauri capti,latrones cæde periſſent.
Neſtoreos viuas,princeps,fœliciter annos,
Præſide te regnis reddat ſua iura Philippus.

FINIS.

PETRI FERNANDEZ MALPARTIDA, IVRIS

vtriuſq; profeſſoris, Doctiſsimi magiſtri Ioannis Latini diſcipuli, in eiuſdem, & operis laudem Carmen litigioſum.

MINERVA IVDEX, MARS actor, Vates reus.

Autor carminis.

ASSIDET ambiguam litem notura Minerua,
Eſtq; reus vates, Mars Deus actor adeſt.

Status, & quæſtio.

Quæ quem nobilitent, ſoluas Saturnia Pallas,

Res geſtæ vatem, cantor an acta viri?
Nunc actor litis dicat, cauſamq; figuret, — *Minerua.*
Alternus partes conferat inde reus.
Si non geſta forent, canerent, dic, mira Poetæ? — *Martis Actoris ius & propoſitio.*
Materiam grandem præbuit Auſtriades.
Materia hæc ſuperabit opus, vateſq; canori — *A poßibili.*
Succumbent, humeri an prælia tanta ferent? — *Materia humeris impar.*
Corpora Turcarum, volitantia tranſtra per vndas,
Commendant puppes, pontus & Auſtriadam: — *Amplificatio. Factum mirabile.*
Diſiectæq; rates, diſperſæ & Marte carinæ,
Gazaq; Parthorum, captaq; ſigna probant.
Martem defendit claßis, victusq; Tyrannus,
Et Baſſan truncus fluctibus in medijs.
Miratur iudex, hæret, rurſuſq; Minerua, — *Nõ iniuria dubitat Minerua*
Vtq; reus referat, præcipit ipſa Dea.
Contra, res Italas, ductos, tibi Roma, triumphos — *Reus ponit exceptionem.*
Inuitis Muſis quis leget? autor ait.
Magnum eſto bellum, multò victoria maior, — *Gradatio ingenioſa per collationem.*
Maiorem faciet arte Poeta ſua.
VIRTVS tanta ducum creſcit vulganda per orbẽ, — *Saluſtianum.*
Præclaris quanta extollitur ingenijs. — *Domi militiæq; ſpectatæ virtutis editui Poetæ ſunt digniſsimi.*
Victor grandiloquo celebrabitur ore Philippus,
Auſtriadæ teſtis Nereus arma canet.
Iam voluenda dies edet miranda, nepotes
Armiſonis voluent verſibus Auſtriadam. — *Poſteritas per poetas docetur.*

Carminis autor. *Quia in re dubia certa ferri ſentẽcia nõ poteſt. c. habuiſſe 33 diſtinc. §. curare inſtitutis de actio.*

IPſa ſui vatis Pallas excludere partes
Abnegat, Auſtriadæ iura negare nefas.
Excutere hanc litem non audet nomine Martis,
Hoc pacto ambiguam deſerit ambiguè.
Lis hæc incerta eſt, ius clarum poſcit vterq;,
Omnia qui nouit ſoluat Apollo, Deus.

Ad Apollinẽ Minerua cauſam remittit deſcidendam.

LAVS DEO.

Apud inclytam Garnatam cum præuilegio Regiæ, ac Catholicæ Maieſtatis, excudebat Hugo de Mena typographus accuratiſſimus: Anno à natiuitate Domini, Milleſimo, Quingenteſimo, Septuageſimo Tertio.

* i

EVENING TRANSCRIPT

SATURDAY, SEPTEMBER 11, 1886.

LATIN JOHN, THE NEGRO SCHOLAR, CRITIC AND POET.

[Saturday Review.]

The name of this singular historical personage was Juan Latino. It was first made familiar to a world of readers by Cervantes, in the sonnet of Urganda "to the 'Book of Don Quixote de la Mancha,'" the original of which runs thus:

"Pues al cielo no le plu—
Que salieses tan ladi—
Como el negro Juan Lati—
Hablar latines rehu."

Urganda was the personal friend and counsellor of Amadis de Gaul, who, to serve him him in a great strait on one occasion, and to hide him from the enemies that pursued him, raised a smoke which lasted four days, and "it was so black that men could not even read their own thoughts." Cervantes invented the above style of verse to enable this lady to appear in the world of letters in her true character. The translation of her dark sayings is as follows:

"Since Heaven's will hath kept thee back
From turning out a classic Don,
Like Juan Latino, he the black,
Leave thou latinity alone."

Unlike Urganda, however, Latin John was a real man, and a negro, not a "tinted Moor," as Diego Ximenes de Enciso would have us believe in his drama, but a genuine blackamoor, "an Ethiopian" ("Hic Joannes Latinus Æthiopos—res prodigiosa), as Andreas Schottus tells us in his "Hispaniæ Bibliotheca sive de Academiis et Bibliothecis" an "unmitigated nigger," to use the language of insolent discourtesy. Latin John is mentioned by all the great bibliographers in the highest terms. His Latin poems were printed in Granada in 1573, and not long after he appears to have died, and was buried in the famous church of Santa Ana of that city, where there is a monument to his memory, inscribed with an epitaph in which he is called "Filius Æthiopum, prolesque nigerrima patrum." Unfortunately Latin John's poems have been long out of print; there is no copy of them at hand, not even in the British Museum: indeed, it is one of the rarest books in the world, although there is a copy in the Public Library at Boston, from which we learn that it was printed "Granatæ. Ex officina Hugonis de Mena, 1573." The poems are spoken of with praise, and are on such subjects as Ferdinand, son of Philip II., Pope Pius V., Don Juan of Austria, the hero of Lepanto, and on the city of Granada, making up a quarto volume of 160 pages.

It is a cause of wonder, certainly of regret, that the life of Latin John should apparently have been unknown to Sir Arthur Helps, who was not only a good Spanish scholar, intimately acquainted with the Spanish literature of the period, but, as we all know, was also a warm-hearted advocate of the negro's cause. Latin John would have delighted Sir Arthur, and supplied him with ample testimony on the intellectual faculties of the African race, as well as on the accomplishments possible to negroes. For Latin John was not only a famous professor of Greek and Latin in the cathedral school of Granada; he was an accomplished swordsman, of polished manners, a lover, a wit, a musician, and, what is more, he fell in love with one of the beauties of Granada. The lady also fell in love with Latin John, and, to the credit of every one concerned, including the lady's kinsfolk, they were married in the cathedral church and the bishop performed the ceremony. Among the notables present on the occasion was no less a personage than Don John of Austria. This reminds us that the latest mention of Latin John is that made by the late Sir William Stirling Maxwell in his elaborate work devoted to Don John of Austria. Sir William says (vol. i. 454n), "Juan Latino was brought from Africa as an infant and reared as a slave in the house of the great Captain Gonsalvo de Cordova, by whom he was liberated, and he afterwards became master of the grammar school attached to the Cathedral of Granada." "Juan Latino, a black man," says Sir William in his text, "produced an epic, which has, not unjustly, been consigned to that oblivion which few epics have escaped." Sir William—trusting, perhaps, to the notice quoted below—is not accurate in these statements. El Gran Capitan was born in 1453, and died 1515, and as Latin John was not married before the battle of Lepanto, which took place in 1571, and was twenty-eight years old when he did marry, it was not likely that he was reared in the house of Gonsalvo de Cordova; it is also highly probable that Sir William never saw the "black man's epic," which is spoken of with much regard by more than one competent critic. Tradition as well as the best authorities coincide in telling us that Latin John was reared in the house of Pedro Fernandez de Cordova, Duke of Sesa, grandson and heir of El Gran Capitan, who lived in Granada, and became famous for his devotion to letters and his affection for learned men. The duke's house was noted for its literary assemblies, to which it appears the little negro was freely admitted, and was employed in "carrying books from the library for his owner." Indeed, he is spoken of as if he were a pet dog; and because of the affection which sprang up between the duke and the slave, the slave not only had granted to him the run of the family library, but he also shared in the lessons of his master. Friendly discussions on literature and the

poets took place often in the duke's palace, and on a memorable morning, the date of which is not given, the black man "ventured to differ" in opinion with the duke and his friends on an estimate of the Latin poet Ovid; for the learned reader knows that in the fourteenth century there was a Spanish Ovid, the best of whose musical verse no one has ventured to do into English through a wholesome fear of the common law. Had Latin John been a quadruped suddenly endowed with human speech, he could not have become more famous than he did from that day, not only in Granada, but at Salamanca, in Madrid, and Seville. The duke, his master, considered it a "great glory to hold so distinguished a man as his property," and where the duke went there went Latin John.

Now there lived in Granada a famous man who early lost his wife, leaving him with an only child, whom he greatly loved, but also, in modern phrase, "spoiled." Her father let "her have her own way in everything," and, as he was passionately devoted to the chase, he was seldom at home, and the child Ana had no one to take care of her but a bedridden aunt and a feeble nurse. This is all that is known of the little child. But at the time of Latin John becoming famous as a philosopher and a linguist, we hear of Doña Ana de Carleval as the idol of Granada. "All the people of Granada loved her, not only for her beauty, but for the natural sweetness of her complexion." Doña Ana, it seems, was fond of the society of learned men, for we hear of her entertaining in her father's house the Duke de Sesa and Latin John, together with other literati of the city. The conversation, we are told, turned at one of their meetings on the need of the Latin tongue to persons of literary tastes and pursuits. Again did Latin John's lips drop pearls. "Indeed," said he at the end of his argument, with the freedom which distinguished him, "I have no knowledge of any man of learning becoming famous in literature who was not learned in the Latin tongue." "I am sorry to hear you say so," said Doña Ana. "Why so, my lady?" inquired the negro. "Because," she answered in a "sweet pensiveness"—*una muy dulce tristeza*—"that, although I am well-read in books, yet, according to you, I shall never be able to draw from them all the knowledge that I would, because I am quite ignorant of the Latin tongue." "You, my lady," with modest firmness, said the learned negro, "are more learned than most women, and know already more than is necessary for a woman to know; but, as men are dependent upon woman for the best of all knowledge, the knowledge you already possess places you in a position to enable them to redeem this so gracious an obligation perfectly." "Ah!" she replied, with the same melancholy as before, "I shall always remain within the narrow limits which no woman of ordinary education ever gets out of, although that is not my desire." "*Pues*," said the black philosopher, "improve upon it; apply yourself to Latin, and overcome all difficulty." "Do you know that I am nineteen yea[rs] old?" said she. "Of the same age," repli[ed] he, "was Laura Terracina when she began [to] study Latin; and her verses were, in her ow[n] day, the astonishment of all Italy." "Wou[ld] you like to be my instructor?" said Doñ[a] Ana. "If I were free," said Latin Joh[n], "nothing would give me greater pleasure; bu[t] you know that I have a master." "Yea, an[d] so courteous a one," she answered, "that [I] am sure if you told him my wish he woul[d] not refuse you leave to come here some tim[e] to teach me." "So I believe," said Lati[n] John, "and I will go even now, make know[n] your wish to him, and return to receive you[r] commands." The duke gave his consent, an[d] John had given to him *libertad absoluta* to en[ter] the house of his pupil at all hours of th[e] day that were given to study. So the lesson[s] began. John at that time was about twenty[-]five years old. To his own amazing discom[fort], we are told he soon discovered that h[e] was in love with his divine pupil. Instead, therefore, of repairing with his wonted punc[tuality] to enlighten Doña Ana in Latin syn[tax], he betook himself to the banks of th[e] Genil, "a river which," observes a biogra[pher] of Juan Latino, "it is well known ha[s] for centuries received the tears of numerou[s] disconsolate lovers."

Among the aristocratic youth of Granad[a] who aspired to the hand of Doña Ana wa[s] Don Fernando Alabez de Valor, a descend[ant] of one of the most famous ancient Moor[ish] families in Granada. He adored Doñ[a] Ana, and hated the idea of the black bein[g] being her companion, but found it necessar[y] to keep these *sentimientos* to himself. H[e] had a sister of a bright and happy nature who was very charming and full of grac[e] and wit. One day as her brother Don Fernando was visiting Doña Ana, there hap[pened] to be present several venerable gentle[men] and the negro. It should be recollecte[d] that in those days the Spanish nobles wer[e] the best-dressed men in the world, as dressing went then. The women were as plainl[y] attired as barn-door poultry, but the me[n] went as splendid in purple and gold as coc[k] pheasants. In the midst of their discourse Doña Maria Alabez, the sprightly, was an[nounced], who, on entering, seeing the ga[y] assembly of venerable men, her own hand[some] brother and Latin John, in "the bur[nished] livery of the sun," exclaimed in he[r] happiest manner, "*Valgame Dios!* You seen[n] like the wise men from the East come t[o] worship." On which our negro exclaimed making a profound *abatimiento*, "Yea verily, my lady, and you the star which has appeared to guide us." Everybod[y] applauded the gallantry and ready wit of th[e] negro except Doña Ana, who, although sh[e] was devoted to learning and nothing of [a] *beata*, was a devout Catholic, and not perhap[s] sufficiently advanced in letters to distinguis[h] a literary or poetical figure of speech from [a] sentiment that to her seeming came danger[ously] near to being profane. At length the[y] all took their leave of Doña Ana except th[e]

negro, for it was now the regular hour for the Latin lesson. He was proceeding to reach down the usual books when Doña Ana stopped him. "Pardon me," she said, "I am not well enough today for rules and precepts." "I am very sorry," said Latin John; "what has occasioned this sudden alteration in your health?" "My health," the lady is reported to have said, "can matter little to you when nothing ails that of Doña Maria, who, it appears, is a star for the guidance of wise men!" "In applying that epithet to this lady I have done nothing more than what duty calls from my courtesy and lowly state," said Latin John. "You make a good deal of your lowliness, I think," said the lady. "Would to God it were not so great—then—but—can you imagine any other motive?" stammered John, who probably was as much affected as the lady herself, but not so angry. "I know nothing," she retorted, "and want to know nothing of motives—all I know is that Doña Maria is a person of much merit, and you—you are a man like all the rest of them." "You make a great mistake, my lady," said Latin John with firmness, "in saying that I am like all other men. You know full well that neither this lady nor any other in her circumstances can have any consideration for me other than to despise me. Only they hope for happiness who are favored by their destiny, as, for example, Don Fernando, the brother of this lady who is smiled upon by you—and he deserves it well; is he not fair, of high birth, and great riches, and does not all Granada hope to see you happy?" "There must be many grounds for hope," said Doña Ana with real feeling, "seeing that Don Fernando is of all men the one of whom I most weary." "Why?" "How know I?" she answered, as if now not knowing what she said; "inclination is not subject to reason, and that which is lovable to one is a cause of horror to others"—and having so said she rose and fled from the presence of the negro, for pure shame, or displeasure, or some other emotion, leaving Latin John astonished and stupefied, gazing on nothing, without moving his lips, much like some rustic clown to whom are shown things rare and never before seen, and he trembled, not knowing what to do, but well knowing that Doña Ana's resentment sprang from jealousy and that she loved him. A struggle began in the negro's soul—a struggle, it is said, which for the first time in his life brought his life vividly before him. He moved toward the door through which Doña Ana had gone; his lips now compressed; the vacant stare had left his face; and, as if answering some unseen accuser, he exclaimed aloud, "No! I will not live for ever to be twice a slave, the slave at once of destiny and of my own choice;" and he went out as if bent on search of Doña Ana.

Latin John became renowned as a scholar and *como un caballero*, revered by all classes, from the highest to the lowest, not only for his learning, but for his manners. The Duke de Sesa and his friends regarded him as one of the wonders of the literary world.

Doña Ana's house was situated in that part of Granada which faces the fields; it stood in the midst of a large and delightful garden. One night Latin John, in a fit of exalted love, left his home, and, as they say in that city, went to eat a little iron—or sing, or converse, at the grating of his adored, whose chamber window looked on to the garden. John carried his laud and his sword, for he was a master of the uses of both those instruments, and he sang a carol to his love of his own composing. Scarcely had he finished his song when he found himself in the presence of three armed men in disguise, having drawn swords. Our negro drew his sword, and used it so well that he grievously wounded one, frightened another, and finally found himself engaged with none other than Don Fernando Alabez de Valor, his aristocratic rival. There was no time for reflection; the negro would have willingly lowered his sword and yielded himself to this grandee of Spain, but Latin John, the man of letters, the friend of the most famous soldier of the day, and the favored of all Granada, could not yield, but fought on, disarmed his antagonist, and then, so tradition goes, he picked up his adversary's sword and restored it, saying, "Señor Don Fernando, I did not know you; take back your sword, and consider mine as in its scabbard, and that I am he who kisses your hands and puts himself at your feet." With that he walked away, leaving Don Fernando stupefied with rage, but quite equal to understand the meaning of the polite words of the negro. Left thus alone, his two hired assassins having fled, Don Fernando gave himself up to the lust of revenge, and swore to himself that he would slay this slave that had dared to cross his path. This, it seems, he did not find easy to do, and after several fruitless attempts, Don Fernando came to the conclusion that all the grapes in Doña Ana's vineyard were as sour as Tarragona vinegar, and that she must be a woman of low tastes and a vulgar mind, ill suited to be the wife of a Spanish noble, or she would not condescend to receive the attentions of a negro slave, even though he were as learned as Livy and poetical as Ovid, for he knew well enough that Ovid was the favorite author of Latin John.

This happened to be the time when the Alpujarras rose in rebellion against Philip II., and the Moriscoes of Granada sought to place on the Spanish throne a descendant of the last Moorish king. It is one of the bloodiest pages, not in Spanish, but in all history, into which it would not become us to enter here; suffice it to say that Doña Ana's father was placed in command of the royal troops—that Don Fernando Alabez de Valor was greatly compromised in the Moorish rising—and he fled from Granada, became famous in the butcheries which the Moriscoes committed on the Spaniards, notably at Guecija, Jubiles, Coadba, Ugijar and many other villages in the fastnesses of the Alpujarra Mountains.

The Spaniards, especially the Andalusians, were lashed into fury; what began as a small rising developed into a ferocious war, and Don Juan of Austria, one of the friends of Latin John, assumed the command of the royal forces. Nor was it until after some three or four years that the fierce and sanguinary conflicts ceased. Don Fernando died the death of a traitor.

Latin John was now some twenty-eight, and Doña Ana twenty-two years of age. The Latin lessons were continued only at intervals during the trials through which the city of Granada was then passing; it was not a time to make love when the streets were swimming, now with Spanish, now with Moorish blood; no one knew whose turn it would be next to be the victim of the sword, of fire, or of still worse and more terrible sufferings. But we are told the lovers often met, and the ivory hand of Doña Ana was often found in the carbon hand of Latin John; nor is it likely that the common danger which all ran did not help to endear all the more the lovers to each other.

Neither tradition nor history has given us details of this unique marriage except in general and satisfactory terms. The subject is full of interest; all the more that at least a century before the marriage of Juan Latino with Doña Ana negroes had been brought to Spain and sold as slaves, and that thirty years later Isabella granted a decree for conveying negroes who had been born in Spain as slaves to work in the silver mines of Peru. There have been in old times, but especially in later times, many learned negroes, many able soldiers who were negroes, not a few gifted in music; but none of these, like Latin John, were brought from their native land; they were all born in Europe or America. The following is the notice of Latin John given by Don Nicholas Antonio in his Bibliotheca Hispana, vol. i., p. 716, ed. 1783:

Joannes, cognomento inter nos *Latinus*, patria et parentibus Æthiops, educatione Hispanus, jure sibi inter scriptores nostros locum vindicat. Quippe ex Æthiopia usque infans advectus in servitute Gonsali Cordubensis, Suessæ ducis, enutritus, pariterque fuit cum domino in grammaticis atque aliis liberalibus disciplinis excultus. Quæ quidem illius animum, quantumvis servi corporis, veluti restituerunt suis natalibus, rarumque Æthiopis e cathedra Latine atque eleganter dicentis exemplum posteris reliquerunt. Ab hero etenim liber esse jussus, grammaticiæ artis scholam in Granatensi ecclesia, dum rerum ibi sacrarum D. Petrus Guerrero, vir clarissimus Joannis verus Mæcenas, potiretur, moderandum suscepit. Hoc totis viginti annis munere functus est, carus omnibus propter ingenii ac morum dotes; matrimonio insuper honestæ nec ignobilis feminæ supra conditionem ornatus. Poesim coluit maxime, quædamque hujus artis manare ad posteros fecit, nempe:

Austriados, libros duos: sive de Victoria navali Joannis Austriaci ad Echinadas Insulas. Necnon *De obitu Pii V. ejusque in Philippum Regem studio:* heroico carmine ad Petrum Dezam, Granatensis curiæ præsidem.

De Augusta regalium corporum ex variis tumulis in unum regale templum Escurialis translatione atque illinc in Granatense Reginæ Joannæ Epigrammatum sive Epitaphiorum libros duos. Granatæ apud Hugonem de Mena, anno 1576.

DEC 28 1927